

ISSN 2414-0562 (Print)
ISSN 2617-2224 (Online)
[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3\(40\)](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(40))

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ PUBLIC MANAGEMENT

№ 3 (40) – жовтень 2024

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Публічне урядування
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення
і радіомовлення № 1173 від 11.04.2024 року.
Мови розповсюдження: українська, англійська,
польська, німецька, французька.
Видається з листопада 2015 року
Періодичність: 1 раз на квартал + 1 на рік
Друкується за рішенням Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 11 від 30.10.2024)
Видання є таким, що реферується в міжнародних
та вітчизняних наукометричних базах:
Index Copernicus, ResearchBib,
Turkish Education Index, Polish Scholarly Bibliography,
Google Scholar, "Україніка наукова", "Джерело".
Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України
від 07.11.2018 № 1218 збірник "Публічне урядування"
внесено до Списку друкованих періодичних видань,
що включаються до Переліку наукових фахових видань
України, яким присвоєно категорію "Б".
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.
Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат,
цифр несуть автори матеріалів. Редакція залишає за
собою право на незначне редагування і скорочення
(зі збереженням авторського стилю та головних
висновків). Редакція не завжди поділяє думки авторів
та не несе відповідальність за надану ними інформацію.
Матеріали подано в авторській редакції.
Передрук — тільки з дозволу редакції.
Адреса редакційної колегії:
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія
управління персоналом"
вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
Офіційний сайт видання:
www.journals.maup.com.ua/index.php/public-management

Public management
Registration of Print media entity:
Decision of the National Council of Television and Radio
Broadcasting of Ukraine: Decision No. 1173 as of 11.04.2024.
Languages: Ukrainian, English, Polish, German, French.
Published from november 2015
Pereodisity: 4 times on a year + one
Published by the decision of Academic council
of Interregional Academy of Personnel Management
(Protocol № 11 from October 10, 2024)
Collection is included to the international
and domestic scientometrics databases Index
Copernicus International, ResearchBib, Turkish Education
Index, Polish Scholarly Bibliography, Google Scholar,
"Україніка наукова", "Джерело".
According to the Order of the Ministry of Education
and Science of Ukraine dated November 7, 2018, № 1218,
the collection "Public management"
is included in the List of printed periodicals, which are included
in the List of scientific professional editions of Ukraine, which
have been assigned the category "B".
The articles were checked for plagiarism
using the software StrikePlagiarism.com developed
by the Polish company Plagiat.pl.
The authors are responsible for the content,
accuracy of the facts, quotes, numbers. The editors reserves
the right for a little change and reduction
(with preservation of the author's style and main
conclusions). Editors can not share the world views of the
authors and are not responsible for the information provided.
Materials filed in the author's edition.
Reprinting — with the editorial's permission strictly.
Address of the editorial board:
Interregional Academy of Personnel Management
Str. Frometivska, 2, Kyiv, Ukraine, 03039
Official site:
www.journals.maup.com.ua/index.php/public-management

Публічне урядування : збірник. № 3 (40) — жовтень 2024. Київ : ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2024. 72 с.

Головний редактор – Семенець-Орлова Інна Андріївна – кандидат політичних наук, доктор наук з державного управління, професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу, Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Редакційна колегія

1. Акімова Людмила Миколаївна – доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, професор кафедри фінансів та економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування.

2. Вендт Ян Анджей – доктор габлітованих наук про Землю у сфері географії, професор, заступник директора з питань науки та розвитку Інституту океанографії та географії Гданського університету (Польща).

3. Дацій Надія Василівна – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу Київського національного лінгвістичного університету.

4. Драган Іван Олександрович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри права та правоохоронної діяльності Державного університету «Житомирська політехніка».

5. Карташов Євген Григорович – доктор наук з державного управління, завідувач кафедри управління проектами та загальнофахових дисциплін, Інститут менеджменту та психології Національної академії педагогічних наук України.

6. Крюков Олексій Ігорович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління у сфері цивільного захисту, Національного університету цивільного захисту України.

7. Лопушинський Іван Петрович – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу Університету «Україна».

8. Мішель Маффесолі – професор університету ім. Рене Декарта/Сорбонна – Париж V (Париж, Французька республіка).

9. Новаченко Тетяна Василівна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національ-

ної академії державного управління при Президентіві України.

10. Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

11. Половцев Олег Валентинович – доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету.

12. Радченко Олександр Віталійович – доктор наук з державного управління, професор, професор Університету Яна Длугоша в Ченстохові (Республіка Польща).

13. Сіцінська Майя Володимирівна – доктор наук з державного управління, професор кафедри філософії та політології Національного університету державної податкової служби України.

14. Родченко Лариса Михайлівна – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, заслужений діяч науки і техніки України.

15. Якимчук Аліна Юріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування.

16. Адам Адріан Останек – доктор наук, доктор габлітований, професор Військового технологічного університету (Республіка Польща).

17. Агнешка Шпак – доктор габлітований, професор кафедри міжнародної безпеки Інституту досліджень безпеки, Торунь (Республіка Польща).

18. Антоніна Козирська – доктор політичних наук, професор, керівник кафедри соціальної і культурної безпеки, факультет наук про політику і безпеку, Університет Миколая Коперника у Торуні (Республіка Польща).

Editor in Chief – Semenets-Orlova Inna Andriivna – PhD in Political Science, Doctor of Public Administration, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Management, Economy and Business, Interregional Academy of Personnel Management.

Editorial board

1. Akimova Liudmyla Mykolaivna – Doctor of Public Administration, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Professor at the Department of Finance and Economics of Nature Management, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine.

2. Andrzej Jan Wendt – Dr. habil. (Earth Sciences in the Field of Geography), Professor, Deputy Director for Science and Development of the Institute of Oceanography and Geography, University of Gdańsk (Poland).

3. Datsii Nadiia Vasylivna – DSc (Public Administration), Professor, Head of the Department of Management and Marketing, Kyiv National Linguistic University.

4. Dragan Ivan Oleksandrovych – DSc (Public Administration), Professor, Head of the Department of Law and Law Enforcement, Zhytomyr Polytechnic State University.

5. Kartashov Evgen Grygorovych – Doctor of Public Administration, Head of the Department of Project Management and General Professional Disciplines, Institute of Management and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

6. Kriukov Oleksii Ihorovych – DSc (Public Administration), Professor, Professor at the Department of Public Management in Civil Defense, National University of Civil Protection of Ukraine.

7. Lopushynskiy Ivan Petrovych – DSc (Public Administration), Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Head of the Department of Public Management and Administration, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

8. Michel Maffesoli – Professor at Paris Descartes University/Paris V (Paris, the French Republic).

9. Novachenko Tetiana Vasylivna – DSc (Public Administration), Associate Professor, Professor at the Department of International Relations and Political Consulting, Open International University of Human Development “Ukraine”.

10. Parkhomenko-Kutsevil Oksana Ihorivna – DSc (Public Administration), Professor, Head of the Department of Public Management and Administration, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.

11. Polovtsev Oleh Valentynovych – Doctor of Public Administration, Professor at the Dept. of Public Administration and Local Self-government, Kherson National Technical University.

12. Radchenko Oleksandr Vitaliiiovych – Doctor of Public Administration, Professor at the University of Jan Dluosha in Częstochowa (Republic of Poland).

13. Sitsinska Maya Volodymyrivna – Doctor of Public Administration, Professor at the Dept. of Philosophy and Political Science of the National University of the State Tax Service of Ukraine.

14. Rodchenko Larysa Mykhailivna – Doctor of Public Administration, Professor at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine.

15. Yakymchuk Alina Yuriivna – Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor at the Dept. of Public Administration, Documentation and Information Activities, National University of Water and Environmental Engineering.

16. Adam Adrian Ostanek – DSc, Dr. habil, Professor at the Military University of Technology (Republic of Poland).

17. Agnieszka Shpak – Dr. Hab., Professor at the Department of International Security, Institute of Security Studies, Torun (Republic of Poland).

18. Antonina Kozyrska – Doctor of Political Science, Professor, Head of the Department of Social and Cultural Security, Faculty of Political and Security Sciences, Nicolaus Copernicus University in Torun (Republic of Poland).

ЗМІСТ

Могиль О. О. Державне управління у сфері екологічної безпеки: аналіз міжнародного досвіду.....	6
Дмитренко Р. М. Особливості державного регулювання аграрного бізнесу.....	13
Кузьменко Г. О., Телендій А. А. Роль державних органів у регулюванні ринку праці та забезпеченні зайнятості в Україні.....	18
Saliuk-Kravchenko O. O., Vyshnevskiy Ya. The strategic impact of international organisations on the architecture of the global energy security models.....	26
Сиромолот Е. А. Дослідження функціонування інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій	37
Трофімчик П. І. Оцінка спроможності місцевого самоврядування на тлі реформи децентралізації...	44
Чмир Я. І., Стілл А. В., Мошин А. А., Рикунов Д. В. Механізми публічного управління: суть, роль та функції (на прикладі механізму контролю).....	50
Джегур Г. В. Фінансова спроможність громад: особливості в умовах сучасних викликів.....	58

Могиль Олена Олександрівна,

аспірантка кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: olenamogil167@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3536-7999>

Mogyl Olena Oleksandrivna,

Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: olenamogil167@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3536-7999>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Анотація. Автор розглядає державне управління в галузі екологічної безпеки на основі міжнародного досвіду. Автор ретельно вивчає підходи та стратегії різних країн до вирішення екологічних проблем, визначає успішні практики та недоліки. Особлива увага приділяється ефективності системи контролю, механізмам регулювання та співпраці між урядовими та неурядовими структурами. Досліджено, що ключові аспекти, такі як залучення громадськості, використання новітніх технологій та взаємодія на міжнародному рівні. Робота може слугувати підґрунтям для подальших досліджень у сфері покращення екологічної безпеки та розвитку відповідних стратегій в Україні. Виявлено, що країни з найвищим рівнем екологічної безпеки успішно впроваджують інтегровані підходи, враховуючи соціальні, економічні та екологічні аспекти. Однією з ключових рекомендацій є активне залучення громадськості до прийняття рішень та моніторингу екологічних показників. Також важливим елементом ефективного управління є використання новітніх технологій для моніторингу та прогнозування змін в екосистемах. Здатність до оперативного реагування на екологічні загрози забезпечує покращення рівня екологічної безпеки. Крім того, міжнародна співпраця також виявилася ключовим фактором у вирішенні транскордонних проблем. Обмін досвідом та ресурсами дозволяє створити ефективну систему запобігання та реагування на екологічні кризи. Підкреслено, що міжнародний досвід вказує на необхідність комплексного підходу до державного управління в галузі екологічної безпеки, який враховує всі аспекти сталого розвитку та співпрацю на міжнародному рівні.

Ключові слова: безпека, національна безпека, публічне управління, механізми публічного управління, управління у сфері екологічної безпеки, сталий розвиток, відновлювальна енергетика, екологічні стандарти, громадянське суспільство, інновації.

STATE ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF ENVIRONMENTAL SAFETY: ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE

Abstract. The author examines state management in the field of environmental security based on international experience. The author carefully studies the approaches and strategies of various countries to solving environmental problems, identifies successful practices and shortcomings. Special attention is paid to the effectiveness of the control system, regulatory mechanisms and cooperation between

governmental and non-governmental structures. Key aspects such as public involvement, use of the latest technologies and international interaction have been explored. The work can serve as a basis for further research in the field of improving environmental safety and developing relevant strategies in Ukraine. It was found that countries with the highest level of environmental security successfully implement integrated approaches, taking into account social, economic and environmental aspects. One of the key recommendations is the active involvement of the public in decision-making and monitoring of environmental indicators. Also, an important element of effective management is the use of the latest technologies for monitoring and forecasting changes in ecosystems. The ability to promptly respond to environmental threats ensures an improvement in the level of environmental security. In addition, international cooperation also proved to be a key factor in solving cross-border problems. The exchange of experience and resources makes it possible to create an effective system of prevention and response to environmental crises. It is emphasized that international experience indicates the need for a comprehensive approach to public administration in the field of environmental security, which takes into account all aspects of sustainable development and cooperation at the international level.

Key words: security, national security, public administration, mechanisms of public administration, environmental safety management, sustainable development, renewable energy, environmental standards, civil society, innovation.

Постановка проблеми. Проблема збереження екологічної безпеки та реалізації сталого розвитку набуває все більшої актуальності у світовому контексті. Зростання викидів, вичерпання природних ресурсів, забруднення довкілля та зміни клімату створюють серйозні загрози для планети та людства. Це вимагає впровадження ефективних стратегій управління екосистемами, підтримки відновлювальних джерел енергії та підвищення екологічної свідомості громадян. Актуальність проблеми полягає у необхідності спільних зусиль націй та суспільства для забезпечення довгострокового благополуччя нашої планети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі державного управління у сфері екологічної безпеки: аналізу міжнародного досвіду досліджували такі науковці, як: А. Альван, Г. Буканов, А. Грубінко, А. Кучер, А. Єсауленко, С. Кошова, А. Пугач, В. Мареніченко та інші.

Мета статті. Мета цієї статті – проаналізувати та висвітлити міжнародний досвід управління екологічною безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному світі питання екологічної безпеки стає все більше актуальним та вимагає системного та дослідницького підходу до управління. Міжнародний досвід в цій сфері відіграє ключову роль у формуванні ефективних стратегій, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Розглядаючи досвід різних країн, можемо виявити успішні практики та інноваційні рішення, які сприяють досягненню балансу між економічним ростом та збереженням навколишнього середовища.

Управління екологічною безпекою є критичною складовою розвитку сучасних країн, оскільки вони стикаються з ростом екологічних викликів та забрудненням довкілля. Державне управління в цій сфері визначає ефективність заходів зі збереження природних ресурсів, зменшення викидів та підтримання сталого розвитку (табл. 1).

На думку вчених А. Пугача та В. Мареніченка, що варто більш детально розглянути детальніші підходи Норвегії до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики:

1. Управління природними ресурсами:

– модель розвитку: Норвегія славиться своєю моделлю сталого розвитку, спрямованою на збереження природних ресурсів на довгострокову перспективу;

– лісове господарство: країна веде активну політику щодо сталого використання та збереження лісових ресурсів, визначаючи стратегії лісового господарства.

2. Розвиток відновлювальної енергетики:

– гідроенергетика: найбільш визнаною галуззю відновлювальної енергетики в Норвегії є гідроенергетика. Країна використовує свої природні водні ресурси для генерації стабільної та чистої електроенергії;

– інновації та дослідження: Норвегія вкладає значні зусилля у розвиток нових технологій у сфері відновлювальної енергетики, активно підтримуючи дослідження та інновації.

3. Залучення громадськості:

– громадські консультації: державні органи в Норвегії включають громадськість у процес управління природними ресурсами та при-

Державне управління в сфері екологічної безпеки: аналіз міжнародного досвіду

Країна	Державне управління в сфері екологічної безпеки
Норвегія	Норвегія відома своїм підходом до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики. Державні органи активно залучають громадськість
Німеччина	в Німеччині існує ефективна система сертифікації та стандартизації для підприємств щодо екологічних стандартів. Також активна роль неприбуткових організацій
Японія	Японія вивчає та впроваджує передові технології для зменшення викидів, а також має строгі стандарти якості повітря та води
Швеція	у Швеції існує розвинена система податків та фінансових стимулів для підприємств, які дотримуються екологічних стандартів
Канада	Канада активно впроваджує програми з енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії, привертаючи інвестиції у сфері екології
Сінгапур	Сінгапур впроваджує інноваційні технології для керування водними ресурсами та відходами. Має ефективну систему моніторингу якості навколишнього середовища
Австралія	в Австралії діє програма “Зелені корпорації”, спрямована на підтримку підприємств, що розвивають екологічно безпечні технології та ініціативи

Джерело: складено та узагальнено на основі аналізу джерела (Ващенко, 2011).

йняття рішень щодо розвитку відновлювальної енергетики через проведення громадських консультацій;

– **транспарентність**: важливим аспектом управління є транспарентність у взаємодії з громадськістю, що дозволяє громадянам бути освідомленими та брати участь у прийнятті рішень (Єсауленко, Кошова, 2021).

Отже, такий комплексний підхід Норвегії до управління природними ресурсами та розвитку відновлювальної енергетики є прикладом успішної екологічної політики, де ураховується потреба сучасного суспільства, економічних вигід та збереження природних екосистем на майбутнє.

Варто зазначити, що Німеччина, визнана своєю високою екологічною свідомістю та технологічними досягненнями, є піонером в галузі сталого розвитку та управління природними ресурсами. Її екологічні практики визначають нові стандарти в управлінні навколишнім середовищем (рис. 1).

Необхідно відмітити думку вченого Г. Буканова, що Японія, країна інновацій та високих технологій, не лише відіграє ключову роль у світовій економіці, але також активно займається вирішенням екологічних викликів. В основі її екологічного підходу – вивчення та впровадження передових технологій для зменшення викидів та дотримання строгих стандартів якості повітря та води.

Розглянемо детальніше екологічні практики управління в Японії:

1. Зменшення викидів та використання передових технологій:

– **технологічні інновації**: Японія вивчає та активно впроваджує передові технології для зменшення викидів парникових газів та інших забруднюючих речовин. Це включає викори-

стання чистих енергетичних джерел та ефективних технологій у виробництві;

– **енергоефективність**: Країна вдосконалює свої промислові та енергетичні процеси для досягнення більшої енергоефективності та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

2. Строгі стандарти якості повітря та води:

– **моніторинг якості**: Японія має високий ступінь моніторингу якості повітря та води, що дозволяє вчасно виявляти забруднення та приймати заходи для їхнього усунення;

– **строгі нормативи**: Країна встановлює та дотримується строгих стандартів якості повітря та води, спрямованих на забезпечення безпеки громадян та підтримання здоров'я довкілля.

3. Управління водними ресурсами та відходами:

технології очищення води: Японія активно використовує високоефективні технології для очищення водних ресурсів та зменшення забруднення водойм;

– **відновлення відходів**: Країна спрямовує зусилля на вдосконалення систем відновлення відходів та переробки, сприяючи концепції утилізації та повторного використання (Буканов, 2020).

Таким чином, цей комплексний підхід Японії в області управління екологією свідчить про високий рівень зобов'язаної країни до збереження природи та покращення якості навколишнього середовища.

На думку вченого С. Рогача (Буканов, 2020), що Швеція славиться не лише своєю прекрасною природою, але й передовими підходами до екології та сталого розвитку. У цій країні існує винятково розвинена система податків та фінансових стимулів, спрямованих на заохочення під-

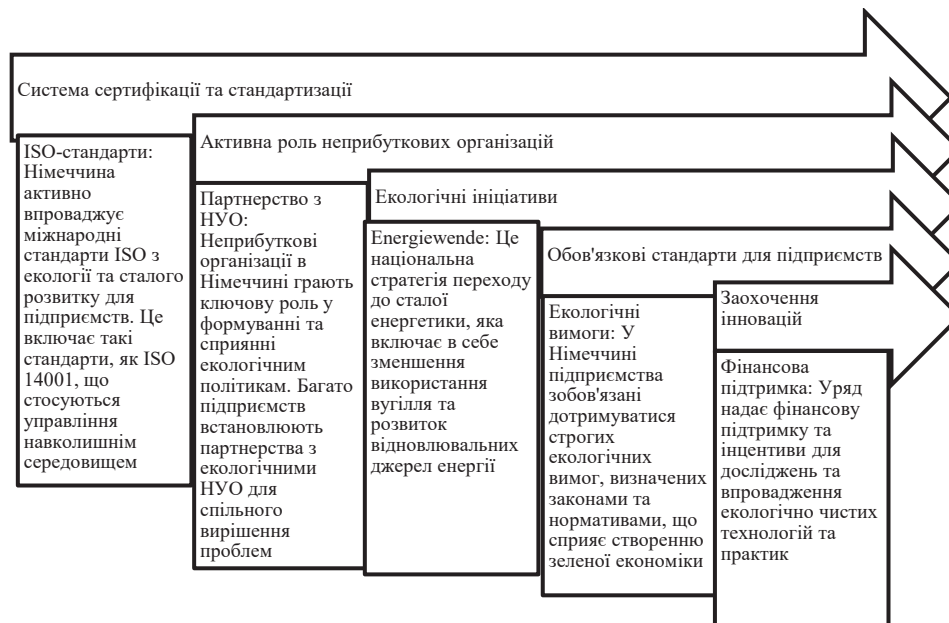

Рис. 1. Екологічне управління та ініціативи в Німеччині

Джерело: складено та узагальнено на основі аналізу джерела (Пугач, Мареніченко, 2019)

приємств до впровадження та дотримання екологічних стандартів.

Перше, що слід відзначити, це система екологічно орієнтованих податків. Уряд Швеції встановлює високі податки на забруднюючі ресурси та викиди, створюючи економічний стимул для компаній спрямовувати свою діяльність на шлях сталого розвитку. Цей підхід не лише покликаний скоригувати вплив підприємств на довкілля, а й сприяти розвитку чистих технологій та інновацій.

Зокрема, шведська влада визнає та заохочує підприємства, які виробляють екологічно чисті товари та послуги. Застосовуються фінансові стимули, такі як податкові пільги та субсидії для тих, хто використовує екологічно дружні технології та способи виробництва. Це не лише створює економічний інтерес для підприємств вдосконалювати свої екологічні практики, але й сприяє збереженню навколишнього середовища.

Отже, такий підхід до оподаткування та фінансового заохочення є ключовим елементом успішної екологічної політики Швеції, де економічні інтереси і стале середовище зливаються в єдину стратегію сталого розвитку.

Доречно наголосити, що в Канаді, країні великих природних резервів та краси, ведеться активне впровадження програм, спрямованих на підвищення енергоефективності та розширення використання відновлювальних джерел енергії. Ці ініціативи не лише сприяють зменшенню викидів та забруднення довкілля, але й створюють середовище для повертання інвестицій у сферу екології (Рогач, 2019).

роють середовище для повертання інвестицій у сферу екології (Рогач, 2019).

Слід додати, що однією з ключових складових екологічної стратегії Канади є програми з підвищення енергоефективності. Це включає в себе стимулювання виробництва та використання енергозберігаючих технологій в різних секторах економіки. Заохочення для підприємств та громадян встановлювати енергоефективне обладнання та системи допомагає скорочувати енергоспоживання та знижувати негативний вплив на довкілля.

Крім того, Канада вдало використовує потенціал відновлювальних джерел енергії. Величезні природні резерви країни сприяють розвитку сектору відновлювальних джерел, таких як сонячна та вітрова енергія. Програми та ініціативи сприяють не лише збільшенню обсягів виробництва зеленої енергії, але й повертають інвестиції для модернізації та розширення цих технологій.

Отже, екологічні заходи Канади відображають її зобов'язання до сталого розвитку, створюючи економічні та екологічні переваги через ефективне використання ресурсів та перехід до чистих джерел енергії.

Варто зазначити, що Сінгапур, невелика країна з вражаючою економічною динамікою, стоїть на передовому фронті впровадження інновацій для управління водними ресурсами та відходами. Це свідчить про високий рівень технологічного розвитку та допомагає забезпечити сталість екологічного балансу у межах обмежених ресурсів. Специфічною особливістю є іннова-

ційні технології управління водними ресурсами. Сінгапур впроваджує системи очищення та використання стічних вод для подальшого використання у промисловості та сільському господарстві. Це не лише дозволяє оптимізувати використання води, але й зменшує негативний вплив на довкілля (Грубінко, Кучер, 2019).

У сфері управління відходами велика увага приділяється інноваційним підходам до переробки та вторинного використання відходів. Вище освічені технології дозволяють використовувати вторинні матеріали для створення нових продуктів, зменшуючи витрати та кількість відходів, що потрапляють на смітники. Ефективна система моніторингу якості навколишнього середовища грає ключову роль у забезпеченні сталості екології у Сінгапурі. Широкомасштабні програми спостереження та збору даних дозволяють вчасно виявляти забруднення та вживати необхідні заходи для їхнього усунення. Такий підхід сприяє підтримці чистого та здорового навколишнього середовища в межах міста-держави (Альван, 2019).

Отже, інтеграція інноваційних технологій у сфері водокористування та управління відходами дозволяє Сінгапуру ефективно балансувати потреби людей та довкілля, забезпечуючи сталість та високий ступінь життя громадян.

Слід наголосити, що в Австралії програма «Зелені корпорації» є значущим інструментом для підтримки та стимулювання підприємств, що активно розвивають та впроваджують екологічно безпечні технології та ініціативи. Ця програма має за мету сприяти сталому розвитку, зменшенню екологічного відбитку та збільшенню ефективності використання ресурсів.

Основні аспекти програми «Зелені корпорації» в Австралії включають:

– *фінансова підтримка*: підприємства, що приймають екологічно безпечні рішення та технології, можуть користуватися фінансовою підтримкою з боку держави. Це може включати гранти, субсидії або інші форми фінансової допомоги, спрямованої на збільшення їхньої конкурентоспроможності та впровадження новаторських екологічних рішень;

– *технологічні інновації*: програма «Зелені корпорації» сприяє впровадженню та розвитку новаторських технологій, спрямованих на зменшення викидів, оптимізацію використання енергії та збереження природних ресурсів;

– *екологічні ініціативи*: підприємства, що беруть участь у програмі, можуть отримати підтримку для впровадження та розвитку екологічних ініціатив, таких як відновлювальна енергія,

утилізація відходів, та зелені практики у виробництві;

– *сприяння інноваціям та консультації*: надає підприємствам доступ до консультацій та ресурсів, що сприяють інноваціям у сфері екології. Це може включати поради з впровадження нових технологій та вдосконалення екологічних стандартів;

– *створення позитивного впливу*: програма враховує соціальну та екологічну відповідальність підприємств, створюючи позитивний вплив на середовище та сприяючи розвитку сталій економіки (Грубінко, Кучер, 2019).

Крім того, програма «Зелені корпорації» в Австралії допомагає підтримувати підприємства в їхньому зобов'язанні до сталого розвитку та створенні зеленого бізнесу.

Отже, світова спільнота активно вживає інноваційні заходи для управління екологічною безпекою та розвитку сталої економіки. Різні країни впроваджують унікальні стратегії, залучаючи громадян, підприємства та технології для зменшення впливу на довкілля. Глобальний тренд свідчить про серйозні зусилля у добірці позитивних рішень для сталого взаємодії з природою та забезпечення екологічної рівноваги.

Висновок. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що різнобічні заходи та ініціативи, які вживаються різними країнами у сфері управління екологічною безпекою, свідчать про загальний світовий рух до сталого розвитку та екологічної відповідальності. Кожна країна обирає свій унікальний підхід, враховуючи власні природні умови, технологічні можливості та соціокультурні аспекти. Громадянське суспільство, уряди та підприємства активно співпрацюють для досягнення екологічних цілей, включаючи зменшення викидів, розвиток відновлювальних джерел енергії та сприяння інноваційним технологіям.

Таким чином, країни усвідомлюють необхідність екологічних заходів та приймають комплексні стратегії для забезпечення збалансованого взаємодії з природним середовищем. Це є обнадійливим сигналом для глобальної спільноти, що прагне зберегти планету для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Альван А. Проблеми розвитку системи національної безпеки України. *Державне управління*. № 3, 2019 р. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/288/289> (дата звернення: 15.06.2024).
2. Буканов Г. М. Порівняльний аналіз світового досвіду державного управління у сфері форму-

- вання і реалізації екологічної політики. *Механізми державного управління*. № 1, 2020. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/5.pdf (дата зверення: 17.06.2024).
3. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ: Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
 4. Грубінко А., Кучер А. Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту: міжнародний досвід і вітчизняні реалії. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019 р. 52 с.
 5. Єсауленко А. М., Кошова С. П. Державне управління в екологічній сфері: правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15, 2021р. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2021/19.pdf (дата зверення: 10.06.2024).
 6. Пугач А. М, Мареніченко В. В. Міжнародний досвід державного управління в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1, 2019 р. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3280/1/document.pdf> (дата зверення: 11.06.2024).
 7. Рогач С. М. Зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. № 26, 2019 р. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/12.pdf (дата зверення: 12.06.2024).
 8. Хилько М. І., Салтовський О. І. Гуманітарні аспекти екологічної кризи в Україні. *Політичні інститути та процеси*. № 2, 2023 р. С. 34–46.
 9. Chorna O., Semenets-Orlova I. S., Shyshliuk V., Pugachov M., Pugachov V. Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023, 8(5), 90.
 10. Shmalenko Iuliia, Yeftieni Natalia, Semenets-Orlova Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science, psychology and legal regulation (Spl 2021)*. Atlantis Press, 2021. p. 88–93.
 11. Semenets-Orlova I. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 2016, 66–87.
 12. Strigul M., Khomeriki O., Yahodzinskyi S., Romanenko Y., Semenets-Orlova I., Lyasota L. Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1> (дата зверення: 12.06.2024).
 1. Alvan, A. (2019). Problemy rozvytku systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Problems of Development of the National Security System of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia*. № 3, Retrieved from: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/288/289> (Mode to access: 17.06.2024) [in Ukrainian].
 2. Bukanov, H. M. (2020). Porivnialnyi analiz svitovoho dosvidu derzhavnoho upravlinnia u sferi formuvannia i realizatsii ekolohichnoi polityky [Comparative Research of Public Management in the Ecological Sphere]. *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia*. № 1, Retrieved from: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/5.pdf (Mode to access: 10.06.2024) [in Ukrainian].
 3. Vashchenko, K. O. (2011). Politolohiia dlia vchytelia [Politology for teachers]. K. O. Vashchenko, V. O. Korniienko. Kyiv: Vyd. im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].
 4. Hrubinko, A., Kucher, A. (2019). Pravove zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky v umovakh viiskovoho konfliktu: mizhnarodnyi dosvid i vitchyzniani realii [Legal provision of environmental security in conditions of military conflict: international experience and domestic realities]. Ternopil: Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, [in Ukrainian].
 5. Iesaulenko, A. M., Koshova, S. P. (2021). Derzhavne upravlinnia v ekolohichnii sferi: pravovyi aspekt [Public Management in the Ecological Sphere: Law Issues]. *Investytzii: praktyka ta dosvid*. № 15, Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2021/19.pdf (Mode to access: 10.06.2024). [in Ukrainian].
 6. Puhach, A. M, Marenichenko, V. V. (2019). Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoho upravlinnia v haluzi okhorony navkolyshnoho seredovysysha i ratsionalnoho pryrodokorystuvannia [International Experience of Environmental Protection]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. № 1, Retrieved from: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3280/1/document.pdf> [Mode to access: 11.06.2024] [in Ukrainian].
 7. Rohach, S. M. (2019). Zarubizhnyi dosvid rehuliuвання sfery pryrodokorystuvannia [International Experience of Environmental Protection Regulation]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. № 26, Retrieved from: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/12.pdf [Mode to access: 12.06.2024] [in Ukrainian].
 8. Khylyko, M. I., Saltovskiy, O. I. (2023). Humanitarni aspekty ekolohichnoi kryzy v Ukraini [Humanity Issues of Ecological Crises in Ukraine]. *Politychni instytuty ta protsesy*. № 2, S.34–46.
 9. Chorna, O., Orlova, I. S., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. (2023). Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(5), 90.
 10. Shmalenko, Iuliia, Yeftieni, Natalia, Semenets-Orlova, Inna. (2021). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science,*

REFERENCES:

1. Alvan, A. (2019). Problemy rozvytku systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Problems of Devel-

- psychology and legal regulation (spl 2021)*. Atlantis Press, p. 88–93.
11. Semenets-Orlova, I. (2016). Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 66–87.
 12. Strigul, M., Khomeriki, O., Yahodzinskyi, S., Romanenko, Y., Semenets-Orlova, I., Lyasota, L. (2019). Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1> (Mode to access: 12.06.2024).

Дмитренко Руслан Миколайович,

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, факультет менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету, 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, <https://orcid.org/0000-0003-2461-5184>

Dmytrenko Ruslan Mykolaiovych,

PhD, Senior Teacher at the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Faculty of Management and Law, Vinnytsia National Agrarian University, 21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., <https://orcid.org/0000-0003-2461-5184>

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Анотація. Мета роботи. Розробити теоретичні та практичні підходи відповідно до особливостей державного регулювання аграрного бізнесу.

Методологія. Для обґрунтування теоретичних положень та практичних результатів дослідження було дотримано методологічних принципів: науковість, комплексність, системність, достовірність, оперативність, об'єктивність, дієвість, спадкоємність. Використано такі методи наукових досліджень: аналізу та синтезу, монографічний, дедукції та індукції.

Інформаційною базою дослідження послужили матеріали державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, законодавчі та нормативні акти, розробки науково-дослідних установ, публікації окремих авторів на цю тему та особисті спостереження автора.

Наукова новизна. З урахуванням сучасних тенденцій економічного розвитку та функціонування аграрного бізнесу визначено основні проблеми для вирішення органами публічного управління: вплив низької конкурентоспроможності аграрного бізнесу; подолання диспаритету цін у товарному обміні між сільським господарством та іншими галузями національної економіки; зниження монополізму переробних підприємств та торговельних мереж; недостатність рівня доходів аграрного бізнесу задля модернізації аграрного виробництва; низький рівень цифровізації аграрного бізнесу; відтік працездатного населення із сільської місцевості; відсутність управлінських навичок у керівництва аграрним бізнесом, у тому числі брак знань та досвіду у вибраному виді діяльності; відсутність підприємницьких навичок; недостатність стартового капіталу для відкриття та ведення аграрного бізнесу.

Висновки. Незважаючи на множинність зусиль, середовище для державного регулювання розвитку агробізнесу залишається несприятливим: через ризик зіткнутися з тиском недобросовісних представників правоохоронних органів; ризику рейдерських атак; монополізації сільськогосподарського виробництва великими компаніями та видавлювання малого агробізнесу з аграрного сектору економіки; короткого горизонту планування; високого рівня податкового навантаження (витрати на працю перебувають у режимі подвійного навантаження).

Розробка органами публічного управління механізмів підтримки малих форм господарювання є невід'ємним етапом удосконалення державної політики. Зважаючи на те, що подальший розвиток аграрного бізнесу відбуватиметься в умовах цифрової трансформації, що дає можливості сіль-

госптоваровиробникам збільшити продуктивність праці, оптимізувати витрати, посилити конкурентоспроможність за рахунок використання інноваційних технологій; з'явиться можливість для відкриття нових ринків збуту за допомогою онлайн-майданчиків.

Ключові слова: аграрний бізнес, державне регулювання, диспаритет цін, конкурентоспроможність аграрного бізнесу, сільське господарство.

FEATURES OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL BUSINESS

Abstract. The purpose of the work. Develop theoretical and practical approaches in accordance with the peculiarities of state regulation of agrarian business.

Methodology. To substantiate the theoretical provisions and practical results of the study, methodological principles were followed: scientificity, complexity, systematicity, reliability, efficiency, objectivity, effectiveness, continuity. The following methods of scientific research were used: analysis and synthesis, monographic, deduction and induction.

The information base of the study was the materials of the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, legislative and regulatory acts, developments of research institutions, publications of individual authors on this topic, and personal observations of the author.

Scientific novelty. Taking into account modern trends in economic development and functioning of agrarian business, the main problems to be solved by public administration bodies are defined: the impact of low competitiveness of agrarian business; overcoming the price disparity in commodity exchange between agriculture and other branches of the national economy; reduction of the monopoly of processing enterprises and trade networks; insufficiency of the income level of agrarian business for the modernization of agrarian production; low level of digitization of agricultural business; outflow of the able-bodied population from rural areas; lack of management skills in management of agrarian business, including lack of knowledge and experience in the chosen type of activity; lack of entrepreneurial skills; insufficient start-up capital for opening and running an agrarian business.

Conclusions. Despite the multiplicity of efforts, the environment for state regulation of agribusiness development remains unfavorable: due to the risk of facing pressure from unscrupulous representatives of law enforcement agencies; the risk of raider attacks; monopolization of agricultural production by large companies and squeezing of small agribusiness from the agrarian sector of the economy; short planning horizon; a high level of tax burden (labor costs are in a double burden mode).

The development by public management bodies of mechanisms for supporting small forms of business is an integral stage in the improvement of state policy. Taking into account the fact that the further development of agrarian business will take place in the conditions of digital transformation, which enables agricultural producers to increase labor productivity, optimize costs, and strengthen competitiveness through the use of innovative technologies; there will be an opportunity to open new sales markets with the help of online sites.

Key words: agrarian business, state regulation, price disparity, competitiveness of agrarian business, agriculture.

Постановка проблеми. Агробізнес слід визначати як об'єднання підприємств, які забезпечують сільськогосподарське виробництво ресурсами, виробляють продукцію, переробляють, зберігають і розподіляють її. При цьому саме аграрний бізнес у регіонах відіграє ключову роль у підтримці та зміцненні соціально-економічної сфери сільської місцевості за рахунок розвитку соціальної та виробничої інфраструктури. Аграрні підприємства здатні до швидких структурних та технічних зрушень, господарська діяльність гнучка та мобільна, що дозволяє успішно функціонувати на невеликих ринкових сегментах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні основи досліджень

суб'єктів аграрного бізнесу знайшли своє відображення у працях багатьох зарубіжних авторів: Р. Кантільйон, А. Сміт, П. Друкер, Р. Хізрич, М. Пітерс та ін.

У роботах сучасних українських учених та фахівців Я.О. Григоренко, Є.С. Жураківського, М.В. Калінчика, Н.С. Маркової, В.Я. Месель-Веселяка, Р.Л. Смоленюка, М.І. Стегней та інших відображені теоретичні розробки, присвячені питанням державного регулювання розвитку аграрного бізнесу.

Незважаючи на існуючий прогрес у теоретичних та практичних дослідженнях розвитку аграрного бізнесу, у цій галузі все ще залишається багато невирішених питань, як у теоре-

тичному, так і у прикладному плані, і, зокрема, питання кадрового забезпечення розвитку агробізнесу, досягнення відповідного рівня цифровізації, удосконалення державного регулювання, у тому числі на основі оптимізації оподаткування, а також інформаційно-консультативного обслуговування агробізнесу.

Мета статті. Розробити теоретичні та практичні підходи відповідно до особливостей державного регулювання аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Держава надає широкі можливості для «відкриття своєї справи» приватним власникам: можливість ведення бізнесу в одному напрямку або кількох (від виробництва продукту до кінцевої реалізації продукту чи продукції). В результаті, однією зі складових економіки країни загалом є аграрна економіка, що складається з групи виробництв.

Сільське господарство – основна галузь матеріального виробництва. Роль сільського господарства у світовій економіці, економіці країни, регіону визначається структурою та рівнем розвитку економіки країни. Разом з тим, існує низка міждержавних інститутів:

1) у 1945 році – Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО), займається питаннями продовольства, збором та аналізом, координує продовольчу допомогу країнам, що розвиваються, сприяє розвитку сільського господарства, розробляє та здійснює проекти технічної допомоги. З 1967 р. за участю найбільших корпорацій агробізнесу діє програма агропромислового співробітництва;

2) у 1974 році – ООН всесвітня продовольча рада, організує допомогу країнам, що потребують продовольства;

3) у 1977 році – Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку – ІФАД, надає країнам, що розвиваються, кошти у вигляді позик на пільгових умовах і у вигляді дарів, з метою поліпшення продовольчого стану.

Головним напрямом міжнародної агропромислової інтеграції є задоволення потреб населення земної кулі у продуктах харчування.

У світовому сільському господарстві зайнято близько 1,1 млрд. чол. економічно активного населення (41% економічно активного населення світу), у тому числі в розвинених країнах – всього 22 млн чол., у країнах з перехідною економікою – 32 млн чол., у Китаї – 450 млн, у країнах, що розвиваються – близько 600 млн чол.

Нині у розвинених країнах частка сільськогосподарської продукції ВВП коливається не більше 2-10%, а рівень зайнятих – 2-5%.

Сектор аграрного підприємництва універсальний та гнучко реагує на кон'юнктуру ринку. Розвиток аграрного бізнесу суттєво покращує рівень якості життя населення; задовольняє попит екологічно чистої сільськогосподарської продукції; сприяє демографічному зростанню населення.

Для характеристики аграрного бізнесу як соціально-економічної категорії необхідно встановити його суб'єкти та об'єкти. «У цьому аспекті «мале підприємство» та «підприємство» багато в чому тотожні, оскільки в обох випадках суб'єктами є підприємці, а об'єктами є продукт (товар чи послуги). Але особливістю бізнесу є те, що, зазвичай, функції підприємця і власника пов'язані» (Григоренко, 2016).

Таким чином, господарську діяльність сільськогосподарських підприємств слід розглядати як систему, при функціонуванні якої взаємодіють:

- ресурси (земля, вода, засоби та предмети праці, трудові та фінансові ресурси);
- виробничий процес, в якому використовуються матеріально-речові, земельні, водні, трудові, фінансові ресурси та в результаті створюється готова продукція;
- готова продукція, її розподіл та реалізація.

Земля – головний засіб праці, предмет праці у аграрному бізнесі. Земельні відносини – найскладніші, нині набули особливо цінне соціальне значення.

Проведений аналіз законодавчих та нормативних актів, спеціальної наукової літератури показав, що право на провадження підприємницької діяльності передбачає можливість вільного вибору виду та сфери діяльності, території діяльності та організаційно-правової форми діяльності.

Організаційно-правова форма суб'єкта господарювання є постулатом, який визначає:

- хто і як керуватиме суб'єктом;
- встановлює ліміти відповідальності;
- зумовлює основні аспекти фінансово-господарської діяльності, правила здійснення угод.

Підприємства поділяються на основі певних критеріїв, встановлених державою.

Існують три головні критерії, на підставі яких суб'єкти аграрного підприємництва відносять до тієї чи іншої категорії:

- 1) вимоги до середньої чисельності працівників за попередній календарний рік;
- 2) вимоги до виручки від товарів (робіт, послуг) не враховуючи податку додану вартість за попередній календарний рік;
- 3) принцип незалежності (загальний критерій).

Багато авторів у своїх працях висловлюють думку про те, що нормативно-правове регулювання в Україні гальмує розвиток аграрного бізнесу, оскільки воно є недосконалим. «Насамперед, це стосується критеріїв віднесення підприємств до категорії малих. У законодавчих актах чітко зазначено розмір виручки та чисельність зайнятих на підприємстві, проте цього недостатньо, оскільки в різних галузях ці цифри значно коливаються» (Жураківський, 2016). Зручність використання кількісних критеріїв, безперечно, важлива для статистичного спостереження, їх легко розрахувати та оцінити при зміні економічної ситуації. Чисельність співробітників підприємства та показники виручки загалом характеризують масштаб діяльності та належність до певної групи, але з практичних цілей необхідний якісний критерій.

Отже, комбінований підхід, що поєднує кількісні та якісні показники, на наш погляд, оптимально визначить до якої групи належить суб'єкт економічної діяльності, що дозволить успішно розвивати диверсифікацію інвестицій, продукції, виробництва; державі надавати своєчасну підтримку аграрного бізнесу.

Узагальнення різних наукових інтерпретацій понять «підприємництво», «малий бізнес», «агробізнес» показало, що під поняттям малий бізнес у сільському господарстві розуміють сукупність суб'єктів, які здійснюють ініціативну, ризиковану господарську діяльність з живими організмами, з використанням природних ресурсів та інноваційних технологій на самостійній, соціально-значущій основі з дотриманням норм соціальної, екологічної, економічної відповідальності за сільськогосподарську продукцію певної якості, яка виробляється в обмеженій кількості (Калінчик, 2016).

Сільське господарство виробляє сировину для багатьох галузей промисловості: харчової, фармацевтичної, хімічної, текстильної, взуттєвої. Однак сільське господарство – одна з галузей, найбільш схильних до провалів ринку, саме тому їй необхідне субсидування. Водночас попит на сільськогосподарську продукцію є нееластичним. По суті, сільське господарство – мінлива індустрія, питання стабілізації цін та забезпечення поставок є вкрай злободенними.

Сільське господарство визначає стан сільських територій, воно – основне джерело виробництва продовольства, фактор забезпечення національної незалежності. Постійна умова виконання сільське господарство своїх функцій – багатостороння державна підтримка галузі (Маркова, 2013).

Академік УААН Месель-Веселяк В.Я. зазначає, що «...якщо ми хочемо інтегруватися у світовий економічний простір, то рівень підтримки сільського господарства має бути не нижчим, ніж у розвинених країнах світу» (Месель-Веселяк, 2016).

Смоленюк Р.Л. писав: «...головне ж – це створення сприятливих економічних, передусім, фінансових умов у вигляді прийнятних кредитів, податку, цін. Борг держави полягає в тому, щоб створити добрі закони та забезпечувати неухильне їх виконання, проявляти максимум уваги до слабких ланок суспільства та економіки» (Смоленюк, 2014).

Для збільшення обсягів та якості сільськогосподарської продукції та продовольства необхідно перевести аграрний бізнес на інноваційний шлях розвитку, підвищити його інвестиційну привабливість, розвивати інтенсивні технології, цифровізацію, оновлювати технічну базу на основі відновлення та розвитку української сільськогосподарської техніки, меліорації земель та введення в обіг невикористовуваних земель сільськогосподарського призначення (Стегней, 2013).

Вказана тенденція характерна не тільки для розвитку сільського господарства в цілому, але і для функціонування аграрного бізнесу, для цього необхідне вирішення основних проблем:

- 1) вплив низької конкурентоспроможності аграрного бізнесу;
- 2) подолання диспаритету цін у товарному обміні між сільським господарством та іншими галузями національної економіки;
- 3) зниження монополізму переробних підприємств та торговельних мереж;
- 4) недостатність рівня доходів аграрного бізнесу задля модернізації аграрного виробництва;
- 5) низький рівень цифровізації аграрного бізнесу;
- 6) відтік працездатного населення із сільської місцевості;
- 7) відсутність управлінських навичок у керівництва аграрним бізнесом, у тому числі брак знань та досвіду у вибраному виді діяльності;
- 8) відсутність підприємницьких навичок;
- 9) недостатність стартового капіталу для відкриття та ведення аграрного бізнесу.

Висновки. Таким чином, очевидно, що незважаючи на множинність зусиль, середовище для державного регулювання розвитку агробізнесу залишається несприятливим: через ризик зіткнутися з тиском недобросовісних представників правоохоронних органів; ризику рейдерських атак; монополізації сільськогоспо-

дарського виробництва великими компаніями та видавлювання малого агробізнесу з аграрного сектору економіки; короткого горизонту планування; високого рівня податкового навантаження (витрати на працю перебувають у режимі подвійного навантаження).

Розробка органами публічного управління механізмів підтримки малих форм господарювання є невід'ємним етапом удосконалення державної політики. Зважаючи на те, що подальший розвиток аграрного бізнесу відбуватиметься в умовах цифрової трансформації, що дає можливості сільгосптоваровиробникам збільшити продуктивність праці, оптимізувати витрати, посилити конкурентоспроможність за рахунок використання інноваційних технологій; з'явиться можливість для відкриття нових ринків збуту за допомогою онлайн-майданчиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Григоренко Я. О. Особливості державного регулювання аграрного сектору в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Економіка АПК*. 2016. №7. С. 100–105.
2. Жураківський Є. С. Концепція, інструментарій та механізми забезпечення економічної безпеки аграрної галузі. *Агросвіт*. 2016. № 6. С. 68–72.
3. Калінчик М. В. Економіко-екологічна стратегія розвитку аграрного сектору: постановка проблеми. *Агросвіт*. 2016. № 3. С. 3–7.
4. Маркова Н. С. Застосування європейського досвіду при формуванні сталого розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 1. С. 25–29.
5. Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 37–47.
6. Смоленюк Р. Л. Трансформація аграрного сектора економіки на засадах сталого розвитку. *Інноваційна економіка*. 2014. № 6. С. 14–20.
7. Стегней М. І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський

досвід і українські реалії. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 125–132.

REFERENCES: —

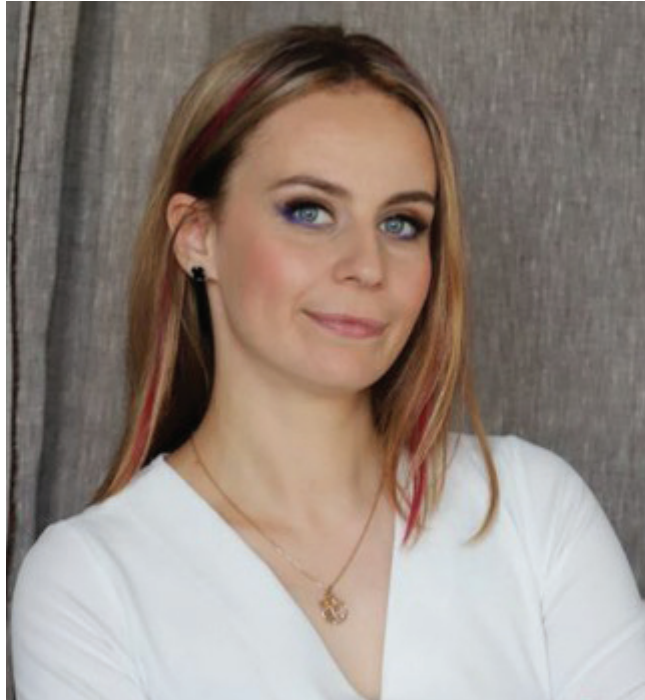
1. Hryhorenko, Ya. O. (2016). Osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho sektoru v konteksti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy ["Features of state regulation of the agricultural sector in the context of ensuring the economic security of the state"]. *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 100–105.
2. Zhurakiv's'kyj, Ye. S. (2016). Kontseptsiiia, instrumentarii ta mekhanizmy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky ahrarnoi haluzi ["The concept, tools and mechanisms for ensuring the economic security of the agricultural sector"]. *Ahrosvit*, vol. 6, pp. 68–72.
3. Kalinchyk, M. V. (2016). Ekonomiko-ekolohichna stratehiia rozvytku ahrarnoho sektoru: postanovka problemy ["Economic and ecological strategy of agricultural sector development: problem statement"]. *Ahrosvit*, vol. 3, pp. 3–7.
4. Markova, N. S. (2013). Zastosuvannia yevropeiskoho dosvidu pry formuvanni staloho rozvytku v Ukraini ["Application of European experience in the formation of sustainable development in Ukraine"]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 25–29.
5. Mesel'-Veseliak, V. Ya. (2016). Stratehichni napriamy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy ["Strategic directions of development of the agrarian sector of the economy of Ukraine"]. *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 37–47.
6. Smoleniuk, R. L. (2014). Transformatsiia ahrarnoho sektora ekonomiky na zasadakh staloho rozvytku ["Transformation of the agricultural sector of the economy on the basis of sustainable development"]. *Innovatsijna ekonomika*, vol. 6, pp. 14–20.
7. Stehnej, M. I. (2013). Suchasni napriamy zabezpechennia staloho rozvytku sil'skykh terytorii: yevropeyskyi dosvid i ukrainski realii ["Modern directions of ensuring sustainable development of rural areas: European experience and Ukrainian realities"]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 12–132.

Кузьменко Ганна Олександрівна,

PhD в галузі публічного управління та адміністрування, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: anna-kuzmenko96@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0672-7633>

Kuzmenko Hanna Oleksandrivna,

PhD in Public Management and Administration, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: anna-kuzmenko96@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0672-7633>

Телендій Андрій Андрійович,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: telenandrew@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-7436-7373>

Telendii Andrii Andriiovych,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor at the Department of Public Administration Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: telenandrew@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-7436-7373>

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У РЕГУЛЮВАННІ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У запропонованій статті розглядається ключова роль державних структур у формуванні та підтримці ефективного функціонування ринку праці в умовах сучасних викликів. Автор підкреслює важливість державних органів у розробці стратегій та політик, спрямованих на зниження рівня безробіття, підтримку працевлаштування та створення сприятливих умов для економічного розвитку. Автор зазначає, що сучасні виклики, такі як глобалізація, технологічний прогрес та економічні кризи, вимагають від держави активної ролі у регулюванні ринку праці. У статті аналізується ефективність законодавчої бази України, зокрема Кодексу законів про працю та Закону

України «Про зайнятість населення», що забезпечують правову основу для регулювання трудових відносин та захисту прав працівників.

У статті також розглядаються різні аспекти державної підтримки, включаючи програми професійного навчання та перепідготовки, які допомагають працівникам адаптуватися до нових умов ринку праці. Особлива увага приділяється підтримці вразливих категорій населення, таких як молодь, особи з інвалідністю та жінки, через спеціалізовані програми, які сприяють їхній інтеграції на ринку праці. Автор детально аналізує роль Міністерства економіки України та Державного центру зайнятості у реалізації державної політики у сфері зайнятості. Підкреслюється важливість стратегічного планування, моніторингу ринку праці та оперативної адаптації до змін в економіці. Також відзначається значення співпраці між державними органами, приватним сектором та громадянським суспільством у забезпеченні стабільності та розвитку ринку праці.

У статті робиться акцент на необхідності підтримки малого та середнього бізнесу як ключового джерела створення нових робочих місць. В цілому, стаття підкреслює, що ефективне регулювання ринку праці в Україні вимагає комплексного підходу, який включає законодавче регулювання, державні програми підтримки зайнятості та активну співпрацю з приватним сектором. Автор наголошує, що такий підхід є ключем до забезпечення стабільного функціонування ринку праці та соціального добробуту громадян.

Ключові слова: ринок праці, державне регулювання, зайнятість, професійне навчання, підтримка вразливих категорій, малий та середній бізнес, економічний розвиток.

THE ROLE OF STATE BODIES IN REGULATING THE LABOR MARKET AND ENSURING EMPLOYMENT IN UKRAINE

Abstract. The proposed article considers the key role of state structures in the formation and maintenance of the effective functioning of the labor market in the conditions of modern challenges. The author emphasizes the importance of state bodies in developing strategies and policies aimed at reducing unemployment, supporting employment and creating favorable conditions for economic development. The author notes that modern challenges, such as globalization, technological progress and economic crises, require the state to play an active role in regulating the labor market. The article analyzes the effectiveness of the legislative framework of Ukraine, in particular the Code of Labor Laws and the Law of Ukraine «On Employment of the Population», which provide a legal basis for regulating labor relations and protecting the rights of employees.

The article also examines various aspects of government support, including vocational training and retraining programs that help workers adapt to new labor market conditions. Special attention is paid to supporting vulnerable population categories, such as youth, persons with disabilities and women, through specialized programs that promote their integration in the labor market. The author analyzes in detail the role of the Ministry of Economy of Ukraine and the State Employment Center in the implementation of state policy in the field of employment. The importance of strategic planning, labor market monitoring and operational adaptation to changes in the economy is emphasized. The importance of cooperation between state bodies, the private sector and civil society in ensuring the stability and development of the labor market is also noted.

The article emphasizes the need to support small and medium-sized businesses as a key source of creating new jobs. In general, the article emphasizes that effective regulation of the labor market in Ukraine requires a comprehensive approach, which includes legislative regulation, state employment support programs and active cooperation with the private sector. The author emphasizes that this approach is the key to ensuring the stable functioning of the labor market and the social well-being of citizens.

Key words: labor market, state regulation, employment, professional training, support of vulnerable categories, small and medium-sized business, economic development.

Постановка проблеми. Ринок праці є однією з ключових сфер економічного розвитку, що безпосередньо впливає на рівень життя населення, соціальну стабільність та економічне зростання. В умовах сучасних викликів, таких як глобалі-

зація, технологічні зміни та економічні кризи, ефективне регулювання ринку праці стає критично важливим. Державні органи відіграють важливу роль у формуванні стратегій і політик, які спрямовані на зниження рівня безробіття,

підтримку працевлаштування та створення сприятливих умов для розвитку економіки. Їхня діяльність включає законодавчі ініціативи, підтримку вразливих категорій населення, стимулювання підприємництва та розвиток партнерства з приватним сектором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні дослідження підкреслюють важливість комплексного регулювання ринку праці, яке базується на ефективному законодавстві та активній ролі державних органів у політиках зайнятості. Вчені, такі як І. Бабаєва, О. Галан, З. Гбур, В. Ковач, М. Лісніченко, В. Маринюк, Д. Плинокос, Д. Тесленко та інші, зазначають, що державні програми сприяють зниженню безробіття і забезпечують соціальний захист працівників. Вони також досліджують ефективність підтримки малого і середнього бізнесу, який є основним джерелом нових робочих місць, та роль держави у підтримці вразливих груп, включаючи молодь, осіб з інвалідністю та жінок. Особливу увагу приділено співпраці між державою, приватним сектором і громадянським суспільством для адаптації ринку праці до сучасних економічних викликів.

Метою статті є визначення ролі державних органів у регулюванні ринку праці та забезпеченні зайнятості в Україні шляхом аналізу ефективності законодавчої бази та державних програм підтримки працевлаштування і розвитку підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Нині ринок праці є однією з ключових сфер економічного розвитку, оскільки він безпосередньо впливає на рівень життя населення, соціальну стабільність та економічне зростання. У цьому контексті роль державних органів у регулюванні ринку праці є надзвичайно важливою. Вони визначають стратегії та політики, які спрямовані на зниження рівня безробіття, підтримку працевлаштування та створення сприятливих умов для розвитку економіки. Це включає впровадження законодавчих ініціатив, що забезпечують захист прав працівників, підтримку вразливих категорій населення, стимулювання підприємництва та розвиток партнерства з приватним сектором. Завдяки цим заходам, державні органи можуть забезпечити ефективне функціонування ринку праці, сприяти зростанню зайнятості та забезпечувати соціальне благополуччя для всіх громадян.

Принагідно наголосити, що для того щоб ринок праці в Україні функціонував стабільно та ефективно, необхідно мати чітко визначені

законодавчі рамки, які регулюють трудові відносини. Ці законодавчі акти створюють правову основу, що визначає правила найму, роботи та звільнення працівників, а також гарантує захист їхніх прав. Основними нормативними актами, що регулюють ринок праці в Україні, є Кодекс законів про працю від 18 травня 2024 року № 3633-IX (Кодекс законів про працю від 18 травня 2024 року) та (Закон України «Про зайнятість населення» від 14 жовтня 2023 № 2982-IX).

Варто відмітити, що Кодекс законів про працю є основним документом, що регулює трудові відносини в Україні. Він визначає ключові аспекти працевлаштування, включаючи умови найму, тривалість робочого часу, права та обов'язки роботодавців і працівників, а також порядок звільнення. Цей кодекс забезпечує правову захищеність працівників і встановлює стандарти для створення безпечних та справедливих умов праці (Кодекс законів про працю від 18 травня 2024 року). Завдяки цьому, він виступає гарантом дотримання прав працівників і підтримки справедливості на ринку праці.

В свою чергу, Закон України «Про зайнятість населення» доповнює Кодекс законів про працю, надаючи особливу увагу питанням зайнятості. Він передбачає механізми підтримки для безробітних, програми професійного навчання та перекваліфікації, а також ініціативи для стимулювання працевлаштування осіб, які знаходяться у складній життєвій ситуації (Закон України «Про зайнятість населення» від 14 жовтня 2023 № 2982-IX). Цей закон допомагає забезпечити соціальний захист для тих, хто шукає роботу, і сприяє їхньому швидкому поверненню на ринок праці.

Доцільно відзначити, що законодавче регулювання ринку праці не обмежується лише захистом прав працівників. Воно також включає в себе механізми підтримки та стимулювання зайнятості. Наприклад, програми професійного навчання, які фінансуються державою, допомагають працівникам адаптуватися до нових вимог ринку праці і забезпечують можливості для розвитку кар'єри. Державні субсидії для роботодавців, які створюють нові робочі місця або наймають працівників з вразливих категорій, є ще одним важливим інструментом підтримки зайнятості.

Загалом, можна сказати, що законодавча база відіграє критичну роль у забезпеченні стабільності та ефективності ринку праці в Україні. Вона створює необхідні умови для

захисту прав працівників, регулює трудові відносини та сприяє створенню нових можливостей для зайнятості. Такий підхід забезпечує не лише правову захищеність для працівників, але й стимулює розвиток економіки, сприяючи зростанню зайнятості та соціальному добробуту. Законодавча база є фундаментом для регулювання ринку праці, але сама по собі вона не може повністю забезпечити ефективне функціонування ринку та стабільність зайнятості. Це завдання виконується через діяльність спеціалізованих державних органів, які відповідають за реалізацію політики у сфері зайнятості, підтримку безробітних громадян та стимулювання створення нових робочих місць. В Україні ключову роль у цьому процесі відіграють Міністерство економіки України та Державний центр зайнятості, які є основними виконавцями державної політики у сфері працевлаштування.

Слід зауважити, що Міністерство економіки України відповідає за розробку стратегічних напрямків економічної політики, включаючи заходи щодо підтримки зайнятості та розвитку ринку праці. Його функції включають аналіз економічної ситуації, планування та впровадження політики, спрямованої на зниження рівня безробіття та підвищення зайнятості населення. Міністерство також координує діяльність інших державних органів у цій сфері, забезпечуючи комплексний підхід до вирішення проблем зайнятості та економічного розвитку (Тесленко, Гбур, 2022, с. 57-63).

В свою чергу, Державний центр зайнятості є оперативним інструментом реалізації політики зайнятості. Цей орган безпосередньо взаємодіє з безробітними громадянами та роботодавцями, надаючи широкий спектр послуг, спрямованих на підтримку працевлаштування. До основних послуг центру належать допомога у пошуку роботи, організація професійного навчання та перепідготовки, консультування з питань кар'єрного розвитку та надання фінансової підтримки для створення власного бізнесу (Тесленко, Гбур, 2022, 53-63). Ці послуги є критично важливими для забезпечення гнучкості та адаптивності ринку праці.

Цікавим є те, що однією з ключових функцій державних органів у сфері зайнятості є моніторинг ринку праці та оперативна адаптація політики до змін у економічних умовах. Швидкі зміни в економіці, технологічний прогрес та глобалізація створюють нові виклики для ринку праці, які вимагають швидкої та ефективної реакції. Державні органи повинні постійно

відстежувати ці зміни, аналізувати їхній вплив на ринок праці та впроваджувати відповідні заходи для підтримки стабільності зайнятості. Це включає адаптацію програм професійного навчання, підтримку переорієнтації працівників та стимулювання створення нових робочих місць у швидкозростаючих секторах економіки (Маринюк, 2023, с. 237-241).

Так, можна вважати, що функції державних органів у підтримці зайнятості є багатограними та включають як стратегічне планування, так і оперативну підтримку працевлаштування. Завдяки координації дій між різними органами та гнучкому реагуванню на зміни в економіці, держава може забезпечувати стабільність і розвиток ринку праці, що є основою для економічного зростання та соціального добробуту. Міністерство економіки України та Державний центр зайнятості відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи комплексний підхід до регулювання ринку праці. Їхня діяльність охоплює розробку стратегій, моніторинг ринку, підтримку безробітних та стимулювання створення нових робочих місць. Щоб краще зрозуміти, як ці органи виконують свої функції, доречно розглянути рис. 1, який ілюструє взаємодію різних компонентів державної системи підтримки зайнятості.

Отож, можна сказати, що рис. 1 підкреслює, як скоординована діяльність Міністерства економіки України та Державного центру зайнятості сприяє стабільності та розвитку ринку праці. Вони не лише забезпечують загальну підтримку зайнятості через стратегічне планування і оперативне впровадження програм, але й приділяють особливу увагу вразливим категоріям населення. Доречно підкреслити, що державні органи звертають увагу на те, що кожна група громадян має свої унікальні потреби і виклики на ринку праці.

Слід відмітити, що особливо важливою є підтримка молоді, яка є однією з найвразливіших категорій на ринку праці. Молоді люди часто стикаються з браком досвіду та труднощами у пошуку першої роботи. Державні програми, спрямовані на підтримку молодих людей, включають стажування, що надають можливість здобути необхідний досвід роботи. Наприклад, програма «Перший кар'єрний крок» пропонує молодим спеціалістам можливість пройти стажування у різних компаніях під керівництвом досвідчених наставників. Цей досвід не тільки допомагає молодим людям розвивати професійні навички, але й підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці

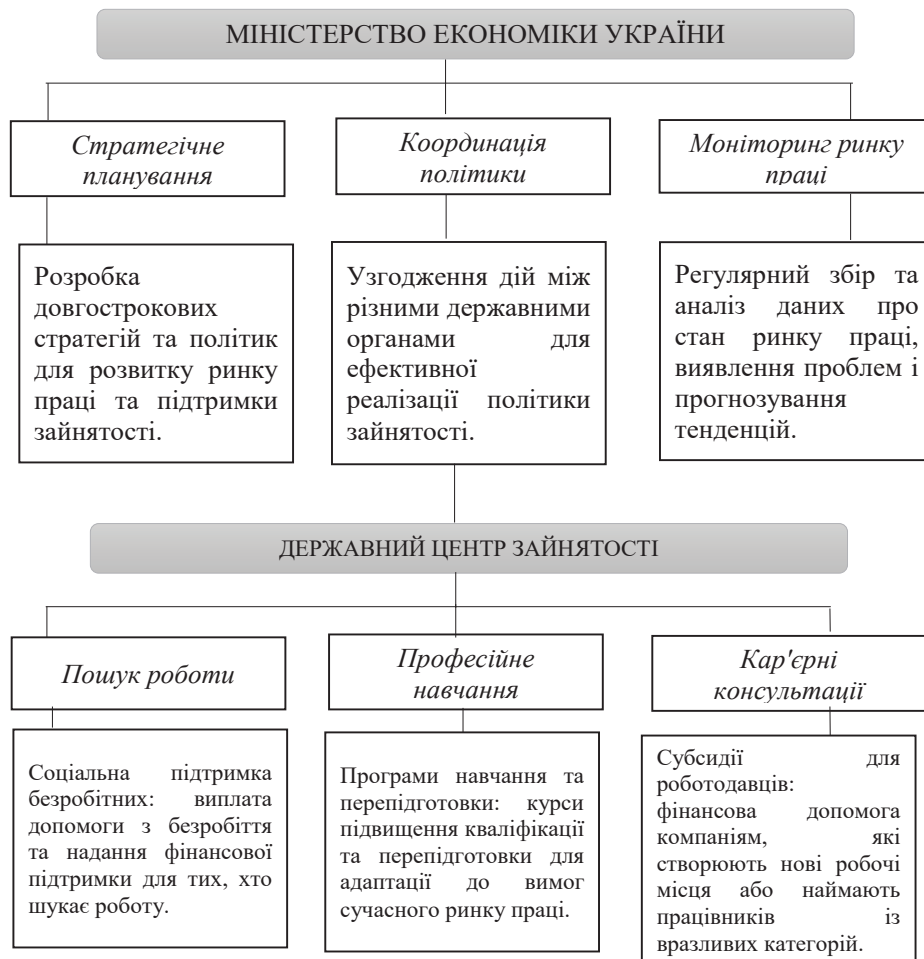

Рис. 1. Взаємодія державних органів у підтримці зайнятості в Україні

Джерело: розробка автора

(Лісніченко, Плинокос, Галан, 2023, с. 8). Крім того, держава стимулює роботодавців створювати робочі місця для молоді через надання субсидій та податкових пільг.

При цьому не слід забувати про те, що особи з інвалідністю часто потребують спеціальних умов праці або адаптації робочого місця. Державні органи впроваджують програми, що забезпечують фінансову допомогу роботодавцям для облаштування робочих місць відповідно до потреб працівників з інвалідністю. Наприклад, «Урядова програма Компенсації витрат за працевлаштування осіб з інвалідністю» дозволяє роботодавцям компенсувати витрати на створення доступного середовища. Крім того, існують спеціалізовані курси та тренінги, які допомагають людям з інвалідністю здобути нові професійні навички та інтегруватися на ринок праці (Лісніченко, Плинокос, Галан, 2023, с. 8). Ці заходи включають навчання з використання сучасних технологій та підготовку до роботи в різних секторах економіки.

Варто звернути увагу, що жінки, особливо ті, які повертаються на ринок праці після перерви

через сімейні обов'язки, можуть зіткнутися з проблемами у пошуку роботи або підвищенні кваліфікації. Для їхньої підтримки в Україні реалізуються програми, спрямовані на розвиток підприємницьких навичок та стимулювання жінок до відкриття власного бізнесу. Наприклад, грантові програми для жінок-підприємців надають фінансову підтримку для реалізації їхніх бізнес-ідей, що дозволяє жінкам розпочати свою справу і стати економічно незалежними. Також існують ініціативи, що підтримують гнучкі умови роботи, такі як неповний робочий день або дистанційна робота, що допомагає жінкам поєднувати професійну діяльність із сімейними обов'язками.

Не можна проігнорувати той факт, що державні органи відіграють критичну роль у забезпеченні рівних можливостей на ринку праці. Вони не лише розробляють та впроваджують спеціалізовані програми підтримки, але й здійснюють моніторинг та оцінку їхньої ефективності. Співпраця з громадськими організаціями, роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами дозволяє

забезпечити максимально ефективно впровадження ініціатив. Цей комплексний підхід гарантує, що всі громадяни, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу, мають можливість реалізувати свій потенціал і зробити внесок у розвиток економіки країни (Войтович, Дубич, 2020, с. 258).

В цілому, підтримка вразливих категорій населення на ринку праці є важливим компонентом державної політики, що сприяє соціальній інтеграції та забезпеченню рівних можливостей для всіх. Однак для забезпечення стабільного економічного зростання та зниження безробіття необхідні також заходи, що стимулюють розвиток підприємництва та створення нових робочих місць. Малий і середній бізнес (далі – МСБ) відіграє ключову роль у створенні нових можливостей для працевлаштування, інновацій та економічного розвитку. Державна політика, спрямована на підтримку підприємництва, є критично важливою для побудови динамічної та стійкої економіки.

В Україні існують різноманітні ініціативи, які спрямовані на полегшення процесу відкриття та ведення бізнесу, особливо для МСБ. Спрощення регуляторних процедур та надання податкових стимулів є ключовими аспектами цих ініціатив, що допомагають підприємцям швидше стартувати та розширювати свою діяльність. Наприклад, спрощена система реєстрації підприємств дозволяє новим бізнесам швидше починати свою діяльність. Крім того, держава працює над спрощенням ліцензійних і дозвільних процедур, що значно знижує час і витрати, пов'язані з отриманням необхідних дозволів на ведення бізнесу. Податкові стимули також грають важливу роль у підтримці підприємництва. Малий і середній бізнес може скористатися спеціальними податковими режимами, які знижують податкове навантаження і стимулюють інвестиції. Наприклад, податкові канікули для новостворених підприємств або знижені ставки податку на прибуток для МСБ є потужними інструментами для підтримки бізнесу в перші роки його діяльності (Бабаєва, 2023, с. 131-154). Такі стимули не лише полегшують фінансовий тягар для підприємців, але й заохочують їх до розширення та найму нових працівників.

Доречно зазначити, що розвиток підприємництва має значний вплив на ринок праці та економічне зростання. Малий і середній бізнес є основним джерелом створення нових робочих місць, що допомагає знизити рівень

безробіття та підвищити зайнятість. Наприклад, у багатьох регіонах України, саме МСБ є основним роботодавцем, забезпечуючи зайнятість місцевого населення та сприяючи економічному розвитку регіону. Крім того, підприємництво сприяє економічній динаміці та інноваціям. Нові підприємства часто впроваджують інноваційні продукти та послуги, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки. Розвиток МСБ також стимулює інвестиції та сприяє зростанню внутрішнього валового продукту (Бабаєва, 2023, с. 131-154). Завдяки цьому, підтримка підприємництва є важливим елементом стратегії економічного зростання країни.

Таким чином, державна політика, спрямована на підтримку малого і середнього бізнесу, є ключовим фактором у стимулюванні економічного розвитку та зростання зайнятості. Спрощення регуляторних процедур, податкові стимули та різноманітні програми підтримки підприємців допомагають створювати сприятливе середовище для бізнесу та забезпечують стійкий економічний розвиток.

Необхідно додати, що підтримка підприємництва та створення нових робочих місць є основними напрямками державної політики у сфері зайнятості, що сприяє економічному зростанню та зниженню рівня безробіття. Проте ефективне функціонування ринку праці неможливе без тісної співпраці між державними органами, приватним сектором та громадянським суспільством. Така співпраця відіграє вирішальну роль у створенні стійкої та адаптивної системи зайнятості, здатної реагувати на сучасні економічні виклики. Варто відзначити, що партнерство з роботодавцями, профспілками та іншими зацікавленими сторонами дозволяє державі краще розуміти потреби ринку праці та розробляти більш ефективні політики та програми. Взаємодія з приватним сектором допомагає адаптувати державні ініціативи до конкретних умов ринку праці, що забезпечує їхню актуальність та ефективність. Це включає спільні зусилля у підготовці кадрів, підтримці працевлаштування та розвитку нових напрямків діяльності.

Принагідно додати, що роботодавці та профспілки є ключовими гравцями на ринку праці, і їхнє залучення до формування політики зайнятості є критично важливим. Партнерство з роботодавцями дозволяє державним органам краще розуміти поточні та майбутні потреби бізнесу в кадрах, що сприяє розробці цільових програм підтримки зайнятості. Наприклад,

співпраця з роботодавцями допомагає виявити дефіцитні спеціальності та організувати відповідні програми професійної підготовки та перепідготовки (Ковач, 2020, с. 8). Це дозволяє не тільки знизити рівень безробіття, але й забезпечити бізнес кваліфікованими працівниками, що відповідають вимогам ринку.

Профспілки, зі свого боку, представляють інтереси працівників і відіграють важливу роль у захисті їхніх прав та поліпшенні умов праці. Співпраця з профспілками допомагає державним органам враховувати перспективи працівників при розробці політики зайнятості та забезпеченні дотримання трудового законодавства. Профспілки також можуть сприяти впровадженню соціальних програм, що підтримують працівників у складних економічних умовах (Ковач, 2020, с. 8).

Важливо відзначити, що ефективна взаємодія між державою та приватним сектором є основою для адаптації ринку праці до сучасних викликів. Спільні проекти та ініціативи дозволяють швидше реагувати на зміни в економіці та забезпечувати необхідну підтримку для працівників та роботодавців. Наприклад, у відповідь на економічну кризу або технічні зміни, державатабізнесможутьразомрозробляти програми перекваліфікації та навчання, які дозволяють працівникам здобути нові навички та залишатися конкурентоспроможними на ринку праці.

Також важливою є співпраця у сфері інновацій та технологічного розвитку. Державні інвестиції у дослідження та розробки, разом з приватним сектором, сприяють створенню нових робочих місць у високотехнологічних секторах економіки. Це не тільки забезпечує зайнятість, але й підвищує загальну конкурентоспроможність економіки країни (Маринюк, с. 237-241). Крім того, приватний сектор може виступати партнером у реалізації державних програм підтримки зайнятості, надаючи ресурси та експертизу для їх успішного впровадження.

У підсумку, ефективне регулювання ринку праці в Україні вимагає скоординованих зусиль державних органів, спрямованих на створення сприятливих умов для зайнятості та економічного зростання. Законодавче регулювання забезпечує стабільність і захист прав працівників, тоді як Міністерство економіки та Державний центр зайнятості реалізують політику підтримки працевлаштування та професійного розвитку. Особливу увагу приділяється підтримці вразливих категорій населення, таких як

молодь, особи з інвалідністю та жінки, через спеціалізовані програми, що сприяють їхній інтеграції на ринок праці. Підтримка малого та середнього бізнесу стимулює створення нових робочих місць, спрощує регуляторні процедури та надає податкові стимули, що підвищує загальну економічну активність. Нарешті, тісна співпраця з приватним сектором та громадянським суспільством дозволяє адаптувати політику до поточних викликів і забезпечує стійкий розвиток ринку праці, сприяючи створенню рівних можливостей для всіх громадян.

Висновки та пропозиції. Державні органи відіграють критично важливу роль у забезпеченні стабільності та ефективності ринку праці в Україні. Вони створюють правову основу, яка гарантує захист прав працівників і сприяє справедливим умовам праці через такі основні законодавчі акти, як Кодекс законів про працю та Закон України «Про зайнятість населення». Крім того, держава активно підтримує зайнятість через низку програм, які допомагають безробітним знайти роботу, стимулюють професійне навчання та адаптацію до нових вимог ринку праці. Особлива увага приділяється підтримці вразливих категорій населення, таких як молодь, особи з інвалідністю та жінки, що сприяє їхній інтеграції на ринок праці. Значну роль у створенні нових робочих місць відіграє підтримка малого і середнього бізнесу, що сприяє економічному зростанню та розвитку регіонів. Спрощення регуляторних процедур і надання податкових стимулів полегшують процес відкриття і ведення бізнесу, що є важливим для створення нових робочих місць. Ефективне регулювання ринку праці також передбачає тісну співпрацю між державними органами, приватним сектором і громадянським суспільством, що дозволяє адаптувати політику до актуальних викликів і забезпечити стійкий розвиток економіки. Таким чином, комплексний підхід, що включає законодавче регулювання, державні програми підтримки зайнятості та активну співпрацю з приватним сектором, є ключем до стабільного функціонування ринку праці та забезпечення соціального добробуту в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Бабаєва І. О. Зміна акцентів публічної політики забезпечення зайнятості в сільській місцевості України в умовах цифрових трансформацій та повоєнного відновлення. *Теорія та практика державного управління*. Вип. № 2 (77).

2023. С. 131–154. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/23232-Article%20Text-44426-1-10-20240219.pdf
2. Ковач В. О. Основні напрямки регулювання державної політики у сфері зайнятості населення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. № 4. 2020. с. 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/52.pdf
 3. Кодекс законів про працю від 18 травня 2024 року № 3633-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
 4. Лісніченко М. В., Плинокос Д. Д., Галан О. Є. Проблеми трансформації соціально-трудоких відносин зайнятості в умовах цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. Вип. № 50. 2023. с. 8. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2403/2324>
 5. Маринюк В. Л. Ринок праці та його державне регулювання в сучасних умовах. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Вип. № 6. 2023. С. 237–241. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/544/492>
 6. Про зайнятість населення: Закон України від 14 жовтня 2023 № 2982-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
 7. Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія за наук. ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович та К. В. Дубич. Київ, 2020. 480 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/34566/1/-%20%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%202020.pdf>
 8. Тесленко Д. С., Гбур З. В. Державне управління сферою зайнятості населення. *Інвестиції: практика та досвід*. Вип. № 5-6. 2022. С. 57–63. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2022/11.pdf
- Article%20Text-44426-1-10-20240219.pdf [in Ukrainian].
2. Kovach, V. O. (2020). Osnovni napriamky rehuliuвання derzhavnoi polityky u sferi zainiatosti naseleння [The main directions of regulation of state policy in the sphere of population employment]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 4. p. 8. Retrieved from: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/52.pdf [in Ukrainian].
 3. Kodeks zakoniv pro pratsiu [The Labour Code] vid 18 travnia 2024 roku № 3633-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
 4. Lisnichenko, M. V., Plynkos, D. D., Halan, O. Ye. (2023). Problemy transformatsii sotsialno-trudovykh vidnosyn zainiatosti v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky [Problems of transformation of social and labor relations of employment in conditions of digitalization of the economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 50. p. 8. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2403/2324> [in Ukrainian].
 5. Maryniuk, V. L. (2023). Rynok pratsi ta yoho derzhavne rehuliuвання v suchasnykh umovakh [The labor market and its state regulation in modern conditions]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publicnogo upravlinnia, psykholohii, prava*. № 6. pp. 237-241. Retrieved from: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/544/492> [in Ukrainian].
 6. Pro zainiatist naseleння [About population employment]: Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2023 № 2982-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> [in Ukrainian].
 7. Publichne upravlinnia u sferi zainiatosti v Ukraini u konteksti yevrointehratsii: problemy, efektyvnist, innovatsiinst, rezultatyvnist [Public administration in the field of employment in Ukraine in the context of European integration: problems, efficiency, innovativeness, effectiveness]: kolektyvna monohrafiia za nauk. red. d. derzh. upr. R. V. Voitovykh ta K. V. Dubych. Kyiv, 2020. p. 480. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/34566/1/-%20%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%202020.pdf> [in Ukrainian].
 8. Teslenko, D. S., Hbur, Z. V. (2022). Derzhavne upravlinnia sferoiu zainiatosti naseleння [State management of the sphere of population employment]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 5-6. pp. 57–63. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2022/11.pdf [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Babaieva, I. O. (2023). Zmina aktsentiv publichnoi polityky zabezpechennia zainiatosti v silskii mistsevosti Ukrainy v umovakh tsyfrovyykh transformatsii ta povoiennoho vidnovlennia [Changing the emphasis of the public policy of ensuring employment in rural areas of Ukraine in the conditions of digital transformations and post-war recovery]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. № 2 (77). pp. 131–154. Retrieved from: file:///C:/Users/1/Downloads/23232-

UDC 351.82+620.9:339.9

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3\(40\)-4](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3(40)-4)

Saliuk-Kravchenko Oleksandr Oleksiyovych,

PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Public Administration, Doctoral Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: saliuk.kravchenko@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8404-1138>

Салюк-Кравченко Олександр Олексійович,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного адміністрування, докторант, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: saliuk.kravchenko@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8404-1138>

Vyshnevskiy Yan,

Professor, University of Social and Media Culture in Toruń, 23/35, Yuzefa St, Torun, Poland, <https://orcid.org/0000-0002-2385-5867>

Вишневський Ян,

професор, Академія соціальної та медіакультури в Торуні, вул. Св. Юзефа, 23/35, м. Торунь, Польща, <https://orcid.org/0000-0002-2385-5867>

THE STRATEGIC IMPACT OF INTERNATIONAL ORGANISATIONS ON THE ARCHITECTURE OF THE GLOBAL ENERGY SECURITY MODELS

Abstract. The global energy model system is a complex and functional model of a multifaceted hierarchical type with different levels and scales of impact, which ensures the interaction between international unions, international organizational institutions and certain hegemonic states that influence the world's energy balance and the stable functioning of global energy security.

The study explores the theoretical basis of the international organizations' strategic impact on the global energy security system from the standpoint of public administration, defines the main charac-

teristics and types of international organisations and illustrates the examples of energy strategies of various international organisations in forming world's energy security policy.

The purpose of the work. Research on the place and role of international organisations and their impact on the structure of the global energy security model in the context of public administration studies field on the respective issues. Based on the results of the study, the author proposes a scientific and theoretical approach to the introduction of a mechanism for maintaining a stable state of functioning of the global energy security system. Methodology. The study is based on the substantial theoretical and applied basis of scientists and practitioners in the field of public administration and global energy security and their scientific approaches to the study of the role of international organisations in international energy policy. Furthermore, the methodological foundations of the study are systemic and structural, comparative, legal, logical and abstract methods, as well as analysis and synthesis. Scientific novelty. The study presents the theoretical concept of an international energy organisation in the sense of global energy security policy as a multifaceted organisational structure that implements personal mechanisms of transformation and preservation of its own energy security processes, which act to form the polarity of political interests of global energy at the relevant interstate levels of hierarchical influence. The need to introduce a mechanism for maintaining a stable state of functioning of the global energy security system in various accompanying energy issues to strengthen the energy architecture of the global security model is identified. Therefore, the mechanism of interstate symbiosis, which consists of creating a global platform for interaction between interstate institutions in the field of energy at the level of diplomatic and sectoral energy public authorities with the participation of representatives of international organisations that shape global energy policy within their hierarchy and weight of influence, was identified as a possible applied tool for scientific implementation.

Conclusions. The result of the study identified the need to implement the mechanism for the maintenance of the stable state of functioning of the global energy security system in various related issues in the energy field to strengthen the architecture of the global energy security model. The possible instrument to achieve the said goal is to introduce interstate symbiosis, which consists of creating a global platform for interaction between interstate institutions in the field of energy at the level of diplomatic and sectoral energy public authorities with the participation of representatives of international organisations that shape global energy policy.

Key words: public administration, mechanisms of public administration, international organizations, security, energy security, global energy security, energy, fuel and energy sector, strategy, energy strategy, energy policy.

СТРАТЕГІЧНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА АРХІТЕКТОНІКУ МОДЕЛЕЙ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Система глобальної енергетичної моделі складно-функціональна модель багатогранного ієрархічного типу з різними типами та масштабами впливу, в якій взаємодіють міждержавні союзи та міжнародні організаційні інституції та окремі держави-гегемони, що впливають на світовий енергетичний баланс та стале функціонування глобальної енергетичної безпеки.

Стаття розкриває з позиції публічного управління та досліджує теоретичні основи стратегічного впливу міжнародних організацій в системі глобальної енергетичної безпеки, надає основні характеристики та висвітлює види міжнародних організацій та ілюструє приклади енергетичних стратегій міжнародних організацій у формуванні світової енергетичної безпекової політики.

Мета роботи. Дослідити місце та роль міжнародних організацій та здійснити вивчення їх впливу на структуру глобальної енергетичної безпекової моделі в контексті погляду науки публічного управління на відповідну проблематику вивчення. На основі результатів дослідження запропонувати науково-теоретичний підхід у запровадженні механізму збереження стійкого стану функціонування глобальної енергетичної безпекової системи. Методологія. Дослідження ґрунтується на змістовному теоретико-прикладному базису вчених та практиків у сфері публічного управління та глобальної енергетичної безпеки та їх наукових підходах до вивчення проблематики ролі міжнародних організацій в міжнародній енергетичній політиці. Разом з тим, методологічними основами вивчення стали: системно-структурний, порівняльний, правовий, логічний та абстрактний методи, також було проведено аналіз та синтез. Наукова новизна. Надано теоретичне поняття міжнародної енергетичної організації в розумінні глобальної енергетичної безпекової політики та представлено як багатогранні організаційні структури,

які впроваджують персональні механізми перетворення та трансформації, збереження власних енергетичних безпекових процесів, які діють на формування полярності політичних інтересів глобальної енергетики на відповідних міждержавних рівнях ієрархічності впливу. Також, визначено необхідність у запровадженні механізму збереження стійкого стану функціонування глобальної енергетичної безпекової системи у різних супроводжувальних питаннях енергетики з метою підсилення енергетичної архітектоники моделі глобальної безпеки. Тому, за можливий прикладний інструмент наукового впровадження було визначено механізм міждержавного симбіозу, який полягає у створенні світового майданчика взаємодії міждержавних інституцій у сфері енергетики на рівні дипломатичних та галузево-енергетичних державних органів публічного управління за участю представників міжнародних організацій, які формують світову енергетичну політику у своїх межах ієрархічності та ваги впливу.

Висновки. У підсумку дослідження було визначено необхідність у запровадженні механізму збереження стійкого стану функціонування глобальної енергетичної безпекової системи у різних супроводжувальних питаннях енергетики, з метою підсилення енергетичної архітектоники моделі глобальної безпеки. Можливим інструментом відповідного впровадження було обрано механізм міждержавного симбіозу у формі створення світового майданчика взаємодії міждержавних інституцій у сфері енергетики на рівні дипломатичних та галузево-енергетичних державних органів публічного управління за участю представників міжнародних організацій, які впливають на формування світової енергетичної політики.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, міжнародні організації, безпека, енергетична безпека, глобальна енергетична безпека, енергетика, паливно-енергетичний комплекс, стратегія, енергетична стратегія, енергетична політика.

Introduction. For a deeper understanding of the functioning of the global energy security system and its interconnections and indicators of influence on regional and national energy security models, it is first of all necessary to understand the scale of importance, place and role of international organizations in the overall security architecture of the world.

Therefore, it is important to note that international conglomerations of allied countries have always existed and had their history of development, formation and evolution of their breakdown and decay. That is why there is no doubt that the XXI century increasingly more often highlights the shortage of natural resources in the industrial and energy activities of mankind, which is directly influenced by the implementation of various energy strategies by international organisations in defending their energy interests through political mechanisms of influence on regions, countries and entire continents of the planet. Thus, it is apparent that the chosen topic of the study is relevant and novel from the scientific standpoint of public administration.

The objective of the study is to research the place and role of international organisations and their impact on the structure of the global energy security model in the context of public administration studies field on the respective issues

The scientific and research purpose of the study is to unveil the strategic impact of international organisations on the system of global energy security. Therefore, the first priority is to reveal the

theoretical foundations of the study of the relevant issues to conduct a detailed analysis of the views of scholars on the research and implement an in-depth study of the hierarchical structure of international organizations that have a direct impact on the world's energy, and an additional goal is to assess the impact of these organisations' own strategies on the formation of international energy policy.

The author chose an abstract, comparative, theoretical, logistical, and systematic methodology for studying the strategic influence of international organisations on the global energy security system.

Analysis of the studies and publications. The overall understanding of the architecture of the global energy security models and the impact of international organisations on the said systems has been studied by the following scholars and researchers: H. Belokha, M. Burmaka, M. Holovatenko, V. Demydenko, S. Denysiuk, N. Kaminska, D. Kibets, O. Kohut-Ferens, V. Kononenko, V. Lysyi, O. Muza, L. Novikova, S. Rudkovskiy, N. Ryabets, I. Semenets-Orlova, A. Sycheva, I. Tymkiv, I. Kharchenko, I. Cherneshchuk, I. Shchurov and others.

It can be emphasized that the tools of development strategy in terms of shaping the world energy policy by international organisations are primarily a mechanism of political influence, however, at the same time, the relevant functional algorithms exist in close cooperation with public institutions that formulate and implement state policy in the fuel and energy sectors of the world.

Theoretical Grounds of the Study of the Strategic Influence of International Organizations in the System of Global Energy Security.

Any study requires a detailed theoretical analysis of scientific papers written on respective issues, especially when it concerns the strategy or relevant level of strategizing. Thus, the study of the impact of international organisations on the architecture of the global energy security models is not an exception.

To begin with, the situation in the energy sector requires a serious revision on both national and global energy security policy levels, which can be achieved by a synergistic effect through joint coordination efforts of the international community (Сичова, 2024). In the current scientific literature, not enough attention is paid to energy security and global challenges that will arise during the energy system transformation (Шуруп, 2022).

To support this claim it should be noted that transnational energy processes require a radical transformation in the approaches and positions that have been formed over the past decades, which in itself affects interstate relations and the stability of the economic components of this factor of the international energy process of interaction.

The need for these changes in global energy security paradigms in today's realities is confirmed by the scientific vision that in the face of ongoing geopolitical and economic problems, energy markets remain extremely vulnerable, and the crisis reminds us of the fragility and instability of the current global energy system (Денисюк, Белоха, Чернещук, Лисий, 2022). The researchers also note that since the global energy sector is undergoing a fundamental transformation, it is necessary to develop a new paradigm of energy security (Денисюк, Белоха, Чернещук, Лисий, 2022). Again, the researchers emphasise the functional impossibility of establishing energy interstate relations in close interconnection without energy security mechanisms of supersystem and global levels, which should be predicted in application as a priority.

Conceptual in the context of understanding the formation of the institutional and organisational component of the concept and the current understanding of the status and functioning of the energy policy of international organisations is the following research vision: the specificity of the object and subject composition of global energy policy and its essential characteristics are determined by the existing international treaties and institutional mechanisms. Thus, global (international) energy policy is a modern system of international relations phenomenon, a regularity of world development,

and the highest level in the system of relations in solving global problems of today. However, its study in modern science is not characterized by a systematic and consistent approach, unlike the state energy policy, energy policy and strategies of the EU (Камінська, Муза, Демиденко, 2023).

It is hard to disagree with the positions on the lack of systematic and concise study of the global energy security mechanism, but at the same time, this issue requires the development and implementation of a concise mechanism for energy security, which will regulate the legal framework of interstate relations in the energy sector at the global level of international unions and organisations and certain hegemonic states.

In terms of understanding the forms and types of instruments for regulating the global energy market, there are different assumptions and points of view. For example, one of these scientific assumptions states that the global energy market is an extremely complex system that can be regulated independently, as well as in the market, with the help of specialised international organisations (Когут-Ференс, 2022).

Regulation of the sustainable functioning of the international energy market processes nowadays depends to a greater extent on the energy strategy of international organisations. It should be noted that those organisations are not always guided by the economic benefits of the energy market, but mostly implement the general political goals of the organisation through the energy instrument of influence of their own union interstate institution.

The architecture of the global energy market is currently changing towards a liberal model due to organisational, institutional and technological imperatives for deregulation, corporatisation, segmentation, widespread use of information and innovation technologies and networking. The abandonment of the imperative to arrange the energy market in the form of a natural monopoly became possible due to, firstly, excess supply; secondly, the separation of different market stages on the way from energy production to delivery to the consumer, including maintenance of equipment and infrastructure; thirdly, the improvement of technical and technological capabilities to ensure market competition (dispersed generation, regulation of «peak loads», etc.); and lastly, the global adjustment of political will functions (Бурмака, Рудьковський, 2021). It may be emphasised that global tendencies in energy market mechanisms can change dramatically, everything may depend on various factors (economic, technological and industrial, technological and digital, political,

etc.) and the state of the market functioning in the relevant period of time. It should also be noted that every market, including the energy market, has a variable specification in its natural basis, so it is impossible to limit it to a few key factors at the global level, it is necessary to predict situational models of energy market behaviour and calculate the gradual flow of energy strategies of international organisations, which can ensure a stable state of the architecture of global energy security models.

In the theoretical study of the impact of international organisations' strategy in the system of global energy security, it is necessary to note an integrated approach to security that allows to fully expand the horizons of energy interstate cooperation. The researchers note that the response to current challenges requires the international community to take a comprehensive approach to the development and implementation of energy strategies. Without international cooperation, the chances of ensuring global energy security and energy transition are minimal. The world community must accept the impossibility of ensuring global energy security and the global energy transition if countries prioritise self-sufficiency over integration and trade (Рябець, Тимків, 2024).

At the same time, the adaptive and dynamic properties of the mechanism shall be highlighted. It should be used in ensuring energy models of global security, which will ensure a comprehensive response to possible threats to the general architecture in the mechanisms of interaction between international organisations and hegemonic states. In this regard, scientists determine that since the world community is on the path to sustainable development, which can be achieved only under conditions of effective functioning of the global energy market, it is important to constantly monitor and find solutions for the problems that arise on the global energy market (Корун-Ференс, 2022).

The researchers also noted the continuity of the transformation processes taking place in the energy policy of international organisations, which argue that the transformation of the security policy of international organisations is underway, and it involves reorienting (or adding to) their goals, expanding the set of methods, and development of proper legal regulation (Кононенко, Новікова, Харченко, 2021).

Based on the above-mentioned, it can be argued that in the context of global energy security, which is a continuous process and axiom, subject to adaptive and dynamic protection of the security mechanism and taking into account rapidly changing types of threats posed to the energy system at the different

periods of time, continuous transformation and reformatting is a necessity to ensure the sustainable functioning of the entire system of relations in the global energy policy of international organisations.

The results of the study of the theoretical basis of the strategic influence of international organisations in the system of global energy security have proved the multifacetedness and complexity of the topic of the relevant study and outlined the scale of the role of these organisations in international energy policy, which is of significant importance for the formation and strategic development of global energy security and the architecture of the energy system as a whole.

The Basic Characteristics and Types of International Organisations that Impact the Global Energy Security Models. Before focusing on the impact of the energy strategies of international organisations, it would be reasonable to start with a proper analysis of the types and classifications of these organisations and their basic characteristics.

But first of all, concerning the relevance of the study of the institutional and organisational features of the types of international organisations in their process of strategic formation, the researchers have the following viewpoint: the study of the typology of international organisations helps to identify tendencies in their development and adaptation to changes in the global political, economic and social environment. This is key to developing effective strategies for cooperation and solving existing problems. Scholars also note that understanding and analysing the types of international organisations is of great importance for the modern world, where global challenges and tasks require joint efforts and coordination between states and international organisations (Кібець, Головатенко, 2024).

This study aims to provide the main characteristics and categorise the types of international organisations without a complete list of relevant organisations and only provides examples. Thus, the study of classifications of international organisations through the prism of their impact on the global energy security system and their characteristics is presented in Table 1.

In the global understanding of the impact on the global energy security model, interregional organisations can be grouped according to the scale of their influence and the personalisation of the main goal of the respective associations. At the same time, the relevant groups can be systematised as follows:

- based on the scale of influence into global (organisational structures that have a global

Classification of international organisations by their impact on the formation of the architecture of global energy security models

Type of the international organisation based on its impact	Type of the international organisation based on its formation	Examples of the international organisations	Main characteristics and distinctive features
Global	Universal	UN, IMF, The World Bank, WTO, APEC, OECD, BRICS	Organizational intergovernmental structures of the worldwide significance of the scale of energy policy implementation within the framework of the general missions of their organization.
Global	Specialized	Energy Charter Conference, International energy agency, IAEA	International specialized organizational unions of worldwide significance that influence through the mechanisms of their own energy policies. They perform clearly regulated functions of the established general purpose of organization.
Intercontinental	Universal	OAS	Intergovernmental organizational associations that implement universal policies within the continental territory of the world and have a direct impact on the energy security of the global system.
Intercontinental	Specialized	OPEC	Intercontinental specialized associations of states that operate and implement their own energy policies within certain continents of the world.
Interregional	Universal	European Union, European Free Trade Association, Benelux Economic Union	Interregional organizational associations of states established for the common purpose of regional internal functioning of the participating states, which determine, among other things, energy policy within the respective organization.
Interregional	Specialized	European Atomic Energy Community	Organizational specialized interstate associations that implement their own interregional energy policy in the respective interstate territories of interaction.

Source: designed by the author.

hierarchical level of influence at the highest level of international cooperation policy), intercontinental (associations of states that form their own policies within certain continents of the world and pursue their own interests on the principle of their respective identity) and interregional (associations of states that operate within a certain regional conclave and can be institutionally connected in their own relationships starting from the minimum paired number of participants);

- based on the personification into specialised ones (organisational interstate unions with a specialised purpose of establishment that implement certain sectoral international policies) and universal ones (mostly large-scale international organisations established with fundamental goals and political functions and having international global visions that have an impact on the sectoral policies of the organisation's members and other states).

It can be argued that the international organisations that shape the energy policy of our

time are not homogeneous in nature, however, are mostly formed to protect and develop the common interests of specialised energy members of the international community.

It should also be noted that in the history of the evolution of the relevant organisational entities, especially in the XX century and often in modern times, there are relationships of an authoritarian type of functioning. When one single hegemonic state forms its own international organisation with satellite states as members or through political and economic mechanisms, it seizes full power in the said organisational alliance, which is inherently a disguise of the hegemonic state's own sole interests in global energy security policy or any other sphere. After all, at present times, international organisations have considerable experience in creating influence groups that lobby their interests in different countries through the instruments of local energy policy, which initially form energy models at the micro level of energy security policy at the global level.

In general, it can be emphasized that international energy organizations in the context of global energy policy formation are multifaceted organizational structures that implement customized mechanisms of transformation, and preservation of their own energy security processes, which act to shape the polarity of political interests of global energy at the relevant interstate levels of hierarchical influence.

Energy Strategies of the International Organisations in Forming the World's Energy Policy. Moving on to the next part of the study, namely, to the consideration of global energy policies in the formation of international organisations' own energy strategy. Thus, such organisations have appropriate mechanisms for shaping the energy tendencies through various instruments of their own resource influence (finance, political discussion tracks, technical regulations, new technologies, international legal instruments, establishment and development of non-governmental organisations, etc.), which can be implemented both directly in the energy sector and indirectly through other sectors (economic, political, environmental, industrial and technical, digital, etc.).

It is necessary to give examples of several biggest, most influential international organizations on the world's political arena and provide the thesis characteristics of their energy strategy planning.

The first ones are the specialised international organisations that implement their own energy strategy through specialised energy policies. These organisations include, among others, OPEC (The Organization of the Petroleum Exporting Countries), the International Energy Agency (IEA) and the Energy Charter Conference (The Energy Charter Conferenc).

Thus, it should be noted that OPEC is an international energy organisation comprised of states engaged in oil production and exporting about 75 per cent of all oil to countries around the world relative to the global oil market share. Their influence on the global energy security model is mostly economic. It is OPEC's energy policy that determines oil prices in the world.

It is also relevant to stress that the respective international organisation implements an energy policy of expanding its influence on the global energy security sphere. Thus, OPEC has agreements with 10 countries that are not members of the organisation, for which oil and gas are a significant component of their economies. The agreement is called OPEC+, and is defined as an international factor for deepening international control over fair production in the global oil market.

OPEC's influence on global energy security is quite significant (one of the examples of global

energy confrontation, which is an indicator of the lack of normalisation of the global energy security system, is the oil embargo in 1973) and only a stable international policy of the countries of the world in the context of energy security is a guarantee of stable functioning of the world's energy markets.

The International Energy Agency is an international energy organisation within the Organisation for Economic Co-operation and Development, which since its establishment has been operating on an autonomous independent basis. Its general purpose is to fulfil the goals and objectives of the International Energy Programme (which constitutes a clear mechanism of world-class energy security, which can be implemented at the time of the onset of an energy emergency related to a crisis and catastrophic situation with the sustainable functioning of the world's markets (mostly related to the oil and gas energy products)).

At the same time, the International Energy Agency performs various other important functions as per its organisational purpose, which also directly contribute to the sustainable functioning of global energy security. These tasks include: reducing dependence on oil energy resources, alternative energy, balancing the use of energy resources in the world, developing global energy security mechanisms, energy research, energy efficiency and energy saving and decarbonisation, deepening diplomatic energy ties and information communication between countries, etc.

It can be summarised that the International Energy Agency was established to counterbalance OPEC and its influence in the global energy sector. At the same time, the simultaneous existence of such international energy organisations as OPEC and the International Energy Agency maintains the balance of stable functioning of global energy security and shapes the sustainable functioning of the world's energy policy.

The analysis of specialised international energy organisations is concluded with the study of energy policy making by the Energy Charter Conference. This organisation is a structure created in accordance with the agreements of the Energy Charter Treaty, which has a self-regulatory mechanism and a conference type of functioning, where energy issues are discussed by the Charter's signatories.

Nowadays the Energy Charter Conference is shaping the legal component of the modern energy security global model. The respective organisational alliance helps form the position, which is regulated by an international legal act, the political and energy position of members and observers of more than 60 countries, which in turn is one of the mechanisms

for settling and regulating various energy issues of the global energy sector and at the same time is a guarantee of sustainable functioning of global energy security instruments.

The next to be covered are international organisations of universal global significance, such as the World Bank (The World Bank), the IMF (International Monetary Fund) and the UN (United Nations), with a range of their own commissions, programmes and agencies in the energy sector.

Thus, two similar international organisations that complement each other, namely the IMF and the World Bank, were chosen for the study, which, in terms of their institutional features, are global financial institutions with the main general goal of overcoming poverty of the world's population through the mechanism of building a strong world economy, which at the same time has factors of influence and tools for shaping global energy policy in the world through national levels of implementation of the above.

The World Bank has financial instruments, project-based mechanisms for the development of national energy systems by allocating credit resources for amortisation, energy efficiency, reduced energy consumption, decarbonisation of the energy sector, and the development of green energy. The International Monetary Fund, compared to the previously discussed international organisation, has a more macroeconomic impact on government policies, which is also formed through financial and banking credit instruments to stimulate national economies in terms of the development of national energy systems.

The key and dynamic element of the difference between the IMF and the World Bank from the other international organisations is the mechanism of regulatory implementation and control over the fulfilment of legal obligations concluded with the public representative authorities of the states participating in the development programmes of these organisations. It should be noted that the obligations to fulfil the agreements concluded with the IMF and the World Bank, regarding the implementation of certain macroeconomic indicators and the regulatory implementation of the tasks undertaken by governments, are mandatory and serve as milestones for the provision of further financial resources to states.

Nevertheless, the global energy policy implemented by the IMF and the World Bank is designed to improve the environmental situation in the world through the development of renewable energy generation and its implementation at the national levels of the world's energy systems, which has a significant impact on the development of a certain level of global energy security.

The UN's own energy positions in the global energy security model of the world, is implemented through a number of established organisations of different structural types, such as the International Atomic Energy Agency (IAEA), the United Nations Environment Programme (UNEP), the United Nations Economic and Social Council (ECOSOC), the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), and the United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). This proves that the UN's system of specialised agencies and related organisations

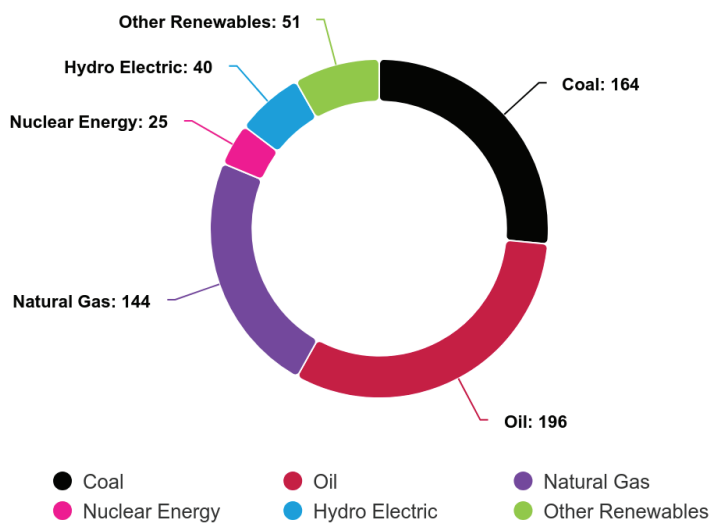

Fig. 1. Global Energy Consumption (by type) for 2023 (EJ/year)

Source: (EI).

and programmes is one of the most extensive and multi-layered systems that implements the energy policy of global energy security. The UN's energy strategy is based on international legal aspects that are recognised and incorporated into the national legislation of member states and are accepted in most countries of the world and do not carry hidden meanings or double standards.

The UN energy policy is 'green' oriented, contributes to the preservation and protection of the global environment and improvement of the ecological situation on the planet, shapes to a certain extent the economic factors of energy resources use and carries the principles of preserving the full functioning of global energy security, for example, control over and prevention of the use of peaceful nuclear energy for military purposes and other goals that form the energy strategy of the organisation.

In order to fully understand the impact of the energy strategies of international organisations in shaping global energy policy, let us consider the statistical basis of the corresponding impact, namely the data on global energy consumption (by type) for 2023 (shown in Figure 1, according to the Energy Institute (EI) UK).

As a result of the study of the energy strategies of the above-mentioned international organisations in shaping global energy policy, the system of global energy security notably has a number of different international energy organisations, which, for the most part, emerged in the processes of energy crises, and today the very existence of the relevant system of organisations forms and constitutes a certain energy security balance. But at the same time, there are organisational structures of international importance of a universal type, for which energy policy is an important part of their agenda, and they also play a leading role in structuring global energy security.

At the same time, analysing the study, we note the need to design and implement a mechanism for maintaining a stable state of global energy security policy through the instruments of full global cooperation of the world's states in political, economic, legal, technical, environmental and latest scientific issues in a single, non-polar and general cooperation in the focus of strengthening the global energy architecture of the security model.

A global platform for interaction between interstate institutions in the energy sector at the level of diplomatic and sectoral energy public administration bodies with the mandatory participation of representatives of international organisations that shape global energy policy can

be considered as one of the possible instrument of the mechanism of interstate symbiosis for the establishment of global energy security.

Conclusions. The results of the study of the strategic impact of international organizations on the architecture of global energy security models have proved the relevance of this issue. Thus, the theoretical part of the study has examined the achievements of scholars and researchers in the respective field of global energy security and provided a theoretical definition of international energy organization.

In turn, when examining the basic characteristics and types of international organizations, such organizational structures were categorized based on the scale of their impact on the system of global energy security models. This result of the study illustrates the hierarchy of international organisations in terms of the scale of impact and types of general objectives of their establishment, which proves the importance of an approach to the study of the relevant scientific issues through a detailed review of the structure of interstate energy institutions.

At the same time, the results of the study of the impact of energy strategies based on the example of different types of international organisations (specialised and universal) demonstrated the place and role that the respective organisations play in shaping the balance of global energy security policy. The study revealed the need to introduce a mechanism for maintaining a stable state of functioning of the global energy security system in various accompanying energy issues in order to strengthen the energy architecture of the global security model.

The mechanism of interstate symbiosis aimed at establishing a global platform for interaction between interstate institutions in the energy sector at the level of diplomatic and sectoral energy public administration bodies with the participation of representatives of international organisations that influence the formation of global energy policy was identified as a possible tool for the implementation of this research.

REFERENCES:

1. Sychova, A. (2024). Geopolitics of energy resources: reconsidering security at the global level [Heopolityka enerhetychnykh resursiv: pereosmyslennia bezpeky na hlobalnomu rivni]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 1(61). (pp. 44–51) Retrieved from: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306747](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306747) (Accessed 09 October 2024) [in Ukrainian].

2. Shchurov, I. (2022). New global challenges and problems of energy security in Ukraine [Novi hlobalni vyklyky ta problemy enerhetychnoi bezpeky v Ukraini]. *Ekonomichnyi prostir*, 180 (2022). (pp. 76–81) Retrieved from: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1116/1075> (Accessed 09 October 2024) [in Ukrainian].
3. Denysiuk, S., Bielokha, H., Cherneshchuk, I., Lysyi, V. (2022). Global trends in implementation of renewable energy sources and features of their implementation during the recovery of Ukraine's economy [Svitovi tendentsii vprovadzhenia vidnovliuvanykh dzherel enerhii ta osoblyvosti yikh realizatsii pry vidnovlenni ekonomiky Ukrainy]. *Enerhetyka: ekonomika, tekhnolohii, ekolohiia: naukovyi zhurnal*, 4. (pp. 7–23) Retrieved from: <https://doi.org/10.20535/1813-5420.4.2022.273360> (Accessed 09 October 2024) [in Ukrainian].
4. Kaminska, N., Muza, O., Demydenko, V. (2023). Global energy policy: problems of conceptualization and institutionalization [Hlobalna enerhetychna polityka: problemy kontseptualizatsii ta instytutsionalizatsii]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4/2023. (pp. 771–775) Retrieved from: http://lsej.org.ua/4_2023/187.pdf (Accessed 09 October 2024) [in Ukrainian].
5. Kohut-Ferens, O. (2022). Global aspects of regulating the functioning of the world energy market [Hlobalni aspekty rehuliuвання funktsionuvannya svitovoho enerhetychnoho rynku]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 43. (pp. 66–69) Retrieved from: http://www.visnyk-econom.uzhnu.edu.ua/archive/43_2022ua/13.pdf (Accessed 09 October 2024) [in Ukrainian].
6. Burmaka, M., Rudkovskiy, S. (2021). Global transformations of the energy market [Hlobalni transformatsii enerhetychnoho rynku]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, 2 (35). (pp. 28 – 54) Retrieved from: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40adff2c-b409-4a0d-9a56-29ffc9763d0/content> (Accessed 10 October 2024) [in Ukrainian].
7. Riabets, N., Tymkiv, I. (2024). Global energy security: concept, factors and ways of ensuring [Globalna yenergetichna bezpeka: kontsept, faktori ta shlyakhi zabezpechennya]. *Yekonomika ta suspilstvo*, 61/2024. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3838> (Accessed 10 October 2024) [in Ukrainian].
8. Koghut-Ferens, O. (2022). Modern world energy market model [Model suchasnoho svitovoho enerhetychnoho rynku]. *Ekonomichnyi visnyk Dniproskoi politekhniki*, 2 (78). (pp. 36–42) Retrieved from: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/2/EV2022_036-042.pdf (Accessed 10 October 2024) [in Ukrainian].
9. Kononenko, V., Novikova, L., Kharchenko, I. (2021). Transforming the policies of international organizations of the EU and NATO in order to ensure the energy security of member states [Transformatsiia polityky mizhnarodnykh orhanizatsii YeS ta NATO z metoiu zabezpechennia enerhetychnoi bezpeky derzhav-chleniv]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya Pravo*, 67. (pp. 313–318) Retrieved from: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/250449/247905> (Accessed 11 October 2024) [in Ukrainian].
10. Kibets, D., Holovatenko, M. (2024). Classification of international organizations and their role in the modern world [Klasyfikatsiia mizhnarodnykh orhanizatsii ta yikh rol v suchasnomu sviti]. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porionialne pravoznavstvo»*, 3 (2024). (pp. 600–604) Retrieved from <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/104.pdf> (Accessed 10 October 2024) [in Ukrainian].
11. The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) [The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC)]. *Official website* Retrieved from: https://www.opec.org/opec_web/en/ (Accessed 17 October 2024).
12. International Energy Agency (IEA) [International Energy Agency (IEA)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.iea.org/> (Accessed 17 October 2024).
13. The Energy Charter Conference [The Energy Charter Conference]. *Official website* Retrieved from: <https://www.energychartertreaty.org/> (Accessed 17 October 2024).
14. The World Bank [The World Bank]. *Official website* Retrieved from: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (Accessed 17 October 2024).
15. International Monetary Fund (IMF) [International Monetary Fund (IMF)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Home> (Accessed 17 October 2024).
16. United Nations (UN) [United Nations (UN)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.un.org/en/> (Accessed 17 October 2024).
17. International Atomic Energy Agency (IAEA) [International Atomic Energy Agency (IAEA)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.iaea.org/> (Accessed 17 October 2024).
18. United Nations Environment Programme (UNEP) [United Nations Environment Programme (UNEP)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.unep.org/> (Accessed 17 October 2024).
19. United Nations Economic and Social Council (ECOSOC) [United Nations Economic and Social Council (ECOSOC)]. *Official website* Retrieved from: <https://ecosoc.un.org/en> (Accessed 17 October 2024).
20. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) [United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)]. *Official website* Retrieved from: <https://unctad.org/> (Accessed 17 October 2024).
21. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA) [United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA)]. *Official website* Retrieved from: <https://www.un.org/en/desa> (Accessed 17 October 2024).

22. The Energy Institute (EI) [The Energy Institute (EI)]. Official website Retrieved from: <https://www.energyinst.org/statistical-review#regional-overview> (Accessed 21 October 2024).
23. Radchenko, O., Kovach, V., Semenets-Orlova, I., & Zaporozhets, A. (Eds.). (2023). *National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy*. Springer Nature.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

- Сичова А. Геополітика енергетичних ресурсів: переосмислення безпеки на глобальному рівні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2024. Випуск 1(61) 2024. С. 44–51. URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306747](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306747) (дата звернення: 09.10.2024).
- Щуров І. Нові глобальні виклики та проблеми енергетичної безпеки в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 180 (2022). С. 76–81. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1116/1075> (дата звернення: 09.10.2024).
- Денисюк С., Белоха Г., Чернещук І., Лисий В. Світові тенденції впровадження відновлюваних джерел енергії та особливості їх реалізації при відновленні економіки України. *Енергетика: економіка, технології, екологія: науковий журнал*. 2022. № 4. С. 7–23. URL: <https://doi.org/10.20535/1813-5420.4.2022.273360> (дата звернення: 09.10.2024).
- Камінська Н., Муза О., Демиденко В. Глобальна енергетична політика: проблеми концептуалізації та інституціоналізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4/2023. С. 771–775. URL: http://lsej.org.ua/4_2023/187.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
- Когут-Ференс О. Глобальні аспекти регулювання функціонування світового енергетичного ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 43. С. 66–69. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/13.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
- Бурмака М., Рудьковський С. Глобальні трансформації енергетичного ринку. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 2 (35). С. 28–54. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40adff2c-b409-4a0d-9a56-29ffc9763d0/content> (дата звернення: 10.10.2024).
- Рябець Н., Тимків І. Глобальна енергетична безпека: концепт, фактори та шляхи забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 61/2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3838> (дата звернення: 10.10.2024).
- Когут-Ференс О. Модель сучасного світового енергетичного ринку. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2022. Вип. 2 (78). С. 36–42. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/2/EV20222_036-042.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
- Кононенко В., Новікова Л., Харченко І. Трансформація політики міжнародних організацій ЄС та НАТО з метою забезпечення енергетичної безпеки держав-членів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. № 67. С. 313–318. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/250449/247905> (дата звернення: 11.10.2024).
- Кібець Д., Головатенко М. Класифікація міжнародних організацій та їх роль в сучасному світі. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 3 (2024). С. 600–604. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/104.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
- The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC). *Official website* URL: https://www.opec.org/opec_web/en/ (дата звернення: 17.10.2024).
- International Energy Agency (IEA). *Official website* URL: <https://www.iea.org/> (дата звернення: 17.10.2024).
- The Energy Charter Conference. *Official website* URL: <https://www.energychartertreaty.org/> (дата звернення: 17.10.2024).
- The World Bank. *Official website* URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (дата звернення: 17.10.2024).
- International Monetary Fund (IMF). *Official website* URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 17.10.2024).
- United Nations (UN). *Official website* URL: <https://www.un.org/en/> (дата звернення: 17.10.2024).
- International Atomic Energy Agency (IAEA). *Official website* URL: <https://www.iaea.org/> (дата звернення: 17.10.2024).
- United Nations Environment Programme (UNEP). *Official website* URL: <https://www.unep.org/> (дата звернення: 17.10.2024).
- United Nations Economic and Social Council (ECOSOC). *Official website* URL: <https://ecosoc.un.org/en> (дата звернення: 17.10.2024).
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). *Official website* URL: <https://unctad.org/> (дата звернення: 17.10.2024).
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). *Official website* URL: <https://www.un.org/en/desa> (дата звернення: 17.10.2024).
- The Energy Institute (EI). *Official website* URL: <https://www.energyinst.org/statistical-review#regional-overview> (дата звернення: 21.10.2024).
- Radchenko, Oleksandr, et al. (ed.). *National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy*. Springer Nature, 2023.

Сиромолот Едуард Анатолійович,

аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, керівник Інформаційного центру Асоціації європейських прикордонних регіонів Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9А, e-mail: siromed@ukr.net; <https://orcid.org/0009-0006-0118-4237>

Syromolot Eduard Anatoliyovych,

Post-Graduate Student of the Department of Public Administration and Economic Policy, Head Information Centre of the Association of European Border Regions, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, 61166, Kharkiv, 9A, Nauka Ave., e-mail: siromed@ukr.net; <https://orcid.org/0009-0006-0118-4237>

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. Історія розвитку міждержавного управління у ЄС демонструє постійний інноваційний політичний процес формування, функціонування та удосконалення інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій. Розуміння його сутності та вміння використовувати сучасні інструменти розвитку територій на місцевому та регіональному рівнях є актуальним напрямом оновлення регіональної політики, забезпечення ефективної участі громад та регіонів України у євроінтеграційних процесах, проектах і програмах ЄС, виконання Україною *acquis* ЄС, як кандидата у члени ЄС, у тому числі у сфері досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості. Тому **метою статті** є дослідження функціонування інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій в контексті євроінтеграційних процесів оновлення системи управління регіональним розвитком на засадах впровадження процедур та кращих практик ЄС у сфері міждержавного управління територіальним розвитком та співробітництвом, запровадження доброго врядування та багатостороннього управління.

Методологія. У запропонованому дослідженні було проведено аналіз семантичної мережі текстових даних джерельної бази нормативно правових документів, які формують інструментарій євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій. Трансдисциплінарний підхід використано для відображення зв'язку суспільно-політичних процесів європейської інтеграції з отриманими практичними результатами, актуальності співпраці науковців та практиків у сфері оновлення регіональної політики і проведення тематичних прикладних наукових досліджень. Синергетичний підхід запроваджено для розуміння євроінтеграції як цілісного суспільно-політичного явища та процесу на міждержавному, національному, регіональному та місцевому рівнях. Метод гармонізації та синхронізації як процедура і алгоритм цілеспрямованого зближення, узгодження нормативно-правових документів, стандартів, інструментів, політичних дій у сфері регіонального розвитку та територіального співробітництва України та ЄС.

Наукова новизна полягає у розкритті функціонування інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій який забезпечує досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості ЄС в контексті європейської інтеграції України.

Висновки. У статті досліджено сутність інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій, доведено необхідність проведення процесу синхронізації

та гармонізації політик досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості ЄС і оновлення регіонального розвитку України в умовах європейської інтеграції, запропоновано заходи з стратегічного планування розвитку територій та євроінтеграції на місцевому та регіональному рівнях через створення територіальної моделі багатостороннього управління та співробітництва з метою участі у проектах та програмах ЄС.

Ключові слова: Публічне управління, євроінтеграційний механізм, інструментарій, розвиток територій, функціональні типи територій, система управління регіональним розвитком, оновлення регіонального розвитку.

THE STUDY OF FUNCTIONING OF THE TOOLKIT OF THE EUROPEAN INTEGRATION MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE TERRITORIES DEVELOPMENT

Abstract. The history of the development of interstate governance in the EU demonstrates a constant innovative political process of formation, functioning and improvement of the toolkit of the European integration mechanism of public management of territories development. Understanding its essence and the ability to use modern toolkit for the territories development at the local and regional levels is an urgent direction for the renewal of regional policy, ensuring the effective participation of communities and regions of Ukraine in the European integration processes, projects and programs of the EU, the implementation of the EU acquis by Ukraine as a candidate for EU membership, including in the sphere of achieving economic, social and territorial cohesion. Therefore, **the purpose of the article** is to study the functioning of the toolkit of the European integration mechanism of public management of territories development in the context of European integration processes of updating the regional development management system on the basis of the implementation of EU procedures and best practices in the field of interstate management of territorial development and cooperation, the introduction of good governance and multilateral management. **Methodology.** In the proposed study, an analysis of the semantic network of textual data of the source base of normative and legal documents, which form the toolkit of the European integration mechanism of public management of territories development was carried out. The transdisciplinary approach is aimed at illustrating the connection between the political processes of European integration and the resulting practical results, the relevance of scientific research and practice in the field of modernization national policy and conducting thematic applied scientific research. The synergistic approach is proposed for the understanding of European integration as a holistic political phenomenon and process at the interstate, national, regional and local levels. The method of harmonization and synchronization as a procedure and algorithm of purposeful convergence, coordination of regulatory documents, standards, instruments, political actions in the field of regional development and territorial cooperation of Ukraine and the EU.

The scientific novelty consists in revealing the functioning of the toolkit of the European integration mechanism of public management of territories development, which ensures the achievement of economic, social and territorial cohesion of the EU in the context of the European integration of Ukraine.

Conclusions. The article examines the essence of the toolkit of the European integration mechanism of public management of the development of territories, proves the need for the process of synchronization and harmonization of the policy of achieving economic, social and territorial cohesion of the EU and renewing the regional development of Ukraine in the conditions of European integration, proposes measures for strategic planning of the development of territories and European integration at the local and regional levels through creation of a territorial model of multilateral management and cooperation for the purpose of participation in EU projects and programs.

Key words. Public administration, European integration mechanism, toolkit, development of territories, functional types of territories, regional development management system, renewal of regional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз сучасних викликів оновленої державної стратегії регіонального розвитку України у 2021-2027 роках (друга редакція Стратегії) характеризує стан системи управління регіо-

нального розвитку, як неготовність до процедур та кращих практик ЄС та визначає завдання щодо створення нормативно-правової бази для управління структурними фондами ЄС через визначення територіальної моделі управління

коштами ЄС на регіональному рівні. У першій редакції Стратегії визначена одна із проблем регіонального розвитку, яка є актуальною проблемою у сучасних умовах воєнного стану, а саме як слабкість публічних інституцій та відсутність ефективної взаємозв'язаної системи документів стратегічного, програмного та бюджетного планування на центральному та місцевому рівні. На нашу думку, на місцевому та регіональному рівнях існує проблема в інституційній спроможності громад та регіонів України у визначенні та забезпеченні функціонування територіальної моделі розвитку на основі ідентифікованих функціональних типів територій, як суб'єкту регіональної політики України, для реалізації спільних з державами – членами ЄС проектів та програм співробітництва. Саме така територіальна модель може стати регіональним полюсом економічного зростання та відновлення розвитку територій, створення ефективних інструментів впровадження європейської інтеграції на міжрегіональному рівні через проведення синхронізації та гармонізації документів стратегічного планування розвитку створеного нового суб'єкту регіональної політики України з кращими європейськими стандартами, інструментами, процедурами та практиками розвитку територіального співробітництва ЄС. Проведення дослідження сутності інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій на прикладі політики територіальної згуртованості ЄС є необхідним кроком у реалізації дій з функціонування територіальної моделі розвитку територій на місцевому та регіональному рівні, як кращої практики залучення фінансування, реалізації проектів, участі у програмах територіального співробітництва та розвитку доброго врядування і багатостороннього партнерства в ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В оновленій державній стратегії регіонального розвитку України визначено виклик «Неготовність системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик ЄС» (Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, 2024) та бачення вирішення його через створення нормативно-правової бази для управління структурними фондами, які викладені у статті 174 і 175 Договору про функціонування ЄС, а саме: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, Guidance Section, European Social Fund; European Regional Development Fund, the European Investment Bank та інші фінансові існуючі

інструменти. (CONSOLIDATED VERSIONS, 2016).

На нашу думку, ця можливість буде доступною в разі набуття Україною членства в ЄС за результатами успішного виконання Україною передвступних зобов'язань, як кандидата в члени ЄС, та семантичний контент словосполучення «управління структурними фондами ЄС» слід інтерпретувати в контексті отримання відповідних знань та досвіду суб'єктами регіональної політики України всіх рівнів управління щодо сутності формування євроінтеграційної політики в історичній ретроспективі функціонування в ЄС основної інвестиційної політики, а саме досягнення соціальної, економічної та територіальної згуртованості, яка на наш погляд є сучасним євроінтеграційним механізмом публічного управління розвитком територій, де публічне управління розвитком територій розглядається як сфера формування ефективних публічно-правових відносин, громадянського суспільства та багаторівневого партнерства у галузевому та секторальному співробітництві України та ЄС через представництво та взаємодію з представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС у рамках роботи Комітету регіонів ЄС, участі у реалізації програм транскордонного співробітництва та програм територіального співробітництва «Східного партнерства», участь у реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону та Дунайській транснаціональній програмі; співробітництві з Об'єднаним дослідницьким центром Єврокомісії у розробці регіональних стратегій розумної спеціалізації; залучення регіонів України до діяльності таких європейських регіональних асоціацій як Асамблея європейських прикордонних регіонів, Асоціація європейських прикордонних регіонів та інших (Регіональне співробітництво).

Отже, наразі актуальним питанням є проведення науково прикладних досліджень щодо функціонування алгоритмів та процедур, послідовності управлінських дій викладених у нормативно-правових документах, положеннях, інструментах, регламентах досягнення політики територіальної згуртованості ЄС, які є, на нашу думку, є інструментарієм євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій, для визначення доступності до фінансових інструментів ЄС з метою планування участі місцевого та регіонального рівнів влади в Україні у проектах та програмах ЄС.

Для забезпечення участі у проектах та програмах ЄС громад та регіонів України необхідно проведення досліджень існуючих регламентів

структурних фондів, інструментів політики територіальної згуртованості ЄС у тому числі за участю представників дослідницьких колективів наукових шкіл сферою діяльності яких є державне управління, публічного управління та адміністрування, розвиток територій громад та регіонів і партнерських організаційних структур публічного управління розвитком територій для створення адаптованого інструментарію стратегічного планування для залучення фінансових джерел ЄС для місцевого та регіонального розвитку.

Представники кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця, її наукової школи «Управління розвитком територій в інформаційному суспільстві» під керівництвом проф. д. е. н. Н. Гавкалової, у співпраці з представниками Асоціації європейських прикордонних регіонів (АЄПР), та Інформаційним центром АЄПР в ХНЕУ ім. С. Кузнеця розпочали проводити наукові дослідження сфери розвитку територіального та транскордонного співробітництва України та ЄС в контексті прийнятого нового закону України (Про міжнародне територіальне співробітництво, 2024), беручи до уваги актуальність створення сучасної територіальної моделі розвитку функціональних типів територій, проведення синхронізації та гармонізації політик регіонального розвитку і територіальної згуртованості України та ЄС, формування комунікаційної платформи дослідників та практиків сфери публічного управління розвитком територій України та ЄС.

У статті (Gavkalova, Syromolot, Lukashev, 2023) автори акцентували увагу на роль публічного управління та необхідності впровадження інструментарію розвитку функціональних типів територій, а саме інструментів доброго врядування транскордонного та територіального співробітництва: «Міжмуніципальне співробітництво»; «Інструмент територіального об'єднання»; «Транскордонне співробітництво»; «Співпраця міст»; «Лідерство для транскордонного співробітництва», враховуючи тематичні цілі регламентів Європейських структурних інвестицій та фондів.

У наступній статті (Gavkalova, Syromolot, Guillermo Ramirez, Mullan, Lytovchenko, 2024) автори наголошують на необхідності виконання рекомендацій Ради Європи щодо додержання механізму доброго врядування «стандарті-інструменти-практика» для формування ефективного багаторівневого міжмуніципального

партнерства та реалізації інструменту «Транскордонне співробітництво», який містить наступні розділи: 1 – Розуміння транскордонного співробітництва; 2 – Міжнародне середовище; 3 – Створення дружнього середовища; 4 – Ініціювання транскордонного співробітництва; 5 – Створення транскордонної кооперації; 6 – Фінансування транскордонного співробітництва; 7 – відповідальність; 8 – Приклади транскордонного співробітництва.

У дослідженні (Функціональні типи територій, 2020) визначається, що функціональна типологія центрів економічного розвитку, запропонована в рамках реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр., не має чітких критеріїв розмежування цих центрів, що ускладнює розробку заходів зі стимулювання їх розвитку, що ускладнює не тільки розробку ефективних заходів Державної регіональної політики, а й моніторинг її результатів. Особливої актуальності при цьому набувають питання: 1) вироблення методичних підходів до ідентифікації функціональних типів територій, 2) ідентифікації конкретних регіонів, районів, територіальних громад, які включатимуться у певні класифікаційні групи, 3) детермінації проблем розвитку, з якими стикаються території кожної групи, 4) оцінки проблемності розвитку окремих територій в межах кожної групи, 5) конкретизації механізмів стимулювання розвитку для кожної групи.

Погоджуємося з наведеними висновками та пропозиціями з розвитку функціональних типів територій, та вважаємо за необхідним та важливим кроком проведення синхронізації та гармонізації досвіду та практики з розробки та впровадження інструментарію розвитку територій ЄС та України на основі п'ятої політичної цілі нового програмного періоду ЄС 2021-2027 «Європа ближче до громадян через сприяння сталому та комплексному розвитку всіх типів територій та місцевих ініціатив», а саме інструментів – Інтегровані територіальні інвестиції (ІТІ) та місцевий розвиток під керівництвом громади (CLLD) політики територіальної згуртованості ЄС, інструментарію доброго врядування Ради Європи, методологічного інструментарію Спільного дослідницького центру, Генерального директорату місцевої та регіональної політики ЄС, 17-тої Конференції міністрів Ради Європи, відповідальних за просторове планування (СЕМАТ), Організації економічного співробітництва та розвитку щодо розвитку функціональних територій ЄС, керівництва та розмежування функціональних зон на всіх

територіях, інструменту кращих рішень (b-solution) у подоланні транскордонних перешкод запровадженого Асоціацією європейських прикордонних регіонів та Європейською комісією з відповідним українським досвідом розвитку функціональних типів територій – субрегіонів, агломерацій, кластерів, єврорегіонів, мікрорегіонів та інших типів територій у тому числі визначених у державній стратегії регіонального розвитку України у 2021-2027 роках.

Дослідниками, в якості експерименту з розвитку функціональних типів територій, ініційовано створення Слобожанського мікрорегіону відновлення та розвитку (Сиромолот, Гавкалова, 2024), як сфери публічного управління розвитком території на основі багаторічного досвіду розбудови єврорегіонів, як функціонального типу територій за участю громад Харківської області.

Особливості функціонування інструментарію політики територіальної згуртованості ЄС. Політика територіальної згуртованості ЄС реалізується для держав членів ЄС у програмному періоді 2021-2027 майже з третиною загального бюджету ЄС у розмірі 392 мільярди євро спрямована на просуванні інтегрованого територіального розвитку по всій Європі через надання фінансових ресурсів з Європейських структурних та інвестиційних фондів – Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Фонд згуртованості, Фонд справедливого переходу, Європейський фонд мореплавства, рибальства та аквакультури, Фонд надання притулку та міграції, Фонд внутрішньої безпеки, для формування комплексних стратегій територіального та місцевого розвитку за допомогою територіальних інструментів, а саме: Інтегровані територіальні інвестиції (ІТІ); Місцевий розвиток, керований громадою (CLLD) і реалізації державами членами ЄС 5 спільних цілей політики територіальної згуртованості ЄС: 1. Більш конкурентоспроможна та розумніша Європа шляхом сприяння інноваційним та розумним економічним перетворенням та регіональному зв'язку; 2. Більш зелений, низьковуглецевий перехід до чистої нульової вуглецевої економіки та стійкої Європи шляхом сприяння переходу на чисту та справедливу енергетику, «зеленим» і «блакитним» інвестиціям, циклічній економіці, пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них, запобіганню та управлінню ризиками, а також сталий міській мобільності; 3. Більш пов'язана Європа шляхом підвищення мобільності; 4. Більш соціальна та інклюзивна Європа, яка реалізує

Європейську основу соціальних прав; 5. Європа ближча до громадян шляхом сприяння сталому та комплексному розвитку всіх типів територій та місцевих ініціатив (Cohesion policy).

Відповідно до статті 31-34 Регламенту ЄС (Regulation (EU), 2021) Інструмент CLLD (Місцевий розвиток, керований громадою) спрямований на мобілізацію потенціалу на місцевому рівні та цільове фінансування навчальних заходів для місцевих зацікавлених сторін; досліджень відповідної території; витрат, пов'язаних з розробкою стратегії місцевого розвитку під керівництвом громади, включаючи витрати на консультації та витрати на дії, пов'язані з консультаціями зацікавлених сторін для підготовки стратегії; адміністративні витрати (операційні витрати та витрати на персонал) організації, яка звертається за підготовчою підтримкою на етапі підготовки; підтримка малих пілотних проєктів.

CLLD це не лише територіальний інструмент, а й метод реалізації місцевих стратегій, заснований на підході участі знизу вгору та місцевому підході. Важливу роль у CLLD відіграють місцеві ініціативні групи, які представляють інтереси громади, підтримка та стимулювання соціальних інновацій і співпраці між зацікавленими сторонами.

Відповідно до статей 28-30 Регламенту ЄС (Regulation (EU), 2021) Інструмент ІТІ (Integrated Territorial Investment) підтримує реалізацію багатотематичних комплексних стратегій. Він може отримувати фінансування з кількох пріоритетів однієї чи кількох програм і фондів. При цьому його можна використовувати для забезпечення найбільш відповідного поєднання політики. Він може охоплювати регіон, функціональну територію, міський чи сільський муніципалітет, мікрорайон або будь-яку іншу субнаціональну територію. Важливим тут є те, що розробка стратегії на основі ІТІ залучає відповідні територіальні органи та органи, які мають брати участь у виборі операцій для фінансування та реалізації стратегій.

Отже, функціонування інструментарію політики територіальної згуртованості ЄС поширюється на держави – члени ЄС, тематичні інвестиційні пріоритети та фінансові інструменти визначені у договорі про функціонування ЄС та регламенті ЄС, і направлені на реалізацію 5-ти політичних цілей програмного періоду ЄС у 2021-2027 роках.

Для України ці інструменти будуть доступні з моменту приєднання до ЄС. Наразі для України, як кандидата у члени ЄС доступні інструменти з розвитку територій в рамках полі-

тики ЄС з розширення – Інструмент допомоги перед вступом (IPA III); Європейської політики сусідства – Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI); – Європейського територіального співробітництва (Interreg); – фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку, інструментів зовнішнього фінансування; та інших фінансових інструментів ЄС у сфері галузевого та секторального співробітництва (EU Policies).

Висновок. Важливими кроками для побудови ефективної системи управління регіональним розвитком в сучасних умовах оновлення регіональної політики та європейської інтеграції України, як кандидата у члени ЄС, є проведення кваліфікованої експертної оцінки за участю представників ЄС та України щодо існуючих можливостей застосування сучасного інструментарію євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій у практиці регіонального розвитку України, для отримання відповідних знань, вмінь та досвіду використовувати інструменти (регламенти, фінансові, методологічні тощо) діючих політик ЄС щодо територіальної згуртованості ЄС, розширення ЄС, європейського територіального співробітництва, інших інструментів ЄС для місцевого та регіонального розвитку і європейської інтеграції територій громад та регіонів, і виконання передвступних євроінтеграційних зобов'язань України.

На нашу думку, проведення дій з синхронізації та гармонізації існуючого європейського інструментарію публічного управління розвитком територій з здійсненням стратегічного планування розвитку функціональних типів територій на місцевому та регіональному рівнях в Україні є важливим заходом євроінтеграційного процесу виконання Україною *acquis* ЄС, а саме Розділу 22 «Регіональна політика та координація структурних інструментів» (Chapters of the EU *acquis*), та положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом регламентуючих сферу регіонального розвитку, територіального співробітництва та політики згуртованості (Угода про Асоціацію, 2014).

Перспективи проведення подальших досліджень полягають у вивченні нормативно-правової бази ЄС формування та реалізації політики територіальної згуртованості як сфери міждержавного управління та співробітництва і основної інвестиційної політики ЄС з метою створення ефективного інструментарію участі громад та регіонів України у проектах та програмах ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 15 березня 2024 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#n10>
2. Про міжнародне територіальне співробітництво України: Закон України від 24 квітня 2024 року № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text>
3. Регіональне співробітництво. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/regionalne-spivrobitnictvo>
4. Сиромолот Е. А., Гавкалова Н. Л. Роль наукових шкіл у дослідженні процесів публічного управління відновленням розвитку територій / Е. А. Сиромолот, Н.Л. Гавкалова. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (Івано-Франківськ, 31 травня 2024 р.); за наук. ред. проф. І. І. Чудика, Д. І. Дзвінчука, І. П. Лопушинського; упоряд. Л. С. Мосора. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2024.. С.264–267
5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. Дата оновлення 30.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. Функціональні типи територій як об'єкт державної регіональної політики: методичні підходи до ідентифікації: наук.-аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ІРД НАНУ, 2020. 150 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200041.pdf>
7. Chapters of the EU *acquis*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en
8. CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION. *Official Journal of the European Union*. Дата звернення від 07.06.2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
9. Cohesion policy. The EU's main investment policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en
10. EU Policies. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies_en?page=1&wt-search=yes
11. Gavkalova N., Syromolot E., Lukashev S. The role of public administration in the development of territories. *Public Administration and Law Review*, 2023. (2), 52–61. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-2-52-61>
12. Gavkalova N., Syromolot E., Guillermo Ramirez M., Mullan C., Lytovchenko Y. The significance of the Council of Europe's governance tool "Territorial and

cross-border cooperation” for regional development: Literature review. *Development Management*, 2024. 23(2), 56–69. <https://doi.org/10.57111/devt/2.2024.56>

13. Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 of 24 June 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060>

REFERENCES:

1. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova KMU vid 15 bereznya 2024 r. № 305. [On the approval of the State Regional Development Strategy for 2021-2027: Resolution of the KMU of March 15, 2024 No. 305]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].
2. Pro mizhnarodne terytorial'ne spivrobitnytstvo Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 24 kvitnya 2024 roku № 3668-IX. [On international territorial cooperation of Ukraine: Law of Ukraine dated April 24, 2024 No. 3668-IX]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text> [in Ukrainian].
3. Rehional'ne spivrobitnytstvo. [Regional cooperation]. Retrieved from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/regionalne-spivrobitnictvo> [in Ukrainian].
4. Syromolot, E. A., Gavkalova, N. L. (2024). Rol' naukovykhshkiludoslidzhenni protsesivpublichnoho upravlinnya vidnovlenniam rozvytku terytoriyi. [The role of scientific schools in the study of the processes of public management of the restoration of development of territories]. *Publichne upravlinnya ta administruvannya v Ukrayini: yevrointehratsiynny postup: materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi za mizhnarodnoyu uchastyu (Ivano-Frankivs'k, 31 travnya 2024 r.); za nauk. red. prof. I. I. Chudyka, D. I. Dzvinchuka, I. P. Lopushyns'koho; uporyad. L. S. Mosora. Ivano-Frankivs'k: IFNTUNH, 2024. s.264–267. [in Ukrainian].*
5. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyei storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi ta yikh derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: Zakon Ukrayiny vid 16.09.2014 № 1678-VII. *Data onovlennya 30.11.2023*. [Agreement on the Association between Ukraine, on the one hand, and the European Union,

the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand: Law of Ukraine dated 16.09.2014 No. 1678-VII. Date of update 11/30/2023] [in Ukrainian].

6. Funktsional'ni typy terytoriyi yak ob'ekt derzhavnoyi rehional'noyi polityky: metodychni pidkhody do identyfikatsiyi: nauk.-analit. dop. / nauk. red. I. Z. Storonyans'ka (2020). Lviv: IRD NANU, 150 s [Functional types of territories as an object of state regional policy: methodical approaches to identification: scientist-analyt. rep. / I. Z. Storonyanska (eds.). (2020). Lviv: IRD of NANU, 150 p.]. Retrieved from: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200041.pdf> [in Ukrainian].
7. Chapters of the EU acquis. Retrieved from: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en [in English].
8. CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION. Official Journal of the European Union. Дата звернення від 07.06.2016. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [in English]
9. Cohesion policy. The EU's main investment policy. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en [in English].
10. EU Policies. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies_en?page=1&wt-search=yes [in English].
11. Gavkalova, N., Syromolot, E., & Lukashev, S. (2023). The role of public administration in the development of territories. *Public Administration and Law Review*, (2), 52–61. Retrieved from: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-2-52-61> [in English].
12. Gavkalova, N., Syromolot, E., Guillermo Ramírez, M., Mullan, C., & Lytovchenko, Y. (2024). The significance of the Council of Europe's governance tool “Territorial and cross-border cooperation” for regional development: Literature review. *Development Management*, 23(2), 56–69. Retrieved from: <https://doi.org/10.57111/devt/2.2024.56> [in English].
13. Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 of 24 June 2021. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060> [in English].

Трофімчук Павло Іванович,

здобувач третього рівня вищої освіти, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <http://orsid.org/0009-0006-6551-3407>

Trofimchuk Pavlo Ivanovich,

Obtainer of the third lever of Higher Education, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <http://orsid.org/0009-0006-6551-3407>

ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ТЛІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Впроваджена Україною реформа децентралізації вважається найуспішнішою серед українських реформ, при якій органи місцевого самоврядування отримали нові повноваження та функції від органів центральної влади. Дана реформа зміцнила місцеве самоврядування, перетворив його із придатка державного управління у самодостатню систему врядування з організації життєдіяльності на місцевому рівні. Об'єднанні громади отримали додаткові надходження в місцевий бюджет за рахунок доходів фізичних осіб, прибутків підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно, отримали право затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет, тощо. При цьому держава поклала на місцеве самоврядування цілу низку нових повноважень, виконання яких потребує додаткових адміністративних ресурсів, знань та навиків. Але далеко не всі об'єднанні громади готові виконувати в повному обсязі делеговані центральною владою функції. Місцеве керівництво часом не розуміє як використовувати нові повноваження ефективно, тим паче в повному обсязі.

У статті було проаналізовано вплив реформи децентралізації в частині проведення змін у адміністративно-територіальному устрою та перерозподілу повноважень на розвиток громад та проведена оцінка спроможності органів місцевого самоврядування користатись цими змінами для розбудови власних громад, підкреслені факти які гальмують розвиток в частині фінансової спроможності на місцях на прикладах власних спостережень, а також розглянуті концептуальні підходи до зростання професійних навичок використання управлінських функції для економічного розвитку громад, вказано на необхідність підвищення інтелектуального капіталу громад, навичок і досвіду адміністративного персоналу, а також механізмів керування для формування громадянського суспільства та розвитку фінансової спроможності ОТГ.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, розвиток громад.

ASSESSMENT OF THE CAPACITY OF LOCAL GOVERNMENTS AGAINST THE BACKGROUND OF THE DECENTRALISATION REFORM

Abstract. The decentralization reform implemented by Ukraine is considered to be the most successful among Ukrainian reforms, in which local governments bodies received new powers and functions from central authorities. This reform strengthened local government, turned it from an appendage of public

administration into a self-sufficient system of governance for the organization of life at the local level. Amalgamated communities received additional revenues to the local budget at the expense of personal incomes, profits of enterprises and financial institutions of communal property and property tax, received the right to approve local budgets regardless of the date of adoption of the law on the State Budget, etc. At the same time, the state has entrusted local self-government with a number of new powers, the implementation of which requires additional administrative resources, knowledge and skills. However, not all amalgamated communities are ready to fully perform the functions delegated by the central government. Local leaders sometimes does not understand how to use the new powers effectively, especially in full.

The article analyzes the impact of the decentralization reform in terms of changes in the administrative-territorial structure and redistribution of powers on the development of communities and assesses the ability of local government bodies to use these changes to build their own communities, highlights the facts that hinder development in terms of financial capacity on the ground on the examples of their own observations, as well as considers conceptual approaches to the growth of professional skills the use of managerial functions for the economic development of communities, the need to increase the intellectual capital of communities, the skills and experience of administrative staff, as well as management mechanisms for the formation of civil society and the development of the financial capacity of amalgamated territorial communities is indicated.

Key words: decentralization, local governments, community development.

Актуальність теми. Після революції гідності Україна почала активну реформу децентралізації, метою якої є розвиток України за рахунок проведення змін у адміністративно-територіальному устрою та перерозподілом повноважень та функцій між центром і місцевими органами влади. Використані принципи та підходи децентралізації перетворили місцеве самоврядування України із придатка державного управління у самодостатню систему врядування з організації життєдіяльності на місцевому рівні, до якої переходить частина повноважень від центральної влади. Тому децентралізація потребує від органів місцевого самоврядування виконання нових функцій, але не всі громади можуть в виконувати управлінські функції в повній мере з тих чи інших причин.

Мета полягає в тому, щоб дослідити зміни до яких призвела децентралізація, визначити проблематику реалізації нових можливостей, які отримали органи місцевого самоврядування та за рахунок яких громади зможуть зміцнювати свій економічний та соціальний розвиток.

При виконанні дослідження був використано комплексний підхід з використанням різних наукових праць, досліджень та звітів, даних дослідних інститутів, а також особисті спостереження.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є органи місцевого самоврядування, об'єкт дослідження – місцеві громади.

Основна частина. Реформа децентралізації вважається найуспішнішою серед українських реформ, що підтверджується соціологічними дослідженнями, визначено Європарламентом у резолюції від 11 лютого 2021 року.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні визначала напрямок та логіку реформи місцевого самоврядування. Після затвердження концепції Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року була створена правова база для проведення реформи, основними напрямками перш за все є адміністративно-територіальна реформа, розширення повноважень органів місцевого самоврядування, фіскальна децентралізація тощо.

Після внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1 січня 2015 року органи місцевого самоврядування отримали більше фінансів для підвищення економічної спроможності, об'єднані громади отримали 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо), право затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет. Це дало помітні результати, за даними Кабінету Міністрів України Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн.) (Урядовий портал: 12.05.2024 р.).

З проведенням реформ за рахунок перерозподілу повноважень органи місцевого самоврядування отримали частину функції від центральної влади, але місцеве керівництво часом просто не розуміють, як цим розпорядитися, людей, які би мали потрібні знання не вистачає. Громади не мають адміністративної спроможності використовувати нові повноваження ефективно та в повному обсязі. Це можливо лише за наявності достатньої кількості працівників, які мають необхідну підготовку та навички для надання потрібних послуг, а також чітке розуміння місцевою владою механізмів та процесів реалізації нових повноважень. Ця проблема гостро відчуваються малих за численністю населення громадах, в них набагато менше шансів на послідовний розвиток (Дейч М.Є., 2020, С 66-72).

Як зазначено в OECD (2023), Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління, OECD Publishing, серед муніципалітетів, опитаних у 2021 році, 72% повідомили, що вони мають достатньо персоналу для виконання своїх обов'язків. Проте між типами муніципалітетів спостерігалися відмінності: 83% міських муніципалітетів повідомили, що вони мають достатньо персоналу, порівняно з 73% селищних муніципалітетів і лише 62% сільських муніципалітетів (рис. 2). Однією з причин цієї невідповідності може бути те, що міським муніципалітетам легше, ніж сільським, залучати персонал із відповідною кваліфікацією, і вони мають більший резерв талантів, ніж їхні колеги з нижчою щільністю населення (OECD, 2023).

Рис. 1. Нормативи зарахування основних податків та зборів до бюджетів об'єднаних громад

Джерело: сформовано на основі (Західна, Жовтяк, 2019)

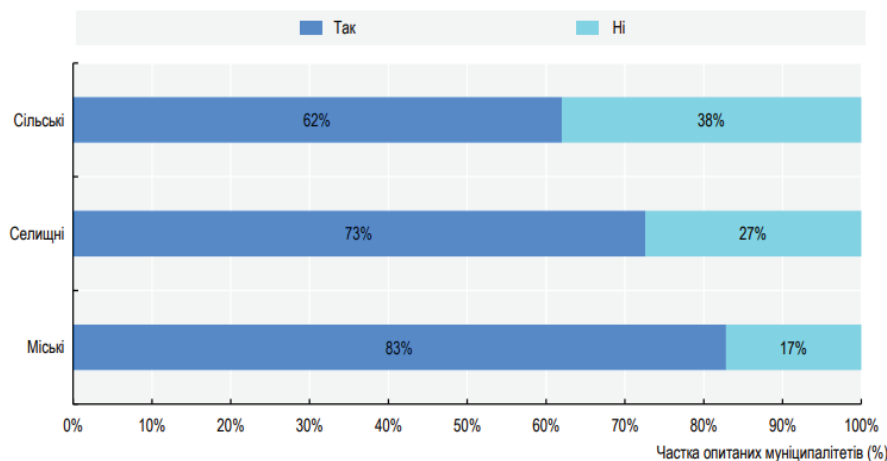

Рис. 2. Частка муніципалітетів, які повідомили про наявність достатнього персоналу для виконання своїх обов'язків, 2021 рік

Джерело: сформовано на основі (OECD, 2023)

Війна визвала масову міграцію населення України, за підрахунком уряду станом на червень 2022 рік близько 7000 із 170 000 національних і місцевих державних службовців виїхали за кордон, 7400 опинились в окупації, велика частина мігрувала в межах України (National Agency of Ukraine on Civil Service, 2022; National Recovery Council, 2022), змінилось фактичне населення громад, тому рівень укомплектованості кадрами сильно відрізняється від рівня 2021 року.

Місцева влада розуміє, що з урахуванням податкової децентралізації для розвитку громади необхідне перш за все наповнення місцевого бюджету, а для цього необхідно розвиток промисловості регіону, залучення інвестицій, створення нових робочих місць. Необхідні для цього повноваження органам місцевого самоврядування надала децентралізація. На місцевому рівні керівництво громади почало оказувати всебічну підтримку бізнесу, створювати умови для розвитку підприємств, для заохочення населення почало покращувати соціальну сферу: покращилась якість адміністративних послуг, почали ремонтувати дороги, реконструювати парки, тощо. Це надало певний поштовх у поживленні економічної активності в об'єднаних громадах. Коефіцієнти децентралізації видатків і доходів місцевих бюджетів поступово почали зростати, але нестабільно й невеликими темпами, що може свідчити про повільний процес впровадження децентралізації. Частка власних доходів у місцевих бюджетах не перевищує 50%, що характеризує залежність від трансфертів з державного бюджету. Це також свідчить, що для постійного прогресу необхідні додаткові інвестиції, які би міг надати приватний бізнес, але він дуже вибірковий, та не завжди хоче іде на співпрацю с ОТГ. Зрозуміло, що на даний час головна причина це повномасштабне вторгнення російської федерації на територію незалежної України. Приватний бізнес всебічно підтримує Збройні Сили України та інші силові структури, але поки іде війна він не готовий вкладати фундаментальні кошти в створення нових підприємств. Але ж не менш вагома причина – це неспроможність органів місцевого самоврядування забезпечити належні умови та гарантії підприємцям щодо створення бізнесу, вкладання інвестицій. При спілкуванні з керівництвом органів самоврядування в ході поїздок по різним регіонам України склалося розуміння, що для залучення бізнесу громади використовують різні методи. Хтось, наприклад Славута, створила індустріальний парк та цим

зацікавлює бізнес, хтось, наприклад Полонне, створює умови для розвитку. Деякі громади, таки як Городок або Калуш, звертаються до бізнес-структур в пошуках інвесторів, інші, таки як Деражня, готові надати в оренду цікаві об'єкти. Як показала практика, всі вищезазначені громади готові заохочувати бізнес створювати та розвивати підприємства у своєму регіоні, але всі вони мають свої недоліки: хтось не має технічної бази, хтось не може забезпечити функціонал, у когось юридичний безлад. Це наслідок того, що громади не мають достатнього професійного адміністративного ресурсу, що, в свою чергу, накладає відбиток на подальший розвиток ОТГ. Національного інституту стратегічних досліджень можна зробити висновок що дане питання більш гостро стосується перш за все малих громад, що цілком співпадає з опитуванням OECD (2023), Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління, OECD Publishing, серед муніципалітетів, рис. 2 (Західна О.Р., Жовтяк К.В., 2019; Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А., 2020; OECD, 2023).

Розуміючи це питання, Кабінет Міністрів України при розробці плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки передбачив заходи щодо ефективності органів місцевого самоврядування та органів державної влади, зокрема розроблено та впроваджено короткострокові програми та модулі до професійних (сертифікатних) програм підвищення кваліфікації посадових осіб місцевих органів виконавчої влади, посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад з питань аналізу та інтерпретації статистичних та просторових даних за допомогою сучасного програмного забезпечення, розроблення рекомендацій для супроводження процесу планування, проведення моніторингу та оцінки регіонального розвитку та прийняття відповідних управлінських рішень. Також передбачені заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості територій та забезпечення підтримки залучення інвестицій, розвиток людського капіталу, удосконалення механізмів фінансової підтримки розвитку регіонів та територіальних громад (Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, 15.05.2024 р.).

Висновок. Досвід країн з розвинутою демократією вказує що для формування громадянського суспільства вкрай важливий розвиток інтелектуального капіталу та місцевого самоврядування

Забезпечення достатнього потенціалу органів самоврядування в частині наявності людських ресурсів, навичок і досвіду персоналу, а також механізмів керування є вирішальним моментом в подальшому встановленню децентралізації, що в свою чергу приєє розвитку фінансової спроможності ОТГ. В реаліях війни коли гостро постає питання нестачі персоналу для збереження та розвитку досягнень децентралізації державі необхідно всебічно допомагати органам місцевого самоврядування в зростанні у професійному та адміністративному ракурсі, щоб вони могли максимально ефективно використовувати свої повноваження для соціального, економічного, технічного розвитку громади. Ця допомога повинна бути структурована та будуватись на вивчанні стратегічних питань, які вимагають від органів місцевого самоврядування високого рівня професійного адміністрування перш за все з точки зору чіткості оцінки питання. Коректність оцінки дасть змогу виявити прогалини у знаннях чи навиках адміністрації ОТГ, на підставі чого будуть розроблятися необхідні кроки для підвищення професійного потенціалу.

Тому покращення професійного розвитку органів місцевого самоврядування необхідно:

Виконувати постійний моніторинг стратегічних питань ОТГ перш за все від сторонніх суб'єктів в частині «коректність оцінки питання – повнота вирішення», створити базу питань та відповідей, основних алгоритмів дій;

Створити спеціальну групу для оцінки можливих дій, до якої може звертатись ОТГ за допомогою оцінки та вирішення питань, отримання додаткових знань. Також ця група повинна розробити стратегію навчання для адміністрації громад з урахуванням типу ОТГ (наприклад, сільськими, селищними, міськими);

Сприяти та просувати спільному використанню адміністративних та людських ресурсів, обміну досвідом між громадами шляхом створення професійних регіональних об'єднань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Західна О. Р., Жовтяк К. В. Бюджетна децентралізація в Україні, її особливості та сучасний стан. *Науковий погляд: економіка та управління*, №4 (66), 2019. с 111–118: DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-66-15>
2. Дейч М. Є. Децентралізація в Україні: проблеми, шляхи їх вирішення: *Вісник економічної науки України*. 2020. №1, С 66–72: doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).66-72](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).66-72)
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова від 5 серпня 2020 р. №695, м. Київ Кабінету міністрів

України: Про затвердження Державної страт... | від 05.08.2020 № 695 (rada.gov.ua) (дата звернення 15.05.2024 р.)

4. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні: Реформа децентралізації | Кабінет Міністрів України (kmu.gov.ua) (дата звернення 12.05.2024 р.)
5. Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін., за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліло. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: Національний інститут стратегічних досліджень: Київ : НІСД, 2020. 153 с. ISBN 978-966-554-344-2
6. OECD (2023), Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a5a7939d-uk>
7. National Agency of Ukraine on Civil Service (2022), Statistical Data on Status of Civil Servants During the Time of Martial Law as per Situation on 01.05.2022., <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/statzvit.pdf> (дата звернення 12 вересня 2022)
8. National Recovery Council (2022), Ukraine's National Recovery Plan, https://uploadssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf (дата звернення 21 люля 2022).

REFERENCES: _____

1. Zahidna, O. R., Zhovtiak, K. V. (2019). Budzhetna detsentralizatsiia v Ukraine, yii osoblivosti ta suchasniy stan [Budget decentralization in Ukraine: its features and current state] *Naukovyi pohlyad: ekonomika ta upravlinnia*. №4 (66), p. 111–118: DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-66-15> [in Ukrainian]
2. Deich, M. Ye. (2020). Detsentralizatsia v Ukraine: problemy, shliakhi ikh virishennya [Decentralization in Ukraine: Problems, Ways to Solve them] *Visnyk ekonomichnoi nauki Ukrainy*. №1, С 66–72: doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).66-72](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).66-72) [in Ukrainian]
3. Pro zatverzhennya Derzhavnoyi strategii regionalnogo rozvitku na 2021-2027 roki: Postanova vid 5 serpnia 2020 r. №695 [On the approval of the State Regional Development Strategy for 2021-2027]. rada.gov.ua Retrieved from Про затвердження Державної страт... | від 05.08.2020 № 695 (rada.gov.ua) [in Ukrainian]
4. Uryadoviy portal: Yedyniy veb-portal organiv vykonavchoi vlady v Ukraini: Reforma detsentralizatsii [Government portal: The only web portal of executive authorities in Ukraine: Decentralization reform]. kmu.gov.ua Retrieved from Реформа децентралізації | Кабінет Міністрів України (kmu.gov.ua) [in Ukrainian]

5. Shevchenko, O. V., Romanova, V. V., Zhalilo, Ya. A. ta in. (2020). za nauk. red. d-ra ekon. nauk Ya. A Zhalilo Detsentralizatsiia I formuvannia politiki rehionalnoho rozvitku v Ukraini [Decentralization and Formation of Regional Development Policy in Ukraine] Kyiv: Natsionalnyi institute stratehichnykh doslidzhen: NISD [in Ukrainian]
6. OECD (2023), Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance,, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a5a7939d-uk>
7. National Agency of Ukraine on Civil Service (2022), Statistical Data on Status of Civil Servants During the Time of Martial Law as per Situation on 01.05.2022., <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/statzvit.pdf> (accessed: 12.09.2022)
8. National Recovery Council (2022), Ukraine's National Recovery Plan, https://uploadssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf (accessed: 21.07.2022)

УДК 351:323

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3\(40\)-7](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3(40)-7)

Чмир Ярослав Ігорович,

доктор філософії в галузі публічного управління, докторант кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0002-4476-6687>

Chmyr Yaroslav Ihorovych,

Doctor of Philosophy in Public Administration, Doctoral Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0002-4476-6687>

Стілл Артем Васильович,

аспірант кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0002-1355-2539>

Still Artem Vasylovych,

Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0002-1355-2539>

Мошнін Андрій Афанасійович,

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0003-2013-7533>

Moshnin Andrii Afanasiiovich,

Candidate of Sciences in Public Administration, Doctoral Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0003-2013-7533>

Рикунов Денис Володимирович,

аспірант кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0009-0004-9664-1220>

Rykunov Denis Volodymyrovych,

Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0009-0004-9664-1220>

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СУТЬ, РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ)

Анотація. У статті досліджено питання контролю в публічному управлінні, визначено його сутність, роль та основні функції. Автором зазначено, що контроль у публічному управлінні має свою певну специфіку, яка орієнтована на досягнення конкретного результату та усунення певних перешкод, які з'являються при здійсненні державно-управлінської діяльності.

Мета статті полягає у теоретичному дослідженні контролю в публічному управлінні та визначенні його сутнісних особливостей, ролі та функцій.

У запропонованій статті визначено, що під контролем у публічному управлінні розуміється контрольна діяльність, яка відноситься до важливої функції органів публічної влади та управління, що передбачає і намагається унеможливити, а також усунути у разі наявності помилок у діях суб'єктів органів публічної влади, місцевого самоврядування задля ефективного та продуктивного суспільно-державного розвитку.

Автором визначено, що сутність контролю у сфері публічного управління полягає у створенні умов у яких можливе результативне функціонування органів публічної влади, місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства, яке передбачає здійснення спостереження, отримання інформації та вжитті заходів для створення умов розвитку суспільних та національних інтересів. Крім того, у статті зазначено, що контроль в публічному управлінні забезпечує одержання об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни.

Автором на основі аналізу наукових статей окреслено, що сам по собі контроль в публічному управлінні виконує такі функції: інформаційно-аналітичну, профілактичну, коригувальну, стабілізувальну, правоохоронну або (дисциплінарну).

Висновки. Визначено, що контроль є однією з основних функцій управління та є його завершальною стадією циклу всього процесу і водночас основою початку нового циклу. Контроль у публічному управлінні покликаний забезпечувати дотримання запланованих цілей, норм та дисципліни у діяльності органів влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Ключові слова: механізми публічного управління, держава, ефективність публічного управління, контроль, публічне управління, суб'єкти публічного управління, контроль в публічному управлінні.

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION: AN ESSENCE, ROLE AND FUNCTIONS (ON THE EXAMPLE OF THE CONTROL MECHANISM)

Abstract. The article examines the issue of control in public administration, defines its essence, role and main functions. The author states that control in public administration has its own specifics, which is aimed at achieving a specific result and eliminating certain obstacles that appear in the implementation of public administration activities.

The purpose of the article is a theoretical study of control in public administration and determination of its essential features, role and functions.

In the proposed article, it is determined that control in public administration is understood as a control activity that refers to an important function of public authorities and management, which provides for and tries to prevent and eliminate in the event of errors in the actions of subjects of public authorities, local self-government for effective and productive social and state development.

The author determined that the essence of control in the field of public administration is to create conditions in which effective functioning of public authorities, local self-government, and institutions of civil society is possible, which involves monitoring, obtaining information, and taking measures to create conditions for the development of public and national interests. In addition, the article states that control in public administration ensures obtaining objective and reliable information about the state of legality and discipline.

Based on the analysis of scientific articles, the author outlined that control in public administration itself performs the following functions: informational and analytical, preventive, corrective, stabilizing, law enforcement or (disciplinary).

Conclusions. It is determined that Control is one of the main functions of management and is its final stage of the cycle of the entire process and at the same time the basis of the beginning of a new cycle. Control in public administration is designed to ensure compliance with planned goals, norms and discipline in the activities of authorities, local self-government and institutions of civil society.

Key words: mechanisms of public administration, the state, efficiency of public administration, control, public administration, subjects of public administration, control in public administration.

Постановка проблеми. Сучасні умови у яких перебуває наша країна та сфера публічного управління загалом потребують нових підходів до системи ефективного контролю, це зумовлено повномасштабним вторгненням, збільшенням зони відповідальності контрольної функції,

загостренням проблем та недоліків, які існували раніше – це все створює нові виклики для органів влади. Контроль – є одним зі способів який забезпечує законність та дисципліну, а це є важливим для публічного управління, оскільки завдяки їх дотриманню та відкритості буде підвищуватись рівень довіри від інститутів громадянського суспільства.

Контроль в публічному управлінні має свою певну специфіку, яка орієнтована на досягнення конкретного результату та усунення певних перешкод, які з'являються при здійсненні державно-управлінської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням дослідження контролю в публічному управлінні присвячено праці таких науковців, як В. Авер'янов, К. Ващенко, Н. Липовська, А. Маринушкін, О. Пасічник, О. Сушинський, М. Терещенко, Н. Чала, О. Чорний та інші.

Мета статті полягає у теоретичному дослідженні контролю в публічному управлінні та визначенні його сутнісних особливостей, ролі та функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Контроль є однією з основних функцій управління на рівні з прогнозуванням, плануванням, програмуванням, організацією, регулюванням та координацією, а також є завершальною стадією циклу всього процесу управління і водночас основою початку нового циклу управління. Контроль передбачає отримання актуальної інформації про стан справ у сфері публічного управління та своєчасність виявлення порушень і реагування на них для подальшої ефективної роботи органу, установи чи окремого департаменту тощо.

У поняття «контроль» вкладають різні сенси. Так, словник іншомовних слів трактує контроль не лише як певного роду перевірку, облік чи спостереження за чим-небудь, а і як заключну функцію управління (11Словник іншомовних слів), про що описувалось вище.

В. Малиновський, визначає поняття контроль як процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається з встановлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і запровадження корективів у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від встановлених критеріїв (9 Малиновський, 2003, с. 293). Але це є вузьке поняття, яке більше підходить для визначення контролю в організації, установі, департаменті, а не на рівні публічного управління.

В. Авер'янов зазначає, що контроль полягає у здійсненні перевірки та встановленні резуль-

татів діяльності певних суб'єктів у сфері управління, допущених відхилень від прийнятих вимог та виявленні їх причин, а також у визначенні шляхів подолання зазначених перешкод для ефективного та якісного функціонування всієї системи. Крім того, контроль орієнтований не лише на усунення недоліків та перевірку виконання завдань, а також може визначати наскільки ефективним є саме правове поле регулювання в тій чи іншій сфері управління та, які зміни необхідно внести до нормативно-правових документів для покращення стану їх виконання, а також наскільки норми цих документів відповідають сутності суспільних відносин (Авер'янов, 2007, с. 349).

Таким чином, проаналізувавши визначення можемо сказати, що контроль є основою управлінського циклу, його проведення має бути вчасним та точним, так як він є одним із чинників ефективності управлінської діяльності, а його мета полягає у недопущенні помилок та їх виправлення і унеможливлення їх появи у майбутньому.

У Енциклопедичному словнику з державного управління є визначення контролю у сфері державного управління – під яким він розуміється як «важлива функція державної влади та управління, яка дає змогу не тільки виявити, а й запобігти помилкам і недолікам у діях суб'єктів державного управління, шукати нові резерви та можливості» (Енциклопедичний словник з державного управління, 2010, с. 339).

Контроль у сфері державного управління спрямований на постійне відстеження та внесення змін у систему заходів державного управління, нормативно-правові документи та їх реалізацію.

Процедура контролю у сфері державного управління передбачає здійснення трьох етапів: 1) встановлення конкретних стандартів чи цілей, які обов'язково мають бути вимірювані; 2) зіставлення реальних результатів зі стандартами чи цілями, які були передбачені; 3) пошук та вжиття необхідних заходів задля зменшення чи усунення відхилень у поставлених стандартах чи цілях.

Особливістю контролю у сфері державного управління є те, що він здійснюється безперервно протягом усього процесу управління, починаючи з планування й до досягнення поставлених цілей. Ця особливість дає можливість передбачати відхилення у цілях, які можуть бути досить суттєвими.

Якщо говорити про контроль в публічному управлінні, то варто зазначити, що публічне

управління за визначенням Д. Кілінга «пошук найкращих способів використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей держави...» (Енциклопедичний словник з державного управління, 2010, с. 605). Публічне управління – це певна система, яка складається з органів державної влади, місцевого самоврядування та некомерційних структур, які покликані задовольняти суспільні потреби.

Контроль у сфері публічного управління здійснюється суб'єктами публічного управління: органами державного управління, місцевого самоврядування та інституціями громадянського суспільства.

О. Чорний контроль у публічному управлінні визначає як самостійний вид публічно-управлінської діяльності, який здійснюється на основі суб'єктного підходу державними та суспільними інститутами, маючи чітку мету та алгоритм проведення та заснований на порівнянні із функціонуванням ідеальної моделі діяльності об'єкта контролю (Чорний, 2023, с. 213).

За визначенням А. Маринушкіна, контроль у галузі публічного управління є важливою функцією органів публічної влади, яка не лише виявляє, а й допомагає протидіяти можливим помилкам у діяльності суб'єктів публічного управління та здійснювати пошук їх вирішення для ефективного соціально-економічного розвитку держави. Головним завданням здійснення контролю у галузі публічного управління науковець вбачає у ефективній діяльності державного механізму задля демократично розвиненої держави (Маринушкін, 2023, с. 237).

Таким чином, контроль у сфері публічного управління прямо впливає на його ефективний розвиток та реалізацію і трактується як контрольна діяльність, яка відноситься до важливої функції органів публічної влади та управління, що передбачає та намагається унеможливити і усунути у разі наявності помилок у діях суб'єктів органів влади, місцевого самоврядування задля ефективного та продуктивного суспільного та державного розвитку.

Ціль контролю в публічному управлінні полягає у забезпеченні якісного розвитку держави та інститутів громадянського суспільства, а також політичної, економічної, соціальної та культурної стабільності. Мета ж визначається у недопущенні відхилень від запланованих норм та усуненні негативних наслідків у разі їх виявлення задля досягнення поставлених цілей. Також до мети входить: відшкодування шкоди, яка була заподіяна виконавцями та у разі необхідності винесення проваджень, відновлення

порушень і проведення роботи з покращення чи удосконалення діяльності. Контроль в публічному управлінні також необхідний задля дотримання дисципліни та порядку, його проведення може визначати певні відхилення від плану, а ще й визначати позитивні досягнення.

Дослідник С. Ківалов досліджуючи питання контролю у діяльності публічних адміністрацій виділяє наступну мету його здійснення:

- набуття об'єктивної інформації про стан дотримання законності;
- дослідження набутої інформації на предмет виявлення і припинення фактів порушень чинного законодавства, встановлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню;
- порівняння досягнутих результатів з попередніми та очікуваними;
- недопущення нових порушень і шкідливих наслідків;
- виявлення осіб винних у порушенні належного стану суспільних відносин тощо (Ківалов, 2020, с. 4).

Контроль забезпечує чіткість та конкретність прийнятих рішень, обмежує та унеможливує неправомірну діяльність, тому сутність контролю полягає у:

- спостереженні за функціонуванням конкретного підконтрольного об'єкта;
- одержанні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни;
- вживанні заходів по запобіганню й усуненню порушень законності та дисципліни;
- виявленні причин та умов, що сприяють правопорушенню;
- вжитті заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні законності та дисципліни (Авер'янов, 2007, с. 95-96).

Сутність контролю у сфері публічного управління полягає у створенні умов у яких можливе результативне функціонування органів влади, місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства, яке передбачає здійснення спостереження, отримання інформації та вжитті заходів для створення умов розвитку суспільних та національних інтересів. Також контроль в публічному управлінні забезпечує одержання об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни.

Ю. Чаплинська розглядає та розкриває суть етапів контрольної діяльності, які полягають у наступному:

перший етап його ще авторка називає підготовчим – на цьому етапі визначається зміст, мета, об'єкт, предмет, план, відповідальна особа та інструменти здійснення контролю, окреслю-

ються строки проведення контрольних заходів, також передбачається залучення експертів;

другий етап або процедурний етап – відбувається проведення контролю та здійснення збору і обробки інформації;

третій або узагальнюючо-впливовий етап – на цьому етапі проводиться аналіз підсумків контролю та прийняття відповідних рішень за його висновками;

четвертий або виконавський етап – на даному етапі відбувається завершення контрольної діяльності, та обираються шляхи, форми та методи реалізації рішень, які прийняті відповідальними особами під час проведення контролю (Чаплинська, 2017, с. 193-194).

У публічному управлінні роль контролю варто розглядати як обов'язкову та позитивну, яка впливає на прийняття правильних та перевірених управлінських рішень. Під час здійснення контрольної діяльності на етапі збору інформації можна дізнатись про повну картину розвитку справ, порушень законодавчих норм, статистичних даних, ефективність працівників та керівників тощо. Проведення контролю передбачає не лише уважність та досконалість проведення, а й систематичність, послідовність, точність у проведенні аналізу за результатами перевірки та своєчасне реагування на виявлені недоліки для забезпечення законності й дисципліни.

В публічному управлінні контроль як окрема функція полягає у проведенні аналізу існуючого стану з дотриманням вимог для визначення відхилень у поставлених завданнях та причин їх виникнення та приведення варіантів усунення даних причин.

Проте проаналізувавши наукові статті (Гринчук, Шемігон, Вихор, 2019; Державний фінансовий контроль та його роль в публічному управлінні; Терещенко, 2019) можемо зазначити, що сам по собі контроль в публічному управлінні виконує такі функції: інформаційно-аналітичну, профілактичну, коригувальну, стабілізуювальну, правоохоронну або (дисциплінарну).

Інформаційно-аналітична функція полягає у проведенні аналізу з вивчення поточного стану ситуації; причин появи відхилень, вивчення чинного законодавства. На основі отриманої інформації здійснюється робота над коригувальними заходами, які в майбутньому стануть основою для прийняття управлінських рішень.

Профілактична функція контролю в публічному управлінні полягає у виробленні заходів, які в майбутньому не допускать таких порушень.

Коригувальна функція необхідна для розробки пропозицій щодо усунення порушень, які були виявлені у результаті інформаційно-аналітичної функції.

Стабілізуювальна функція контролю в публічному управлінні спрямована на безпосереднє усунення допущених порушень, а також на усунення умов та факторів, які сприяли порушенням.

Правоохоронна або (дисциплінарна) функція покликана для забезпечення законності дій суб'єктів публічного управління, вона пов'язана з притягненням до відповідальності за неправомірні дії, а також застосування заходів впливу до суб'єктів публічного управління.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сучасні умови диктують нові правила розвитку публічного управління використовуючи можливі інструменти, які будуть сприяти наданню якісних послуг, тому контроль являється одним з них, який не лише виявить прогалини у діяльності суб'єктів публічного управління, а й допоможе їх усунути.

Контроль є однією з основних функцій управління та є його завершальною стадією циклу всього процесу і водночас основою початку нового циклу.

Контроль у публічному управлінні покликаний забезпечувати дотримання запланованих цілей, норм та дисципліни у діяльності органів влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Контроль допомагає здійснювати нагляд за реалізацією та якісним і ефективним прийняттям державно-управлінських рішень.

У подальшому потрібно здійснити дослідження сучасного стану регулювання контролю та особливостей проведення контролю у публічному управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах. Том 1. Загальна частина. Київ: ТОВ Юридична думка, 2007. 592 с.
2. Адміністративне право України: навч. посіб. Г. Г. Забарний, та ін. Київ : Вид. Паливода А. В. 2003. 384 с.
3. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ: Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
4. Гринчук Ю. С., Шемігон О. І., Вихор М. В. Контроль як функція державного управління: економіко-правова сутність та механізм застосування. *Ефективна економіка*. № 4. 2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6978>.

5. Державний фінансовий контроль та його роль в публічному управлінні. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=514711>.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
7. Кирій С. Л. Публічний контроль як об'єктивне управлінське явище. *Державне будівництво*. № 1. 2021. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/19136/17419>.
8. Ківалов С. В. Контроль як напрям діяльності суб'єктів публічної адміністрації. *Правове життя сучасної України*: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 3–6.
9. Малиновський В. Я. Державне управління. Київ: Атіка, 2003. 573 с.
10. Маринушкін А. Г. Вплив механізмів контролю на забезпечення ефективності публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. № 18. 2023. С. 235–238.
11. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25CA%25EE%25ED%25F2%25F0%25EE%25EB%25FC>.
12. Терещенко М. М. Державний контроль: сутність, основні підходи та концепції. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Том 30 (69). № 4. 2019. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/4_2019/23.pdf.
13. Чаплинська Ю. А. Контроль щодо забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 1. 2017. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/108/1/28.pdf>.
14. Чорний О. О. Формування сучасного механізму контролю в публічному управлінні: розробка загальної концепції дослідження. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Випуск 3, 2023. URL: <http://www.chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/451/405>.
15. Chorna O., Orlova I. S., Shyshliuk V., Pugachov M., Pugachov V. Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023. 8(5), 90.
16. Shmalenko Iuliia, Yeftieni Natalia, Semenets-Orlova Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. in: *international conference on social science, psychology and legal regulation (spl 2021)*. atlantis press, 2021. p. 88–93.
17. Semenets-Orlova I. Osvita dlya demokraty'chnogo gromadyanstva/osvita z prav lyudy'ny'yak zasib formuvannya kul'tury'gromadyans' kosti [Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship]. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 2016, 66–87.
18. Strigul M., Khomeriki O., Yahodzinskyi S., Romanenko Y., Semenets-Orlova I., Lyasota L. Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. Preprints, 2019, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1>

REFERENCES:

1. Aver'yanov, V. B. (2007). *Administratyvne pravo Ukrayiny [Administrative Law of Ukraine]*. Kyiv: Legal Opinion LLC [in Ukrainian].
2. Zabarnyy, H., Kalyuzhnyy, R., & Shkarupa, V. (2003). *Administratyvne pravo Ukrayiny [Administrative law of Ukraine]*. Kyiv: Vyd. Palyvoda A. V. [in Ukrainian].
3. Vashchenko, K. O. (2011). *Politolohiia dlia vchyte-lia [Politology for teachers]*. K. O. Vashchenko, V. O. Korniienko. Kyiv : Vyd. im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].
4. Hrynychuk, YU. S., Shemihon, O. I., & Vykhor, M. V. (2019). *Kontrol' yak funktsiya derzhavnoho upravlinnya: ekonomiko-pravova sutnist' ta mekhanizm zastosuvannya [Control as a function of state administration: economic and legal essence and application mechanism]*. *Efektyvna ekonomika*, 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6978> [in Ukrainian].
5. *Derzhavnyy finansovyy kontrol' ta yoho rol' v publichnomu upravlinni [State financial control and its role in public administration]*. Retrieved from: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=514711> [in Ukrainian].
6. Surmin, YU. P., Bakumenko, V. D. Mykhnenko, A. M., et al. (2010). *Entsyklopedychnyy slovnyk z derzhavnoho upravlinnya [Encyclopedic dictionary of public administration]*. YU. V. Kovbasyuka, V. P. Troshchyns'koho, YU. P. Surmina (Ed.). Kyiv : NADU. [in Ukrainian].
7. Kyriy, S. L. (2021). *Publichnyy kontrol' yak ob'yektyvne upravlins'ke yavyshche [Public control as an objective management phenomenon]*. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/19136/17419>. [in Ukrainian].
8. Kivalov, S. V. (2020). *Kontrol' yak napryam diyal'nosti sub'yektiv publichnoyi administratsiyi [Control as a direction of activity of subjects of public administration]*. *Pravove zhyttya suchasnoyi Ukrayiny: materialy Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi – Legal life of modern Ukraine: materials of the International Scientific and Practical Conference*. (pp. 3–6). Odessa: Hel'vetyka [in Ukrainian].
9. Malynovs'kyi, V. YA. (2003). *Derzhavne upravlinnya [State Administration]*. Kyiv : Atika [in Ukrainian].
10. Marynushkin, A. H. (2023). *Vplyv mekhanizmiv kontrolyu na zabezpechennya efektyvnosti publichnoho upravlinnya [The influence of control mechanisms on ensuring the effectiveness of public administration]*. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid –*

- Investments: practice and experience, 18, 235–238 [in Ukrainian].
11. Slovnyk inshomovnykh sliv Dictionary of foreign words [Dictionary of foreign words]. Retrieved from: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25CA%25EE%25ED%25F2%25F0%25EE%25EB%25FC> [in Ukrainian].
 12. Tereshchenko, M. M. (2019). Derzhavnyy kontrol': sutnist', osnovni pidkhody ta kontseptsii [State control: essence, main approaches and concepts]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho – Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi, 4. Retrieved from: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/4_2019/23.pdf [in Ukrainian].
 13. Chaplyns'ka, YU. A. (2017). Kontrol' shchodo zabezpechennya zakonnosti ta dystsypliny v diyal'nosti orhaniv publichnoho administruvannya [Control of ensuring legality and discipline in the activities of public administration bodies]. Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, 1. Retrieved from: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/108/1/28.pdf> [in Ukrainian].
 14. Chorny, O. O. (2023). Formuvannya suchasnoho mekhanizmu kontrolyu v publichnomu upravlinni: rozrobka zahal'noyi kontseptsii doslidzhennya [Formation of a modern mechanism of control in public administration: development of a general research concept]. Dniprovs'kyi naukovyy chasopys publichnoho upravlinnya, psykholohiyi, prava – Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law, 3. Retrieved from: <http://www.chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/451/405> [in Ukrainian].
 15. Chorna, O., Orlova, I. S., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. (2023). Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(5), 90.
 16. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88-93). Atlantis Press.
 17. Semenets-Orlova, I. (2016). Osvita dlya demokrats'chnogo gromadyanstva/osvita z prav lyudy'ny'yakzasibformuvannyakul'tury'gromadyans'kosti [Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship]. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 66–87.
 18. Strigul, M., Khomeriki, O., Yahodzinskyi, S., Romanenko, Y., Semenets-Orlova, I. & Lyasota, L. (2019). Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. Preprints, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1>.

Джегур Геннадій Васильович,

кандидат економічних наук, асистент кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки, Білоцерківський національний аграрний університет; доцент кафедри публічного управління та адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0001-5955-3687>

Dzhegur Gennadii Vasylovych,

Candidate of Economic Sciences, Assistant at the Department of Public Management, Administration and International Economy, Bila Tserkva National Agrarian University; Associate Professor at the Department of Public Management and Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., <https://orcid.org/0000-0001-5955-3687>

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ГРОМАД: ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Розглянуто наукові підходи до поняття фінансової спроможності громад та запропоновано розуміння даної дефініції як здатність до ефективного залучення і використанні з різних джерел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій/завдань та справляти ефективний вплив на соціально-економічний розвиток громади.

Мета статті – здійснення аналізу особливостей фінансової спроможності громад України в контексті сучасних викликів.

Методологія дослідження. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині розбудови фінансової спроможності громад.

Наукова новизна. Фінансове забезпечення розвитку громад охарактеризовано через три ключові підходи. Визначено роль та місце місцевих бюджетів у механізмі фінансового забезпечення і соціально-економічного розвитку громад. Для визначення фінансової спроможності громад проаналізовано динаміку наповнюваності місцевих бюджетів за 2020-2024 роки та з'ясовано зростання видатки місцевих бюджетів. Здійснено аналіз річних планів доходів та видатків місцевих бюджетів протягом аналізованого періоду та виявлено недовиконання річного плану місцевих бюджетів за доходами. Виявлено найгірший стан щодо видатків в 2024 році. Встановлено найбільш спроможні громади щодо перерахунку реверсних дотацій. Визначено рейтинг найбільш дотаційних тимчасово окупованих, деокупованих громад та кількість громад із дотаційністю > 50%. Зазначено про ключові джерела та приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів. Виявлено збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів через низку заходів підприємств й органів влади, спрямованих на підтримку розвитку бізнесу в умовах режиму воєнного стану.

Висновки. Ризик втрати фінансової стабільності громад потребує активізації органів місцевого самоврядування щодо питань формування та виконання місцевих бюджетів за відповідними напрямками; завданням держави для збереження макроекономічної стабільності встановлення ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування. Акцентовано на проблемі взаємовідносин між державним і місцевим бюджетом, виокремлено нормативно-правовий

аспект. Запропоновано для фінансова спроможність громад в умовах сучасних викликів доцільність здійснення низки заходів.

Ключові слова: громади, фінансова спроможність, місцеві бюджети, публічне управління, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, децентралізація, соціально-економічний розвиток, доходи, видатки, воєнний стан, безпекові виклики.

FINANCIAL CAPACITY OF COMMUNITIES: FEATURES IN THE CONDITIONS OF CURRENT CHALLENGES

Abstract. Scientific approaches to the concept of financial capacity of communities are considered and an understanding of this definition is proposed as the ability to effectively attract and use financial resources from various sources to perform their functions/tasks and have an effective impact on the socio-economic development of the community.

The purpose of the article is to analyze the features of the financial capacity of communities in Ukraine in the context of modern challenges.

Research methodology. The materials of the study are: 1) regulatory and legal support for the activities of local government bodies; 2) works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research in the field of building the financial capacity of communities.

Scientific novelty. Financial support for community development is characterized through three key approaches. The role and place of local budgets in the mechanism of financial support and socio-economic development of communities is determined. To determine the financial capacity of communities, the dynamics of the filling of local budgets for 2020-2024 were analyzed and the growth of local budget expenditures was clarified. An analysis of the annual plans of local budgets' revenues and expenditures was carried out during the analyzed period and the underperformance of the annual plan of local budgets by revenues was revealed. The worst situation regarding expenditures in 2024 was identified. The most capable communities were identified in terms of recalculation of reversionary subsidies. The ranking of the most subsidized temporarily occupied, deoccupied communities and the number of communities with a subsidy of 50% was determined. The key sources and growth of revenues of the general fund of local budgets were indicated. An increase in revenues of the general fund of local budgets was identified due to a number of measures of enterprises and authorities aimed at supporting business development under martial law.

Conclusions. The risk of loss of financial stability of communities requires the activation of local self-government bodies on the issues of forming and implementing local budgets in relevant areas; the task of the state to maintain macroeconomic stability is to establish effective interaction with local self-government bodies. The problem of the relationship between the state and local budgets is emphasized, the regulatory and legal aspect is highlighted. The feasibility of implementing a number of measures to improve the financial capacity of communities in the face of modern challenges is proposed.

Key words: communities, financial capacity, local budgets, public administration, state authorities, local self-government bodies, decentralization, socio-economic development, revenues, expenditures, martial law, security challenges.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ефективне функціонування органів влади на місцевому рівні, задоволення потреб громадян і надання якісних послуг постає ключовим завданням розвитку територій. Громади, формуючи свою фінансову спроможність через різноманітні джерела фінансових ресурсів, одержують реальну змогу для належного здійснення своїх та делегованих повноважень і розв'язання завдань соціально-економічного розвитку в кожній громаді. Забезпечення належної фінансової спроможності громад на сьогодні є особливо важливим з огляду на тривалий режим воєнного стану й спроможності оперативно реагувати на виклики, що зумовлені війною. Актуальність

даної наукової проблематики посилюється через ускладненість забезпечення фінансовими ресурсами частини окупованих, деокупованих територій у зв'язку з безпековими викликами. Дослідження фінансової спроможності громад є вкрай важливим щодо забезпечення фінансової стійкості українських громад в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, присвячені окремим аспектам фінансової спроможності громад, місцевих бюджетів, фінансових ресурсів і фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності громад розкриті в публікаціях таких учених, як: Є.Ананьєва (Ананьєва, 2023), Л. Квасній,

О. Лобик (Квасній, Лобик, 2023), Ю. Когут, Г. Ковач-Румп (Когут, Ковач-Румп, 2021), Т. Коляда, О. Альохіна (Коляда, Альохіна, 2024), О. Копилюк, О. Музичка, П. Пелех, Є. Тацій (Копилюк, Музичка, Пелех, Тацій, 2024), О. Крайник, О. Федорчак (Крайник, Федорчак, 2022), Н. Осадчук (Осадчук, 2024), О. Подзізей, Т. Коробчук (Подзізей, Коробчук, 2023), Ю. Раделицький (Раделицький, 2017), С. Сембер, О. Чубарь, К. Машіко (Сембер, Чубарь, Машіко, 2015), К. Сочка, О. Перчі, Г. Скрипник, В. Якименко (Скрипник, Якименко, 2024), І. Цимбалюк, Н. Павліха, О. Корнелюк (Цимбалюк, Павліха, Корнелюк, 2023) та ін. Наукові дослідження стали базисом для поглибленого аналізу з дослідження піднятого проблемного питання щодо забезпечення стійкості українських громад в умовах сучасних безпекових викликів.

Мета статті полягає в окресленні особливостей фінансової спроможності громад в контексті сучасних викликів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для ґрунтового аналізу досліджуваної проблематики розглянемо спершу наукові підходи до поняття фінансової спроможності. Зокрема, спроможність громади визначено як здатність забезпечити належний рівень надання послуг, передусім у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури певної адміністративно-територіальної одиниці (Осадчук, 2024 с.809). Фінансова спроможність громади – це комплексний показник, що складається з її бюджетної спроможності, фінансової спроможності домогосподарств та фінансової спроможності суб'єктів господарювання, які разом формують фінансову спроможність територіальної громади (Сембер, Чубарь, Машіко, 2015, с.87).

Фінансова спроможність територіальної громади трактується як достатність її доходів для забезпечення поточних і перспективних витрат із урахуванням потенціалу розвитку або здатності стосовно відновлення позитивних тенденцій, параметрів і фінансово-економічних показників задля проблемних та депресивних територіальних громад (Кобилюк та ін., 2024, с.18); їх здатність залучати, акумулювати та ефективно використовувати фінансові ресурси з різних джерел стосовно вирішення актуальних питань місцевого значення; фінансово спроможні громади, як об'єднані, так і незалежні, повинні на належному рівні забезпечити життєдіяльність усіх суб'єктів фінансових відносин та сприяти

збалансованому розвитку в усіх сферах на відповідній території (Квасній, Лобик, 2023, с.15).

Отже, фінансова спроможність громад асоціюється із їх здатністю ефективно управляти своїми фінансами. Тобто, громади мають достатні ресурси щодо впровадження своїх функцій і забезпечення потреб жителів.

Термін фінансова спроможність громад погоджується із нормами діючого вітчизняного законодавства, що характеризує спроможну громаду як таку, яка є здатною забезпечити гідний рівень надання публічних послуг через відповідні органи місцевого самоврядування.

Фінансову спроможність можна охарактеризувати через наступні детермінанти: 1) дохідність – загальний дохід громади від платежів за послуги, оподаткування, трансфертів від держави тощо (чим більші доходи громади, тим у неї більше ресурсів); 2) витрати та ефективність управління – розумне, ефективне використання фінансових ресурсів і контроль витрат, виконання аргументованого фінансового планування; 3) кредитоспроможність – здатність громади отримати фінансування зовнішніми джерелами, коли це необхідно та сплачувати борги; 4) фінансова стійкість – здатність громади витримувати економічні та фінансові проблеми, зокрема як збільшення витрат чи зниження доходів або економічна криза (Коляда, Альохіна, 2024).

Варто наголосити, що однією із оперативних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 роки також зафіксовано створення фінансово спроможних територіальних громад на території України.

Фінансове забезпечення розвитку громад можна охарактеризувати через три основні підходи: по-перше, рівень наповнення місцевих бюджетів як певний результат фінансово-бюджетної складової процесу децентралізації, який фактично визначає змогу виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень та їх вплив на соціально-економічний розвиток окремої території; по-друге, фінансова підтримка місцевого самоврядування із боку держави шляхом надання субвенцій і дотацій, формування цільових фондів розвитку; по-третє, пошук додаткових джерел фінансових ресурсів органами влади на місцях шляхом використання на конкретній території потенціалу розвитку (Крайник, Федорчак, 2022, с.119-120).

Розуміння фінансової спроможності громад пропонуємо визначити як здатність до ефективного залучення і використанні з різних дже-

рел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій/завдань та справляти ефективний вплив на соціально-економічний розвиток громади.

Фінансова спроможність громад є досить важливою у відношенні забезпечення сталого розвитку та задоволення потреб мешканців громад. Її результативність суттєво залежить від дійового фінансового управління та здатності громади накопичувати фінансову ресурсну базу для покращення якості життя мешканців та подальшого соціально-економічного розвитку.

З однієї сторони, місцеві бюджети є складовим компонентом бюджетної системи держави, а з іншої – частиною місцевих фінансів та відображають систему економічних відносин. З огляду на це, ці економічних відносин виникають у двох процесах: формуванні доходів місцевих бюджетів; при їх виконанні як цільові фонди грошових коштів місцевих органів самоврядування. Доходи та видатки місцевих бюджетів є джерелами розподільних відносин і мають ідентичне призначення – задовольняти потреби регіону (Коляда, Альохіна, 2024).

В умовах сьогодення прискіплива увага прикута до місцевих бюджетах, адже вони виступають одним з головних каталізаторів в механізмі фінансового забезпечення та здійснюють значний вклад для подальшого соціально-економічного розвитку громад.

Бюджет об'єднаної територіальної громади визначено як «фінансовий план, що містить

систему соціально-економічних заходів, які впроваджуються органами місцевого самоврядування у визначеній законом процедурі та формі та забезпечують виконання завдань й функцій у відповідній територіальній громаді протягом бюджетного періоду» (Ананьєва, 2023, с. 295).

Багатогранність ролі місцевих бюджетів полягає в наступному: вони є детермінантою соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності; важливим інструментом фінансового вирівнювання та макроекономічного регулювання; важелем перерозподілу суспільного продукту; фінансовим базисом впровадження функцій органів місцевого самоврядування; планом формування та витрачання фінансових ресурсів території; джерелом одержання фінансового ресурсу щодо забезпечення розвитку адміністративно-територіального утворення; засобом впровадження загальнонаціональних стратегій та державних/регіональних програм розвитку (Раделицький, 2017, с.130).

Місцеві бюджети представляють собою інструмент накопичення та перерозподілу доходів, що необхідні для забезпечення впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток територій. Для визначення фінансової спроможності громад проаналізуємо динаміку наповнюваності місцевих бюджетів за 2020-2024 роки (табл.1).

З таблиці 1 можна побачити, що базисом дохідної частини місцевих бюджетів є податкові надходження: 2020 → 60,57%, 2021 → 59,71%,

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів України (2020-2024 рр.)

№ п/п	Показники	Рік									
		2020		2021		2022		2023		2024	
		млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1.	Податкові надходження	285571,55	60,57	346713,19	59,71	393460,65	70,88	434540,93	66,59	400719,98	64,94
2.	Неподаткові надходження	21462,55	4,55	27183,01	4,68	22041,15	3,97	36511,37	5,59	37514,08	6,08
3.	Доходи від операцій із капіталом	3473,08	0,74	3462,22	0,60	2275,99	0,41	3621,89	0,55	4460,39	0,72
4.	Від органів державного управління	160177,06	33,97	202733,29	34,91	136753,76	24,64	177385,20	27,18	172497,85	27,95
5.	Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	146,40	0,03	36,04	0,01	223,26	0,04	197,96	0,03	1366,95	0,22
6.	Цільові фонди	649,36	0,14	571,40	0,10	342,29	0,06	351,77	0,05	526,51	0,09

Джерело: сформовано автором за (Державний веб-портал бюджету для громадян)

2022 → 70,88%, 2023 → 66,59%, 2024 → 64,94%; доходи від органів державного управління: 2020 → 33,97%, 2021 → 34,91%, 2022 → 24,64%, 2023 → 27,18% 2024 → 27,95; неподаткові надходження: 2020 → 4,55%, 2021 → 4,68%; 2022 → 3,97%; 2023 → 5,59%, 2024 → 6,08%, що в структурі доходів місцевих бюджетів мають поміж цих категорій одну з найменших часток.

Також при формуванні місцевих бюджетів застосуються наступні фінансові ресурси: а) кошти від операцій із капіталом (2020 → 0,74%, 2021 → 0,60%, 2022 → 0,41%, 2023 → 0,55%, 2024 → 0,72%); б) доходи з цільових фондів (2020 → 0,14%, 2021 → 0,10; 2022 → 0,06%; 2023 → 0,05%, 2024 → 0,09); в) кошти від ЄС, урядів іноземних країн, міжнародних організацій та донорських установ (2020 → 0,03%, 2021 → 0,10%, 2022 → 0,06%, 2023 → 0,05%, 2024 → 0,09%).

Зміна обсягів надходжень до бюджетів громад засвідчила своє значне скорочення в перші місяці повномасштабного вторгнення, проте поступово відновилася у процесі стабілізації ситуації у державі. Однак, варто сфокусуватися на динаміці міжбюджетних трансфертів, коли в травні-червні їх сумарна цифра зросла до 16 та 19 млрд. грн. відповідно, й наступне скорочення їх обсягів – до 7 млрд. грн. у липні з наступною наростаючою тенденцією у грудні до 15 млрд. грн. Означене обґрунтовано особливостями наповнення загального фонду державного бюджету – коли влітку НБУ припинив емісію пов'язану з викупом урядових облігацій внутрішніх державних позик України, що зумовило скорочення можливостей дофінансування дефіцитів місцевих бюджетів. В цей же час поступове зростання обсягу надходжень шляхом міждержавної допомоги дозволило державному бюджету відновити фінансування певних проектів розвитку територій та покриття бюджетних розривів. Очевидною тенденцією цього може бути динаміка щодо надходжень загального фонду місцевих бюджетів (Подзізей, Коробчук, 2023).

У 2022 році практично відбулося скорочення видатків місцевих бюджетів у всіх сферах діяльності громад. Результатом цього скорочення можна вважати загальне пониження їхньої спроможності щодо ефективного соціально-економічного розвитку за сповільнення сталого розвитку територій.

Слід відміти про скорочення видатків державного бюджету в 2022 році стосовно впровадження програм регіонального розвитку та підтримки місцевого самоврядування. Відповідно, за результатами року такі видатки становили

тільки 150,6 млрд гривень, що в кілька разів менше порівнюючи з попереднім роком (Подзізей, Коробчук, 2023).

Із наведеної інформації (табл. 2.) можна засвідчити, що видатки місцевих бюджетів України за 2020-2024 роки зростали. Найбільший еквівалент грошових коштів направлений на освіту → 40-45% та економічну діяльність → 12-20%. Однак, за останні три роки на економічну діяльність виділялося близько 12%. Видатки щодо охорони здоров'я коливається у межах 5-10%, передусім найбільший відсоток прослідковується в 2020 році → 10,64%, тоді як у наступні роки коливається у межах 5+-1%. Виконання загальнодержавних функцій за звітні роки практично коливається у рамках 8-10%. Щодо сфери житлово-комунального господарства, то тут сумарно припадає 6-10%. Сфера, що зачіпає питання соціального забезпечення (захисту) включає 5-8% і за звітній період показники видатків зросли найбільше в 2024 році → 8,40% у порівнянні з 2020 роком → 5,02% і 2022-2023 рр. → 6,03/6,94% відповідно. Найменший відсоток місцевих бюджетних коштів припадає на духовний і фізичний розвиток → 4-5%, міжбюджетні трансфери → 2-7%, громадський порядок, безпеку й судову владу → 0,31-3%, а також охорону навколишнього природного середовища → 0,09-0,51%. В цілому на охорону навколишнього середовища у 2024 році припадало найменший відсоток видатків – 0,09% у порівнянні із 2020-2023 рр.

Розглядаючи показники видатків місцевих бюджетів, слід взяти до уваги, що в 2021 році, здійснюючи порівняльний аналіз із 2020 роком, у зв'язку зі збройний конфлікт між Україною і РФ, який згодом переріс в повномасштабне вторгнення сусідньої федерації на українську територію, сталося зниження рівня показників за наступними статтями видатків, зокрема: загальнодержавні функції → -0,50%; громадський порядок, безпека, судова влада → -0,07%; охорона навколишнього природного середовища → -0,08%; охорона здоров'я → -4,83; соціальних захист та соціальне забезпечення → -0,09%; міжбюджетні трансфери → -0,02%; в інших сферах видатки навпаки збільшилися (Скрипник, Якименко, 2024).

Дані за 2021-2022 роки свідчать про негативні тенденції щодо економічної діяльності -7,12%, охорони навколишнього природного середовища -0,32%, сфери житлово-комунального господарства -1,57%, духовного й фізичного розвитку -0,15%, а також міжбюджетних трансферів -0,26. Серед позитивних сторін

Динаміка видатків місцевих бюджетів (2020-2024 рр.)

№ п/п	Індикатори	Рік									
		2020		2021		2022		2023		2024	
		млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1.	Загальнодержавні функції	40969,42	8,57	45962,80	8,07	46469,13	9,60	53003,63	8,19	53158,51	9,90
2.	Громадський порядок, безпека й судова влада	1833,79	0,38	1739,71	0,31	11108,30	2,29	16817,34	2,60	16628,27	3,10
3.	Економічна діяльність	93925,58	19,65	112360,30	19,73	61065,88	12,61	112983,64	11,74	62247,93	11,59
4.	Охорона навколишнього природного середовища	2419,79	0,51	2420,38	0,43	512,54	0,11	1193,43	0,18	480,12	0,09
5.	Житлово-комунальне господарство	32125,95	6,72	56730,48	9,96	40631,44	8,39	62028,42	9,59	46724,80	8,70
6.	Охорона здоров'я	50865,98	10,64	33105,25	5,81	31008,03	6,40	38161,25	5,90	26896,16	5,01
7.	Духовний/фізичний розвиток	21884,49	4,58	27388,03	4,81	22584,74	4,66	26653,41	4,12	24615,16	4,58
8.	Освіта	199425,84	41,71	249077,43	43,74	232250,40	47,96	248186,67	38,37	237069,48	44,14
9.	Соціальний захист/соціальне забезпечення	23999,22	5,02	28067,76	4,93	29199,13	6,03	44879,48	6,94	45095,14	8,40
10	Міжбюджетні трансфери	10658,01	2,23	12576,12	2,21	9465,62	1,95	42915,31	6,63	24148,46	4,50

Джерело: сформовано автором за (Державний веб-портал бюджету для громадян)

у досліджуваній період можна констатувати про сферу громадського порядку, безпеки та судової влади +1,98%, загальнодержавних функцій +1,53%, охорони здоров'я +0,59% та освіти +4,22%, а також соціального захисту й соціального забезпечення +1,1%.

Порівнюючи аналітичні показники за останні 2023-2024 роки, коли наша держава перебуває в режимі воєнного стану, можна вказати й щодо змін у структурі місцевих видатків. Так, можна зазначити щодо скорочення видатків за наступними сферами: економічна діяльність -0,15%, охорона навколишнього природного середовища -0,09%, житлово-комунальне господарство -0,89%, сфера охорони здоров'я -0,89%, міжбюджетні трансфери -2,13. У контексті збільшення можна зазначити щодо наступних сфер: загальнодержавні функції +1,71%, громадський порядок, безпека й судова влада +0,5%, духовний та фізичний розвиток +0,46%, освіта +5,41%, сфера соціального захисту, соціального забезпечення +1,46%.

Для громад наслідками війни стало скорочення обсягів фінансових ресурсів доступних для фінансування інвестиційних проектів та зменшення наповнюваності бюджетів. Загалом

основними результатами стосовно функціонування громад в даних обставинах стає зниження рівня їх ефективності, як суб'єктів економічної системи, що можна характеризувати як зниження конкурентоспроможності громади. У зв'язку з чим виникає об'єктивна необхідність в майбутньому виправлення існуючих диспропорцій з метою відновлення їх конкурентоспроможності та забезпечення можливостей щодо соціально-економічному розвитку територій (Подзізей, Коробчук, 2023).

Належне виконання сформованих місцевих бюджетів має вплив на рівень якості життя громадян та їх благополуччя. Тому дослідження цього аспекту безперечно вважається актуальним стосовно забезпечення стабільної фінансово-бюджетної діяльності на відповідних територіях.

Аналізуючи показники доходів та видатків за 2020-2024 роки (табл. 3) можна зазначити про недовиконання за доходами річного плану місцевих бюджетів, зокрема: в 2020 → 1,84%; 2022 → 6,30%; 2023 → 2,40% та в 2024 → 6,73% та видатками в 2020 → 8,50%; 2021 → 8,15%; 2022 → 22,30%; 2023 → 14,40%; 2024 → 27,76%). З показників можна зробити висновок про винятко-

Показники виконання місцевих бюджетів (2020-2024 рр.)

	Доходи									
	2020		2021		2022		2023		2024	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Річний план	480298,78	-	577004,88	-	592334,60	-	668880,17	-	661541,58	-
Виконано	471479,98	98,16	580699,16	100,60	555097,09	93,70	652609,12	97,60	617085,64	93,27
	Видатки									
	2020		2021		2022		2023		2024	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Річний план	5225221,73	-	619888,01	-	623491,96	-	755825,56	-	743440,84	-
Виконано	478108,06	91,50	569428,24	91,85	484295,20	77,70	646822,58	85,60	537064,06	72,24

Джерело: сформовано автором за (Державний веб-портал бюджету для громадян)

вість у 2021 році, коли дохідна частина місцевих бюджетів перевиконана була відповідно до заявленого річного плану та становила 0,60%.

За показниками найгірша ситуація аналізованого періоду характеризується 2022 роком (6,30%) і 2024 роком (6,73%) доходів місцевих бюджетів. Такий стан у вказані роки зумовлений коронавірусною кризою і тривалими військовими діями на виснаження. Щодо видатків, то тут найгірший показник фіксується у 2024 році (27,76%). В 2022 році показник становив 22,30%, що зумовлено повномасштабним вторгненням РФ і зосередженням фінансових ресурсів громад на потреби громадянам в умовах дії воєнного стану, допомоги Збройним Силам України, внутрішньо переміщеним особам тощо.

В 2023 році 84% громад отримали базові дотації, в 2021 році таких було 75%. На десять громад в 2023 році припало близько 45% усього обсягу реверсних дотацій. Серед них шість громад – обласних центрів Дніпровська, Львівська, Вінницька, Черкаська, Житомирська, Полтавська, Криворізька, Яворівська, Мукачівська міські громади та Черкаська селищна громада (рис. 1). Варто також зазначити, що до повно-

масштабного вторгнення російської федерації Дніпровська громада посідала передову позицію відносно сплати реверсних дотацій.

Найбільше базових дотацій 2023 року отримали тимчасово окуповані громади, деокуповані громади, що конкретизовано на рисунку 2.

Поміж важливих показників оцінки є рівень дотаційності бюджету. Розрахунок показників здійснюється як співвідношення обсягу базової чи(або) реверсної дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету громади з дотаціями, однак не враховуючи субвенції із державного бюджету. Даний показник підтверджує рівень залежності громади від дотаційних ресурсів державного бюджету. Відповідно, коли показник становить 30-50%, то громада символізує низький рівень фінансової спроможності, а коли понад 50% - критичний.

В Україні за підрахунками (Березюк, 2024) нараховується 119 громад у яких понад 50% у структурі бюджету становить базова дотація. В 2021 році означених громад нараховувалося 50.

У даному контексті слід підкреслити, що рівень дотаційності бюджету не вважається цілкомовитою характеристикою фінансової спромож-

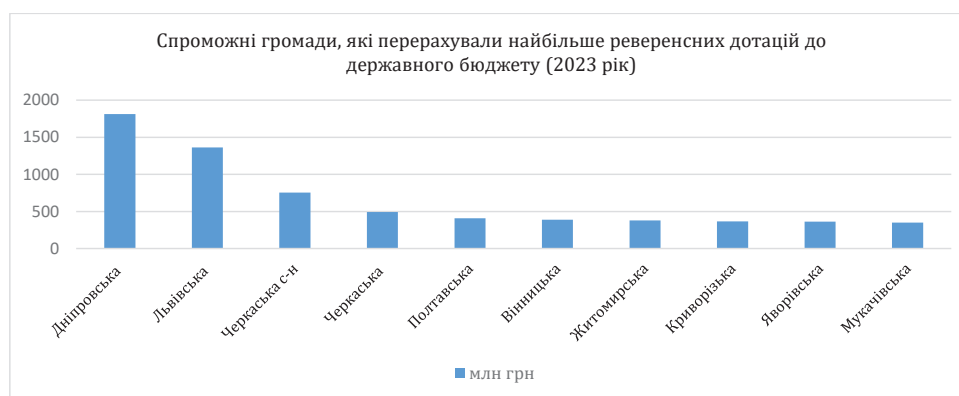

Рис. 1. Найбільш спроможні громади у відношенні перерахунку реверсних дотацій

Джерело: сформовано на основі (Березюк, 2024)

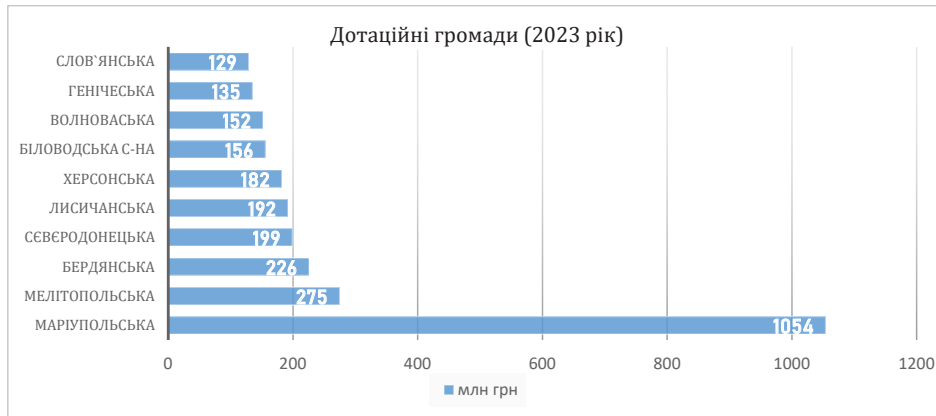

Рис. 2. Рейтинг найбільш дотаційних тимчасово окупованих/деокупованих громад
Джерело: сформовано на основі (Березюк, 2024)

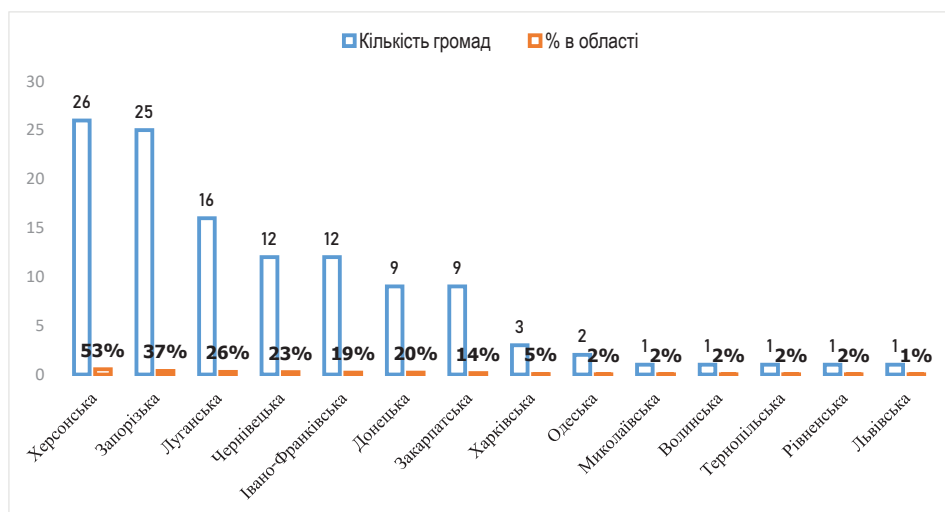

Рис. 3. Кількість громад з дотаційністю > 50% (2023 рік)

Джерело: сформовано на основі (Березюк, 2024)

ності громад. Значущими показниками також є і частка витрат відносно утримання апарату, тенденції розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу, доходи на одну особу, активізація підприємницької діяльності, бюджет розвитку громади тощо. Проте навіть ті громади, які функціонують через дотації та субвенції, мають змогу розвинути свій потенціал і збільшити частку власних доходів шляхом дієвого управління.

2023 рік характеризується значною кількістю громад, що мали профіцитні бюджети (перевищення доходів над витратами). Аргументовано це збільшенням надходжень від ПДФО та додатковим ресурсом через військові частини, зафіксовані за окремими громадами. Серед іншого, частина громад мала ресурси для розвитку інфраструктури, капітальних вкладень чи усунення руйнувань. Водночас, частіше стали зустрічатися ситуації, коли бюджетні кошти використовувалися

нераціонально, що обумовило невдоволення поміж населення громад.

В 2024 року парламентом було ухвалено зміни до Бюджетного кодексу України, що зумовило невдоволення громад щодо вилучення у громад «військового» ПДФО. Замість цього з місцевих бюджетів не вилучається реверсна дотація та передбачено додаткові дотації з центрального бюджету. Як відзначається «рішення не вилучати реверсної дотації є тимчасовим, а механізм горизонтального вирівнювання бюджетів потрібно коригувати» (Березюк, 2024).

У даному аспекті слід акцентувати на затвердженому КМУ 26 березня 2024 року Плані заходів з реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні на 2024-2027 роки [12], де одним із завдань визначено посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування відносно гарантування здійснення установлених законодавством

повноважень, а одним з заходів – удосконалення механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

За 2024 рік до загального фонду місцевих бюджетів надійшло близько 451 млрд. гривень, що більше на 87,6 млрд. гривень аніж у 2023 році.

Приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів до 2023 року зазначено на рисунку 5. Збільшення в цих областях доходів обумовлено, першочергово, з переміщенням до них осіб, бізнесу з тих територій, де відбуваються або продовжуються бойові дії, або з територій, які були чи є тимчасово окупованими. Найменший показник доходів простежується в тих областях, де ведуться активні бойові дії або нині є тимчасово окупованими (Луганська, Донецька, Херсонська та Запорізька області).

Шляхом здійснення низки регулярних заходів, відповідних кроків підприємств та органів публічної влади, спрямованих на підтримку розвитку бізнесу в умовах режиму воєнного стану, стало можливим забезпечити збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів – 24,1% у порівнянні з попереднім 2023 роком. За

допомогою цих ресурсів органи управління на місцях мають можливість і в подальшому забезпечувати фінансування першочергових потреб (запитів) на локальному рівні.

Ризик втрати фінансової стабільності громад потребує активізації органів місцевого самоврядування відносно питань формування та виконання місцевих бюджетів за такими напрямками: диверсифікація джерел доходів місцевих бюджетів для послаблення впливу дії зовнішніх чинників на акумулювання коштів; налагодження ефективної системної взаємодії з платниками податків у процесі відносно сплати платежів до місцевого бюджету; формування ефективної системи контролю стосовно сплати податків; перегляд видаткових статей бюджету та визначення пріоритетних сфер вкладення коштів згідно стратегії розвитку громад та викликів, обумовлених надзвичайними ситуаціями; моніторинг і контроль за видатковою частиною бюджету (Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності, 2023, с. 250).

Рис. 4. Ключові джерела доходів загального фонду місцевих бюджетів

Джерело: сформовано на основі (Про затвердження плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024-2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України)

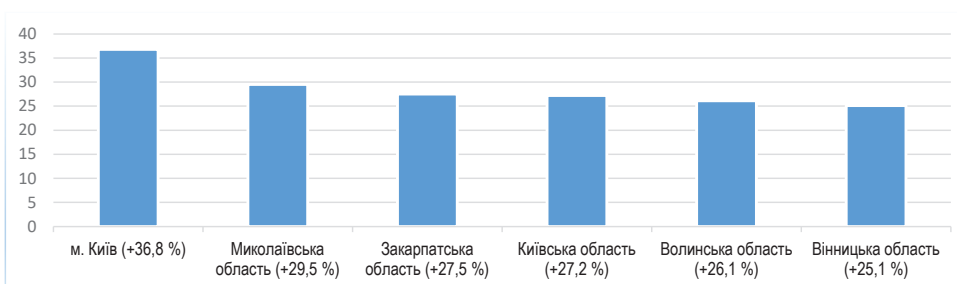

Рис. 5. Приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів до 2023 року

Джерело: сформовано на основі (Про затвердження плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024-2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України)

З іншої сторони, детермінуючи бюджетний чинник як ключовий відносно відновлення економічного зростання громад, варто сфокусувати увагу центрального рівня управління стосовно бюджетного процесу на місцевому рівні. Основним завданням держави в кризових обставинах є збереження макроекономічної стабільності й забезпечення сприятливих умов відносно розвитку громад, встановлення на постійній основі ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування (що під час впливу пандемії впроваджено не було) (Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності, 2023, с. 250).

У наукових дослідженнях (Когут, Ковач-Румц, 2007) акцентується увага на важливому поробленому компоненті, що стосується взаємовідносин між державним і місцевим бюджетом. У щорічних законах Державного бюджету України здійснюється уточнення складу доходів загального та спеціального фонду місцевих бюджетів, визначаються механізми надання додаткових дотацій місцевим бюджетам з державного бюджету, встановлюються розміри коефіцієнтів вирівнювання.

Слід зазначити про затверджену 14 січня 2025 року постанову КМУ «Про затвердження Порядку та умов надання додаткової дотації із державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих й інших територіях України, що зазнали негативного впливу в зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації». Цим правовим документом визначено механізм надання додаткової дотації місцевим бюджетам щодо здійснення повноважень органів місцевого самоврядування, які зазнали негативного впливу в зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» передбачено кошти задля додаткової дотації місцевим бюджетам обсягом 36,5 млрд грн, що вже почасти є розподіленою між місцевими бюджетами для вирівнювання диспропорцій у місцевих бюджетах обсягом 11,2 млрд грн.

Згідно прийнятого законодавчого акту на поточний рік органи місцевого самоврядування, що здійснюють свою діяльність на тимчасово окупованих/деокупованих та інших територіях, матимуть змогу отримати додаткове фінансування для ефективного виконання своїх повноважень і забезпечення першочергових потреб на місцевому рівні.

Фінансова спроможність та ефективне використання ресурсів є основними чинниками розвитку громад. За сучасних безпекових викликів, громади мають забезпечувати впровадження своїх соціально-економічних функцій (освіта, охорона здоров'я, розвиток інфраструктури) не лише шляхом міжбюджетних трансфертів, однак і власних фінансових ресурсів. Недостатній рівень фінансової спроможності громад може зумовити обмежений доступ мешканців до якісних публічних послуг та уповільнити економічний розвиток. Ефективне фінансове управління, враховуючи оцінку ризиків, оптимальне планування та взаємодію з фінансовими інституціями, буде сприяти забезпеченню фінансової спроможності та сталому розвитку громад (Коляда, Альохіна, 2024).

Аналіз місцевих податків та зборів свідчить про їх значущу роль у місцевих фінансах, однак одночасно демонструє необхідність підвищення їх значимості в загальних доходах, податкових надходженнях місцевих бюджетів задля зміцнення фінансової самостійності територій. У наукових дослідженнях (Цимбалюк, 2023) обґрунтовано увага фокусується на раціоналізації міжбюджетних відносин, зменшенню залежності від державних трансфертів місцевих бюджетів, що сприятиме підвищенню фінансової самостійності, здатності територій до конкуренції на ринку робочої сили та ресурсів.

Місцеві бюджети додатково повинні активно використовувати механізми фінансового контролю та планування щодо забезпечення ефективного використання видатків та збалансованого розвитку територій. Нагально робити оціночний аналіз фінансових ризиків та формувати відповідні резерви стосовно непередбачених витрат, оптимально використовувати державні, місцеві кредитні ресурси.

Слід констатувати, що сьогодні значна кількість питань бюджетних відносин розв'язується у ручному режимі. Актуальним для органів місцевого самоврядування залишаються питання пошуку резервів підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів для ефективного впровадження своїх функцій за умов продовження військових дій. Місцева влада в межах своєї компетенції може зосередитися на наступних аспектах: посиленні фінансової дисципліни щодо планування та використання бюджетних коштів; інвентаризація земельних ділянок, комунальної власності та більш ефективного управління ними; підтримка (організаційна, фінансова, інформаційна, консультаційна) новостворених бізнесів; формування привабливих

(зрозумілих) умов ведення бізнесу для активізації підприємницької діяльності, залучення додаткових інвестицій поза межами громади; участь у міжнародних програмах з метою залучення додаткових грантових ресурсів стосовно вирішення актуальних питань громад (Сочка, Перчі, 2024, с.461-462).

Найефективніше розв'язання означених проблем може бути здійснене через реформування всієї системи місцевих фінансів, зважаючи на тенденції фінансової (бюджетної) децентралізації на засадах вибудовування стратегії фінансового розвитку громад.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Фінансову спроможність громад пропонуємо розуміти як здатність до ефективного залучення і використанні з різних джерел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій/завдань та справляти ефективний вплив на соціально-економічний розвиток громади. Ефективність фінансової спроможності громад має свій прояв в здатності управління власними фінансовими ресурсами щодо покращення життя мешканців громад.

Реформа фінансової децентралізації стала фундаментом фінансової спроможності громад про що свідчить зростання доходів місцевих бюджетів до повномасштабного вторгнення. Як основні показники фінансової спроможності громад України проаналізовано динаміку доходів і видатків місцевих бюджетів, обсяги міжбюджетних трансферів за 2020-2024 роки та з'ясовано зростання видатки місцевих бюджетів за цей період. Виявлено, що зміна обсягів надходжень до бюджетів українських громад зумовлена значним скороченням за перші місяці повномасштабного вторгнення РФ, однак характеризується поступовим відновленням, у тому числі й через надходження міждержавної допомоги, яка мала сприятливий вплив на вирівнювання поточного стану. Здійснено аналіз річних планів доходів і видатків місцевих бюджетів за 2020-2024 роки та виявлено недовиконання річного плану місцевих бюджетів за доходами. Встановлено найгіршу ситуація відносно видатків у 2024 році.

Аргументовано зростання дестабілізації соціально-економічного розвитку громад в умовах війни, деструкції економічного потенціалу й інфраструктури прифронтових територій, а також зменшенням стійкості малих громад. Одночасно міські громади збільшили бюджетні надходження. Встановлено, наслідки війни для громад обумовлені скороченням обсягу фінансових ресурсів, доступних для фінансування

інвестиційних проєктів та зменшенням наповнюваності бюджетів, що обумовлює зниження рівня їхньої ефективності.

Фінансова спроможність громад є ключовим компонентом подальшого соціально-економічного розвитку громад, а її недостатній рівень може зумовити сповільнення економічного зростання територій, обмеженість доступу до якісних послуг. В умовах сучасних безпекових викликів доцільно здійснити наступні кроки: 1) забезпечити цільове використання місцевих коштів через долучення демократичних механізмів відносно їх аналізу, впливу; 2) оптимізація міжбюджетних відносин через покращення механізму надання субвенцій та зменшення залежності від державних трансфертів місцевих бюджетів; 3) реформування механізму горизонтального вирівнювання бюджетів; 4) реалізації соціально-економічних функцій громад не тільки за рахунок міжбюджетних трансферів, однак і власних фінансових ресурсів; 5) посилення використання місцевими бюджетами механізмів планування, фінансового контролю стосовно ефективного забезпечення використання бюджетних коштів; 6) підтримка органами місцевого управління новостворених бізнесів, активізація підприємницької діяльності через формування привабливих (зрозумілих) умов ведення бізнесу; 7) посилення громадської складової за додержанням положень бюджетно-податкового законодавства.

Подальшими науковими розвідками вбачається дослідження зарубіжного досвіду в цій сфері, зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та для подальшого вироблення науково обґрунтованих пропозицій в цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Ананьева Є. А. Правове значення бюджету об'єднаної територіальної громади в системі місцевих бюджетів. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2023. С. 292–295. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/66.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/66>
2. Березюк К. Бюджети розвитку чи війни: як змінилася фінансова спроможність громад. 21 лютого 2024. ЧЕСНО. URL: <https://www.chesno.org/post/5880/>
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open Budget URL: <https://openbudget.gov.ua/>
4. Квасній Л. Г., Лобик О. О. Теоретичні засади формування фінансово-економічної спроможності територіальних громад в Україні. Регіональна економіка. № 4. 2023. С. 13–19. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-4-2>

5. Когут Ю. М., Ковач-Румп Г. Л. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів: досягнення і недоліки. Ефективна економіка. № 9. 2021. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9261> (дата звернення: 13.01.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.75
6. Коляда Т. А., Альохіна О. С. Особливості забезпечення фінансової спроможності територіальних громад України у воєнний час. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. № 13. 2024. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-08-03/2024-13-08-03> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-08-03>
7. Копилук О. І., Музичка О. М., Пелех П. Р., Тацій Є. І. Фінансова спроможність територіальних громад Львівської області в умовах децентралізації. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2024. № 75. С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-02>
8. Крайник О., Федорчак О. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Том 2 (43). 2022. С. 118–125. DOI: 10.55643/fcартр.2.43.2022.3558
9. Мінфін: за 2024 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 451 млрд грн (на 85,6 млрд більше ніж у 2023 р.). 8 січня 2025. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_2024_r_do_zagalnogo_fondu_mistsevikh_biudzhativ_nadiishlo_451_mlrld_grn_na_856_mlrld_bilshе_nizh_u_2023_r-4980#:~:text=%D0%97%D0%B0%202024%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE,%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%20%D0%BD%D1%96%D0%B6%20%D0%B7%D0%B0%202023%20%D1%80%D1%96%D0%BA
10. Осадчук Н. В. Оцінка рівня фінансової спроможності територіальних громад: методичні підходи. Наукові перспективи. № 2(44). 2024. С. 797–810.
11. Подзізей О. О., Коробчук Т. І. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. Економіка та суспільство. Вип. 48. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2188/2115> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>
12. Про затвердження плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024-2027 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 березня 2024 р. № 270-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2024-%D1%80#Text>
13. Про затвердження Порядку та умов надання у 2025 році додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2025 р. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2025-%D0%BF#Text>
14. Раделицький Ю. О. Теоретико-системні основи визначення місцевих бюджетів. Причорноморські економічні студії. Вип. 14. 2017. С. 125–130.
15. Сембер С. В., Чубарь О. Г., Машіко К. С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади. Регіональна економіка. № 3. 2015. С. 81–90.
16. Скрипник Г. О., Якименко В. П. Місцеві бюджети: сучасний стан та особливості формування. Економіка та суспільство. Вип. 61. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3880/3817>
17. Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності: погляд крізь призму поведінкової економіки: монографія / за ред. Возняк Г.В. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2023. 557 с.
18. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. Вип. 55. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937/2858> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107>
19. Сочка К., Перчі О. Фінансова децентралізація в Україні: попередні результати та перспективи. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2024. № 5. С. 451–464. DOI: 10.58423/2786-6742/2024-5-451-464
20. Radchenko, O., Kovach, V., Semenets-Orlova, I., & Zaporozhets, A. (Eds.). National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy. 2024. Springer Nature.
21. Shmalenko, Iuliia; Yeftieni, Natalia; Semenets-orlova, Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021). Atlantis Press, 2021. P. 88–93.

REFERENCES:

1. Ananieva, Ye. A. (2023). Pravove znachennia biudzhetu obiednanoi terytorialnoi hromady v systemi mistsevvykh biudzhativ [Legal significance of the budget of a united territorial community in the system of local budgets]. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal, 2, 292–295. Retrieved from: http://www.lsej.org.ua/2_2023/66.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/66> [in Ukrainian].

2. Bereziuk, K. (2024, February 21). Biudzhetny rozvytky chy viiny: yak zminylasia finansova spromozhnist hromad [Development or war budgets: how the financial capacity of communities has changed]. ChESNO. Retrieved from: <https://www.chesno.org/post/5880/> [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. Open Budget. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/>
4. Kvasnii, L. H., & Lobyk, O. O. (2023). Teoretychni zasady formuvannia finansovo-ekonomichnoi spromozhnosti terytorialnykh hromad v Ukraini [Theoretical principles of forming the financial and economic capacity of territorial communities in Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, 4, 13–19. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-4-2> [in Ukrainian].
5. Kohut, Yu. M., & Kovach-Rump, H. L. (2021). Finansova detsentralizatsiia v Ukraini ta yii vplyv na formuvannia mistsevykh biudzhetiv: dosiahnennia i nedoliky. [Financial decentralization in Ukraine and its impact on the formation of local budgets: achievements and shortcomings]. *Efektivna ekonomika*, 9. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9261> (data zvernennia: 13.01.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.75 [in Ukrainian].
6. Koliada, T. A., & Alokhina, O. S. (2024). Osoblyvosti zabezpechennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad Ukrainy u voiennyi chas [Peculiarities of ensuring the financial capacity of territorial communities of Ukraine in wartime]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, 13. Retrieved from: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-08-03/2024-13-08-03> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-08-03> [in Ukrainian].
7. Kopyliuk, O. I., Muzychka, O. M., Pelekh, P. R., & Tatsii, Ye. I. (2024). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad Lvivskoi oblasti v umovakh detsentralizatsii [Financial capacity of territorial communities of Lviv region in the context of decentralization]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 75, 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-02> [in Ukrainian].
8. Krainyk, O., & Fedorchak, O. (2022). Finansuvannia rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Financing the development of territorial communities in the context of decentralization]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 2 (43), 118–125. DOI: 10.55643/fcaptp.2.43.2022.3558 [in Ukrainian].
9. Minfin: za 2024 r. do zahalnoho fondu mistsevykh biudzhetiv nadiishlo 451 mlrd hrn (na 85,6 mlrd bilshe nizh u 2023 r.). (2025, January 8). Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_2024_r_do_zagalnogo_fondu_mistsevikh_biudzhetiv_nadiishlo_451_mlrd_grn_na_856_mlrd_bilshe_nizh_u_2023_r_4980#:~:text=%D0%97%D0%B0%202024%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE,%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%20%D0%BD%D1%96%D0%B6%20%D0%B7%D0%B0%202023%20%D1%80%D1%96%D0%BA.
10. Osadchuk, N. V. (2024). Otsinka rivnia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad: metodychni pidkhody [Assessment of the level of financial capacity of territorial communities: methodological approaches]. *Naukovi perspektyvy*, 2(44), 797–810. [in Ukrainian].
11. Podzizei, O. O., & Korobchuk, T. I. (2023). Finansove zabezpechennia vidnovlennia konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad v Ukraini [Financial support for restoring the competitiveness of territorial communities in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 48. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2188/2115> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini na 2024-2027 roky : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 bereznia 2024 r. № 270-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2024-%D1%80#Text>
13. Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia u 2025 rotsi dodatkovoi dotatsii z derzhavnogo biudzhetu mistsevym biudzhetam na zdiisnennia povnovazhen orhaniv mistsevoho samovriaduvannia na deokupovanykh, tymchasovo okupovanykh ta inshykh terytoriiakh Ukrainy, shcho zaznaly nehatyvnoho vplyvu u zviazku z povnomasshtabnoiu zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii : postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 14 sichnia 2025 r. № 23. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2025-%D0%BF#Text>
14. Radelytskyi, Yu. O. (2017). Teoretyko-systemni osnovy vyznachennia mistsevykh biudzhetiv [Theoretical and systemic foundations of determining local budgets]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 14, 125–130. [in Ukrainian].
15. Sember, S. V., Chubar, O. H., & Mashiko, K. S. (2015). Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti finansovoi spromozhnosti ta finansovykh resursiv terytorialnoi hromady [Theoretical approaches to determining the essence of the financial capacity and financial resources of a territorial community]. *Rehionalna ekonomika*, 3, 81–90. [in Ukrainian].
16. Skrypnyk, H. O. & Yakymenko, V. P. (2024). Mistsevi biudzhet: suchasnyi stan ta osoblyvosti formuvannia [Local budgets: current state and features of formation]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 61. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3880/3817> [in Ukrainian].

17. Vozniak, H. V. (Ed.) (2023). *Finansovi determinanty ekonomichnoho zrostantia rehioniv i hromad Ukrainy v umovakh nestabilnosti: pohliad kriz pryzmu povedinkovoi ekonomiky: monohrafiia* [Financial determinants of economic growth of regions and communities of Ukraine in conditions of instability: a view through the prism of behavioral economics]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
18. Tsymbaliuk, I. O., Pavlikha, N. V., & Korneliuk, O. A. (2023). *Mistsevi biudzhety yak osnova finansovoi samostiinosti ta konkurentospromozhnosti terytorii* [Local budgets as the basis for financial independence and competitiveness of territories], 55. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937/2858> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107> [in Ukrainian].
19. Sochka, K., & Perchi, O. (2024). *Finansova detsentralizatsiia v Ukraini: poperedni rezultaty ta perspektyvy* [Financial decentralization in Ukraine: previous results and prospects]. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 5, 451–464. DOI: [10.58423/2786-6742/2024-5-451-464](https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-451-464) [in Ukrainian].
20. Radchenko, O., Kovach, V., Semenets-Orlova, I., & Zaporozhets, A. (Eds.). (2023). *National security drivers of Ukraine: information technology, strategic communication, and legitimacy*. Springer Nature.
21. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). *Impact of social media influencers on public policy and political discourse*. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88–93). Atlantis Press.

Наукове видання

ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ

№ 3 (40) – жовтень 2024

В авторській редакції

Підписано до друку: 31.10.2024

Формат 60x84/8. Папір офсет. Цифровий друк.

Ум. друк. арк. 8,37. Замов. № 0225/145. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.